Stranački život i smrt
RASPIRIVANJE IZBORA

Kako su Rusi stvarno zauzeli aerodrom Slatina 1999.
SLOVENSKA BRAĆA I NJIHOVE KESE

BiH 4,70 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 175 DEN; Crna Gora 2.50 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 250 RSD

01462
9 770353 802002

VREME

broj 1473

28. mart 2019.

INTERVJU: DUŠAN PETRIČIĆ

NERVOZA UZURPATORA JE DOBAR ZNAK

YUHOR
Još od 1902
Posvećen dobrom ukusu!
YUHOR
Još od 1902
BUDIMSKA
SALAMA
FERMENTISANA SUVA KOBASICA
Bez glutena
NETO KOLIČINA:
100g
YUHOR
Još od 1902
ČAJNA
KOBASICA
FERMENTISANA SUVA KOBASICA
Bez glutena
YUHOR
Još od 1902
KULEN
FERMENTISANA SUVA KOBASICA
Bez glutena
NETO KOLIČINA:
100g
YUHOR
Još od 1902
LEVAČKI
ŠTAPIĆI
FERMENTISANA SUVA KOBASICA
Bez glutena
NETO KOLIČINA:
200g

VREME
BROJ 1473
28. mart 2019.

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

sekretarijat
Jelena Popović

redakcija
Dejan Anastasijević, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Radoslav Ćebić, Sonja Ćirić (kultura), Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Marija Janković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Bojan Stekić, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija:
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Olga Babić, Živana Rašković, Ivana Stanković;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica
ISSN 0353-8028,
COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno. Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

04 Zoom: Paradni korak

06 Stranački život i smrt: Raspirivanje izbora

10 Intervju: Dušan Petričić, karikaturista

15 Nuspojave: Somborska proba

16 **Intervju: Milojko Arsić, profesor Ekonomskog fakulteta u Beogradu**

22 Poslednja odbrana Beograda: Građani u borbi za svoj grad

24 Intervju: Marko Bastać, predsednik opštine Stari grad

26 **Reporter "Vremena" na polaganju zakletve ministra Vulina: Redov svog vrhovnog komandanta**

29 TV Manijak: Medijski zid

30 Kultura sećanja: Šta se stvarno desilo u Prištini 12. juna 1999.

34 Država i baština: U mreži administracije

KULTURA

36 **Mladi i TV: Konačno nešto za njih**

39 Knjiga: Kad si tužniji nego tužan...

40 Intervju: Audrius Stonis, baltički reditelj

42 Pozorište: Novi "ženski" talas

44 Film: Istorija i akcione scene

46 Filozofija: Nauka ne misli

SVET

48 Turska: Lokalni izbori

50 SAD i Nemačka: Odnosi u ogledalu javnog mnjenja

MOZAIK

56 Intervju: Srđan Gojković Gile

59 Navigator: Jabuke u grlu

62 Vreme uživanja: Apsurd u kamenu

"Loš kadar je neposredni uzrok, a iza toga postoji suštinski problem – zašto taj kadar opstaje, iako se već drugi put ponavlja pad proizvodnje. To može da se objasni prirodom aktuelne vlasti: partijski interesi su iznad društvenih i državnih. U takvim okolnostima mnogo je važnije za poziciju nekog rukovodioca da bude lojalan stranci i predsedniku nego što su važne njegove sposobnosti, stručnost, poštenje i posvećenost"

RAZGOVARAO: RADMILO MARKOVIĆ

Ministar vojni iz prve položio zakletvu, na podvigu mu čestitali oficiri, generali, na svečanost došo ceo kabinet, bila prisutna i žena sa sitnu decu, ka' da je probio Solunski front, sa slonovima prešo Alpe...

PIŠE: DRAGAN TODOROVIĆ

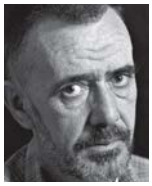

Oni ne znaju za svet pre interneta. Prvo su naučili da rukuju mišem, pa tek onda da vezuju pertle. Oni su junaci serije Moja generacija Z

PIŠE: SONJA ĆIRIĆ

Fotografija na naslovnoj strani: **Marija Janković**

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

Paradni korak: Od otkazanog vojnog defilea u Nišu do izbornih parada u Novom Sadu i Beogradu

Izbori će biti u junu ili martu, saopštili su nam iz predsedništva Srpske napredne stranke (SNP), ali njima verovati to se danas zove "kod naivnog Nišlije" jer Vučić može da zakaže pa naglo otkaže, kao što je bio slučaj s paradom u Nišu

PREDNOST SUFICITA: RUŠI PA PONOVO GRADI

Predsednik Aleksandar Vučić je u utorak 12. marta potvrdio da će 24. marta u Nišu biti obeležena godišnjica bombardovanja na državnom nivou, uz moleban i vojnu paradu.

Za učešće na toj ceremoniji planirano je angažovanje oko 4000 pripadnika Vojske Srbije i MUP-a, nezvanično saznaje Tanjug u Ministarstvu odbrane.

Planirano je i angažovanje 30 vazduhoplova, 50 tenkova i deset borbenih vozila pešadije, a biće angažovano novo naoružanje domaće proizvodnje.

Tanjug i drugi ovlašćeni preneli su i sledeće Vučićeve reči:

"Prošlo je 20 godina od NATO agresije na jednu suverenu zemlju, koja nije vođena samo bombama iz vazduha već je vođena gotovo svim sredstvima – političkim, medijskim. Mi ćemo se na dostojanstven način u večernjim satima tačno na godišnjicu u Nišu, koji je bio više puta razaran, obratiti građanima. To će biti državna manifestacija, uz moleban koji će prirediti patrijarh Irinej i arhijereji Srpske crkve."

Dodao je da će pre toga biti organizovana vojna parada, gde će građani moći da vide 1500 obučenih specijalaca, opremljenih i odevenih po najmodernijim standardima, osam do deset MiG-ova 29, 19 novih helikoptera.

"Srbija ozbiljno jača svoju bezbednost, svoju sigurnost. To je temelj daljeg snaženja naše države", rekao je Vučić i pozvao Nišlije, jug i jugoistok Srbije da dođu da vide svoju vojsku.

Nišlije su stvar shvatile ozbiljno i počelo je renoviranje glavnog gradskog bulevara. Povađene su bandere, uklonjeni trotoari tamo gde su smetali, razvaljena su ostrva između saobraćajnih traka. Jedan majstor, video sam ga na nekoj televiziji, rekao je: "Biće ravno kao pista!"

A onda je, šest dana potom, vlastima došlo iz one stvari u glavu, odnosno shvatili su da se vojne parade organizuju u čast i sećanje na neku pobedu, a da su za moleban dovoljni i patrijarh i Mile Dodik, pa su ova dvojica pomno sasluživali Vučića, ocrnjujući onaj deo građana Srbije koji se buni protiv aktuelne vlasti.

Tako da od te niške parade nije bilo ništa, ali je barem jasno čemu služi suficit u budžetu: uzmeš pare da skršiš deo grada, a posle opet uzmeš pare da sve to vratiš u prvobitno stanje.

JEDAN UZDRŽAN OD SVIH: JER, ON NAJBOLJE ZNA

Tako je nekako i sa izborima. Biće u junu ili martu, saopštili su nam iz predsedništva Srpske napredne stranke (SNP), ali njima verovati to se danas zove "kod naivnog Nišlije" jer Vučić može da zakaže pa naglo otkaže kao što je bio slučaj s paradom u Nišu.

U predsedništvu stranke svi su bili za vanredne izbore, dakle za jun, čak su i glasali za to s obzirom da Vučić kaže da je jedan glas bio uzdržan. Njegov glas. Glas gospodara. Najiskrenija u obrazloženju kako se dogodilo da jedan uzdržan preglasa sve ostale bila je Zorana Mihajlović, koja je, istina uz malo više reči, izgovorila: "On najbolje zna. Ima najviše informacija."

Foto: Vanja Keser

Opozicija, barem deo okupljen oko Saveza za Srbiju (SzS), tvrdi da nju datum ne zanima i da neće izaći na izbore ni u junu ni u martu, odnosno kad god da to Vučiću padne na pamet, dok ne budu obezbeđeni fer uslovi za izbornu utakmicu.

Govore da izbori neće imati legitimitet bez njih, ali pošto je Vučiću do njih stalo, kako tvrdi, koliko i do lanjskog snega, nije to neka prepreka za raspisivanje izbora. Biće to višestranački izbori jer će se uvek naći dovoljno onih koji će "izaći na crtu" makar zbog okolnosti da bi se zbog bojkota dela stranaka i građana lakše namaklo onih cenzusnih pet odsto, pa bi i oni rado, kad se dokopaju mesta u parlamentu, da učestvuju u deobi budžetskog suficita.

Savez za Srbiju podiže ulog i za 13. april najavljuje svenarodni miting u Beogradu kao vid ozbiljnog pritiska na Vučića, koji patetično u autorskom tekstu za tabloid "Srpski telegraf" pita hoće li ta pobunjena opozicija izbore ili – njegovu glavu.

Rekao bih da nešto unutar SNS-ovog monolita nije u redu kad je u odgovaranju na ova pitanja taj posao zapao Marku Đuriću, direktoru vladine Kancelarije za Kosovo i Metohiju. Gde se dedoše oni silni potpredsednici i važniji doglavnici kad je Đurić s terena Kosova uskočio u tumačenja važnih pitanja i hoće li, možda, avanzovati do direktora Kancelarije za užu Srbiju.

KAD JE TEŠKO – MIŠKOVIĆ: ĐILAS I JEREMIĆ NISU DOVOLJNI

Narečeni Đurić najavio je da će 12. aprila u Novom Sadu, a 19. aprila u Beogradu biti organizovani mitinzi u okviru kampanje "Budućnost Srbije".

Đurić je gostujući na TV Pinku rekao da će se na tim skupovima građani svom snagom i na sav glas dići protiv protesta opozicije, a da će među njima biti ljudi sa porodicama.

"Videćete 12. aprila u Novom Sadu i 19. aprila u Beogradu ogromnu masu ljudi koji se ne slažu sa nasiljem", rekao je Đurić.

On je kazao i da postoji više razloga za održavanje vanrednih parlamentarnih izbora, a jedan od njih je ponašanje predstavnika opozicije koji se "iz petnih žila" trude da stvore nezdravu političku klimu.

Đurić je rekao da SNS odluku o izborima donosi sagledavajući ukupne prilike u zemlji i regionu, a ocenio je da se "mnogima žuri sa rušenjem (Aleksandra) Vučića".

"Najmoćniji tajkun u Srbiji, svi znate ko je to, koji je godinama odlučivao ko će ulaziti u Vladu, ima ozbiljne šanse da bude pravosnažno osuđen na neku visoku kaznu zatvora i spreman je da investira ogroman novac", kazao je Đurić.

Dakle, kad je teško – Miroslav Mišković. Nisu bili dovoljni tajkuni Đilas i Jeremić pa se u igru ubacuje i teška artiljerija. Računaju da ako im je hapšenje Miškovića 2012. godine donelo skok na rejting listama, to mogu da i sada – sedam, osam godina posle.

Vučić najavljuje da će na ovim mitinzima (u Novom Sadu i Beogradu) biti između 100.000 i 150.000 građana pa će se, prevedeno na narodski jezik, videti kolika šaka jada se skuplja na građanskim protestima.

Eto još jedne koristi od budžetskog suficita. ¶

RASPIRIVANJE IZBORA

ČEKAJUĆI ODLUKU ŠEFA: Funkcioneri SNS-a i Aleksandar Vučić
Foto: Zoran Žestić /Tanjug

Dugo najavljivani kao mogućnost prevazilaženja unutrašnje političke krize, vanredni parlamentarni izbori u Srbiji i dalje izgledaju više kao pretnja opoziciji a manje kao želja režima da se politički život normalizuje. Zato izgleda da će se pre konačne odluke bitka voditi na ulici gde će režim pokušati da organizovanom masom jednom za svagda preuzme temu mitingovanja po principu "to mi radimo i vidi koliko nas je", ako građani ne poslušaju onu poruku sa poziva koji kruži društvenim mrežama i na kojoj piše: "13. april, Beograd, Milion što se čita kao Mi ili On"

Građani Srbije nisu uvek sigurni iz koje uloge im se obraća Aleksandar Vučić, ali uvek znaju da mogu očekivati nastup pun pogrdnih i ponižavajućih kvalifikacija za političke protivnike. Ako to radi kao predsednik vladajuće stranke, onda je to nekako primereno za čoveka takve političke biografije, ali kada to radi kao predsednik Republike – e, to već može da liči na novo i kontinuirano uništavanje institucija.

Ukoliko je tu nešto dobro – gledano iz novinarskog ugla – Vučić se trenutno više bavi Boškom Obradovićem, Draganom Đilasom i Vukom Jeremićem nego novinarima i medijima koji nisu pristali da nose njegovu zastavu. Njih je, inače, godinama unazad označavao kao glas opozicije, samu opoziciju, strane plaćenike, izaslanike neke strane sile čiji je cilj da remeti blaženstvo koje je on uveo u Srbiju... Tako je i ove nedelje Vučić intenzivno najavljivao sednicu Predsedništva Srpske napredne stranke da bi nam, navodno, saopštio važnu odluku o eventualnom raspisivanju vanrednih parlamentarnih izbora. Pre sednice je određena medijska priprema, podizana je tenzija, najavljivana je odluka sa velikim O, kao i sve druge odluke koje on donosi.

Međutim, za razliku od nekih ranijih sličnih situacija, a ljudi u Srbiji ih žive svake godine na isti način već sedmu godinu, kao da su i mediji pod upravom režima pokazali dozu smorenosti: nekako se rutinski govori da će tad i tad na toj i toj sednici ti i ti odlučivati o nečemu, ali su se i ti koji to za svog predsednika sastavljaju nekako umorili. Čini se da i oni razumeju kako je većina toga samo politički ćorak ili verbalni puvanjak, čija je svrha da popuni program na TV stanicama koje bez daha prate svaki potez predsednika Vučića i da se čeka da on završi, da ispriča to što ima – a u tome »

što govori najčešće nema nikakve vesti i ničega novog – pa da se posvete nekim zabavnijim i lukrativnijim sadržajima.

Zato je i "obraćanje javnosti" iz stranačkih prostorija u ponedeljak 25. marta izgledalo nekako otužno, dramatično drugačije nego u nekim prethodnim situacijama: Vučić je "pred javnost" izašao sam samcijat, nije bilo oko njega važnih "stranačkih ličnosti", nije tu bilo dr Nebojše Stefanovića, Bratislava Gašića, Zorane Mihajlović, Jadranke Joksimović ili Darka Glišića... On, sam, govori o tome šta se govorilo na sednici, gde se kao ozbiljno razmatrala tema vanrednih izbora u atmosferi pojačanih političkih tenzija i posle katarzičkog nastupa dan ranije na komemoraciji u Nišu, povodom 20 godina od bombardovanja Srbije. Tu je, inače, Vučić imao zabrinjavajući nastup, preemotivan i za njegove pojmove, a sve to u danima kada se protesti "1 od pet miliona" ne gase, niti utišavaju. Naprotiv.

I DALJE BEZ VESTI

Umesto da javi kakva je odluka, Vučić je rekao kako je odlučeno da se bude bliže odluci. Naveo je da se glasalo o tome da li da bude izbora i da su svi glasali da ih bude, samo je on bio uzdržan i da je procenjeno da ih ne bude jer je on bio uzdržan. Dakle, ako smo pravilno razumeli ono što nam je saopšteno, Vučić je pitao da li ste za izbore, svi osim njega su rekli "Da, jesmo za vanredne izbore", on je rekao "Ja sam uzdržan" i presudio je da to znači da izbora neće biti.

Ovako predstavljeno, to sve liči na skup zalutalih ljudi koji ne razumeju procedure, obaveze i način odlučivanja. A, u stvari, suštinski pokazuje stanje u partiji koja za sebe voli da kaže da je najveća, sa najvećim rejtingom i, uopšte, nešto naj-naj u istoriji političkog života Srbije. Govori i ono što svi odavno znaju – nema drugog glasa, nema nikakvog glasa unutar te "strukture", ima samo aklamacije. Ali to ne znači i da svi bespogovorno podržavaju odluke svog vođe.

I dok se ranije, u sličnim situacijama, moglo da čuje od raznih ljudi iz "vrha stranke" nekakvo stanovište o tome da li treba da se ide na izbore ili ne, samo je ove godine bilo nekoliko takvih pokušaja. Sada deluje da su svi nekako zanemeli i pustili svog lidera da sve uradi sam i da proba da objasni građanima kako to da glasaš za nešto, a da doneseš suprotnu odluku.

Vučić je u nastavku izlaganja ponovio ono što smo već čuli više puta, odnosno, ono što slušamo svakoga dana: on razume proteste građana iako je tih ljudi sve manje na ulicama, ali da ne želi da govori sa onima koji građane guraju u nasilje, to jest, političkim liderima iz Saveza za Srbiju. Odbacio je svaku mogućnost da se sa "takvima razgovara" i stvar pojednostavio do kraja: mogu da me pobede na izborima ili da me ubiju.

Ovako radikalno pojednostavljivanje zahteva sa protesta i koji se svode na to da bi Vučić, Ana Brnabić i Maja Gojković trebalo da podnesu ostavke, što se čita na trgovima iz nedelje u nedelju, može da znači samo – a to se vidi iz ranijih sličnih situacija – da Vučić traži od svojih partijskih drugova i drugarica, kao i od biračke baze, da razumeju težinu njegovog položaja i opasnost u kojoj se on nalazi da bi njihova podrška bila jača. Zato se on uobičajeno kretao između mobilizacije svojih "vojnika" i omalovažavanja svojih protivnika. Odlaganje izbora pravdao je nužnošću pokušaja da se "uradi nešto za Kosovo", da se "dovedu investitori", ukratko, da se uradi nešto za poboljšanje života ljudi u Srbiji u danima kada ta druga strana, mala ali agresivna ("teror agresivne manjine", kako su ocenjeni učesnici protesta u tabloidima i na TV stanicama koje su naklonjene Vučiću), ne radi ništa osim što valjda stavlja klipove u točkove opštem napredovanju Srbije.

Na kraju, saznalo se i da SNS sprema nastavak kampanje "Budućnost Srbije" velikim mitinzima u Novom Sadu i Beogradu, zakazanim za 12. odnosno 19. april ove godine. Vučić je nagovestio da bi konačna odluka o izborima mogla da bude doneta upravo 12. aprila jer se valjda čeka da se vidi koliko su ozbiljne najave opozicije da u Beograd 13. aprila dovede ljude iz cele Srbije, odnosno da demonstrira snagu svih protesta širom zemlje i pokuša da na taj način "otera" Vučića ili ga primora da učini ustupke.

Tako, prema jednom scenariju koji je Vučić najavio, izbori bi bili ili u junu 2019. ili kad im je i vreme, u maju 2020. godine.

"Neće biti na jesen", bio je izričit Vučić.

KAKAV NAS APRIL ČEKA

Kada smo čuli da se SNS sprema za te velike mitinge podrške Vučiću, mogli smo da odahnemo iz dva razloga: prvo, sada je jasno da je on bio u kampanji ne kao predsednik Srbije nego kao predsednik stranke jer stranka upravlja i finansira tu kampanju; i, drugo, čini se da je prava tema te sednice, kako to obično biva kod Vučića, tehničko pitanje organizacije tih masovki u Novom Sadu i Beogradu. Neki izvori iz Vučićevog okruženja rekli su novinaru "Vremena" kako je plan da se u Beogradu 19. aprila okupi 120 hiljada ljudi, što bi trebalo da bude duplo više nego u januaru 2019. kada je organizovan doček predsednika Ruske Federacije Vladimira Putina.

Za pripremu i organizaciju tako velikog događaja, a svedoci smo da SNS temeljno priprema takve stvari, treba i vremena i koordinacije, pa se čini da se zapravo manje govorilo da li će biti izbora a više da se pokaže, na ulici, ko je jači, koga ima više i da se sve sumnje otklone jednim uličnim odmeravanjem snaga.

Foto: Marija Janković

Od ljudi iz vlasti, koji nikako ne žele da budu pomenuti i citirani, stižu glasovi kako postoji izvesna spremnost da se "spusti lopta" i "otvore mediji", ali pitanje je cene. Jer, ukoliko se to desi, pitanje je da li bi to bio još jedan razlog da se traži Vučićev brzi odlazak ili otvaranje mogućnosti da se oko nekih krupnih stvari pokuša napraviti dogovor

Opozicija okupljena oko SZS, poprilično neorganizovana i sa problemima "unutar sebe", pokazuje da možda ima ideju kako da izdejstvuje neku vrstu promene u Srbiji, naslanjajući se na višemesečne uporne proteste građana u većini srpskih gradova i opština. Oni se trude da pokažu kako su samo "1 od 5 miliona", ali izgleda da je za ozbiljnu političku borbu, na kakve je Vučić uvek spreman kada ima ogromnu moć, potrebno biti još odlučniji i organizovaniji. Oni verovatno dobro osećaju i vide slabosti Vučićevog sistema vlasti, koje su objektivne i koje proističu što iz nekompetencije aktera, što iz umora nakon sedam godina vlasti, ali i dalje kao da nemaju dovoljno odlučnosti da preuzmu dizgine i hrabrije povedu proteste.

U takvoj postavci, oni danima pozivaju ljude na taj "odsudni" miting u Beogradu 13. aprila, ali niko ne govori o tome šta je zaista program za taj dan i za dane posle 14. aprila.

S druge strane, Vučić deluje kao da je malo podlegao pritisku sa lokala i želi da da šansu svojim koordinatorima da se "pokažu u najboljem svetlu" i da još jednom prirede svom predsedniku tako grandiozan skup koji bi trebalo da označi kraj svakog protesta u Srbiji jer bi, valjda, druga strana posle toga trebalo da se pomiri sa tim da od smene ove vlasti za sad nema ništa.

ČEMU ONDA IZBORI

Kako je ocenio kolumnista dnevnika "Danas" Zoran Panović, gostujući na TV N1, ni vlasti ni opoziciji izbori nisu potrebni. Po njegovim rečima, vlast ne bi mnogo dobila organizovanjem izbora u ovakvoj atmosferi gde je opozicija najavila bojkot, a opozicija i tako izbore ne traži, ona želi da se režim povuče i da se napravi neka prelazna vlada dok se ne steknu uslovi za fer izbornu utakmicu.

Na sličan način je u utorak, dan nakon odluke o odluci za održavanje izbora, reagovao pokret Ne davimo Beograd. U svom saopštenju navode da su Srbiji potrebni pošteni a ne vanredni izbori i pozvao sve "aktere" da se priključe inicijativi za uspostavljanje sistema koji bi omogućio fer izbornu utakmicu i demokratsku smenu vlasti.

Izgleda da je srpska politička scena u nekoj vrsti međuprostora u kome se sad ne traži izlaz nego se imenuju krivci i traže se "glave". Oni koji stoje naspram vlasti na ulici, građani i SZS, isključuju, veoma fokusirano, debatu o bilo čemu što nije stvaranje uslova u kojima bi mogla da bude ostvarena neka vrsta vladavine zakona i u kojima bi bilo moguće zamisliti normalnu političku utakmicu. Režim, jer je takve prirode, ne želi da javno napravi nijedan ustupak, ali posle pritiska javnosti ipak proguta poneku gorku pilulu, kao što je delimično odricanje od lokalnih moćnika iz Brusa i Grocke. Vučić govori i o tome da je spreman "da razgovara o RTS-u", ali i na taj način izlazi iz onoga što su njegova ustavna ovlašćenja. Čini se, zapravo, da je kao i na onoj konferenciji za novinare, sam i svi drugi ćute. Debata o RTS-u nije nešto što bi predsednik trebalo da "inicira" – on može da oceni da li je tako nešto dobro ili ne, ali da je on "povede" to svakako nije njegov mandat.

Međutim, svi se nekako kriju, svi čekaju njegov potez, baš kao na onoj posprdnoj fotografiji sa partije šaha iz Predsedništva Srbije pre dva vikenda kada su ga građani bili "opkolili", dan nakon incidenta na RTS-u. Čini se i da dolaze neki glasovi ljudi iz vlasti, koji nikako ne žele da budu pomenuti i citirani, da postoji izvesna spremnost da se "spusti lopta" i "otvore mediji", ali pitanje je cene. Ako bi se od sutra medijska scena promenila i ne bismo imali organizovani medijski linč političkih protivnika u tabloidima i na privatnim TV stanicama sa nacionalnom frekvencijom, ako bi se uspostavio nekakv dijalog između vlasti i opozicije, ako bi Vučić prestao da protivnike javno vređa i kleveće – da li bi to samo bila potvrda da je do sada on sve kontrolisao i inicirao? Ili bi to bio još jedan razlog da se traži njegov brzi odlazak umesto da se kaže – ovo je dobro, hajde da ne sitničarimo i da probamo da se oko nekih stvari dogovorimo?

Autoru ovog teksta ništa ne govori, niti ima bilo kakav pokazatelj iz bilo kakvog razgovora sa bilo kojom stranom da se ova sadašnja situacija može popraviti. Rovovi su iskopani, pozicije su zauzete i kao da se samo čeka kada će se krenuti na ničiju zemlju da se pokaže ko je glavni. Izbori u takvoj atmosferi teško da bi bili mogući i zato izgleda da će se pre konačne odluke bitka voditi na ulici gde će režim pokušati da organizovanom masom jednom za svagda preuzme temu mitingovanja po principu "to mi radimo i vidi koliko nas je", ako građani ne poslušaju onu poruku sa poziva koji kruži društvenim mrežama i na kojoj piše: "13. april, Beograd, Milion što se čita kao Mi ili On". ¶

SLOBODAN GEORGIJEV

NERVOZA JE DOBAR

“Iako su formalno počeli kao reakcija na povređivanje jednog političara, protesti su nedvosmisleno pokazali da je ljudima, građanima, došlo do guše. U toj odluci da prljava voda ne dođe i do nosa ima, pre svega, bunta protiv ove divljačke, bahate i arogantne vlasti, ali i ozbiljne razočaranosti stanjem na opozicionoj sceni. Da, bilo je malo javnih ličnosti koji su od početka pružili otvorenu podršku protestima, ali sam uveren da lični primeri uvek imaju presudnu ulogu”

Tamo gde nema dovoljno upornih, nepotkupljivih, neumornih, uglednih, bez putera na glavi, odgovornih, kad zafali patriota, pristojnosti i solidarnosti pojave se oni koji su sve to vreme bili, ali im vaspitanje nije dozvoljavalo da se ističu dok ne dogura do duvara. Među njima je i Dušan Petričić, grafičar, ilustrator, animator, karikaturista i jedan od junaka detinjstva onih koji danas, nažalost, vode državu. U stvari, ima ih dvojica: Petričić i njegov kolega karikaturista Predrag Koraksić Korax. Dušan Petričić je posle studija na Akademiji za primenjene umet-

UZURPATORA ZNAK

Fotografije: Marija Janković

nosti radio kao karikaturista u "Večernjim novostima" od 1969. do 1993, kada se preselio u Kanadu gde je sarađivao sa uglednim novinama kao što su "Njujork tajms", "Volstrit džornal" i "Toronto star". Od 2009. počinje da crta karikature za nedeljno izdanje "Politike", a 2013. se vraća u Beograd i tada njegove karikature postaju viralne. Pre dve i po godine Petričić je prelio kap koju su "Politika" i državni vrh mogli da trpe zbog njegovih karikatura pa je počeo da crta za nedeljnik NIN. Pokret socijalista Aleksandra Vulina dao je jedno dosta jasno objašnjenje zašto Dušana Petričića sadašnja vlast nikako ne trpi: "Petričićeve karikature lažu, a ne oni koji na to upozore."

"VREME": Kažu da kad vladari postanu predmet ismevanja kroz govor, pismo, sliku ili kroz sve to zajedno, bude prilično kasno jer je tad jasno da se živi u diktaturi. Vi ste crtali karikature u uglednim američkim i kanadskim novinama, a te države bar tada nisu bile autoritativne. Na čiji račun ste se tamo šalili?

DUŠAN PETRIČIĆ: Karikirao sam ja političare, premijere, predsednike, kraljice, pape i dok sam boravio u Kanadi. Ali uređene države precizno propisuju uloge, zaduženja i obaveze protagonista vlasti, te ih na taj način i čuvaju od ismevanja. Dovoljno je oštro kritikovati greške, korupciju, bahatost i sva druga prekoračenja u vršenju vlasti. A nije da ih nema. Doduše, vratio sam se u Srbiju pre izbora Trampa za predsednika Amerike i propustio priliku da na tom terenu malo uvežbam ismevački ton političke karikature koji je postao neophodno oružje u mom hvatanju u koštac sa ovim zlom koje me je dočekalo po povratku u zemlju.

Ako je satira izraz nemoći prema vlastodršcima, kakav je onda uticaj vaših karikatura na građane i vlast? »

“Iskreno ne podnosim Vučića. A zašto bih ga podnosio? Šta je to dobro, kvalitetno, pošteno, korisno, tačno i kompetentno Vučić uradio od kada je uključen u politički život moje zemlje, da bi zaslužio moje podnošenje? I da li bi moje karikature bile drugačije kada bih ga podnosio? Ne verujem”

Satira nije izraz nemoći prema vlastodršcima, ona je samo legitimno sredstvo jedne važne profesije koja i te kako bolno pogađa ranjiva mesta nepodobne vlasti. Nije u opisu prirode satire da bukvalno ruši ili smenjuje vlast. Nemoć kao termin može da se odnosi na političke partije ili građane koji su iz nekog razloga zakazali u kontroli vlasti i dozvolili joj da se nekontrolisano otuđi i počne da divlja. Satira je tu da pomogne, pozove građane na akciju i ometa tiransku vlast u pokušaju da se brani.

Više puta ste govorili da Aleksandra Vučića crtate jer je stalno prisutan u vašem životu i životima svih građana. Mislite li da on sam snosi krivicu za stanje u društvu i državi ili ima veliku pomoć i podršku drugih?

Aleksandra Vučića doveo je na vlast sticaj raznih okolnosti i mnogi su faktori i ličnosti sa naše političke scene, pa i izvan zemlje, uticali na to. Ali siguran sam da je on jedini krivac za ovaj sumanuti stil vršenja vlasti, čini mi se, nezabeležen u našoj novijoj istoriji. Sada je već sasvim jasno, bar onima koji su kapacitirani da im bude jasno, da je taj stil kombinacija jedne uličarske nevaspitanosti i bahatosti i ozbiljne psihičke labilnosti. Nadam se da će jednoga dana, u ozbiljnijim vremenima i sa ozbiljnijim političkim protagonistima, pa i sa uozbiljenim narodom, morati da se postavi pitanje kako smo dozvolili da nam sadašnjost, prošlost i budućnost zavisi u tolikoj meri od jedne, u svakom pogledu nekompetentne i neprimerene ličnosti. Bojim se da bez tog odgovora nećemo moći dalje.

Advokat Božo Prelević je nedavno rekao da ne može veliki vođa sve ovo sam da uradi i da su mnogi Vučiću prineli kao žrtvu sopstvenu ličnost i sopstvenu profesiju. Zaista, kolika je odgovornost profesionalaca za Vučićevu neometanu vladavinu?

Ogromna. Naravno da nijedan vođa ne može vladati nekontrolisano, bez obzira na sve smicalice, prevare, laži, manipulacije, iznenađivanja i šokiranja javnosti, glumatanja i prenemaganja, ukoliko nema aktivnog učešća pre svega obrazovanijeg dela građana, elite ili, pojednostavljeno, profesionalaca iz svih sfera društvenog života. Svako društvo se najefikasnije brani odbranom svoje profesije. A kod nas je ta odbrana izostala. Sindikati uglavnom ne postoje ili su zanemarljivog značaja. Da su na samom početku ovog našeg dugogodišnjeg sunovrata značajni predstavnici svake profesije na sam pokušaj ugrožavanja svojih kolega odlučno stali u njihovu odbranu, siguran sam da Aleksandar Vučić ne bi mogao ovako uspešno da razori sve segmente našeg društva.

Kada su u decembru prošle godine počeli protesti, broj javnih ličnosti koje su ga podržale spao je na nekoliko glumaca, novinara, dva košarkaška trenera i dvojicu karikaturista. Kako tumačite odloženo buđenje profesora i studenata koje se desilo mesec dana kasnije?

Od trenutka kada su počeli, ovi protesti su iz subote u subotu sve jasnije ispoljavali svoju prirodu. Iako su formalno počeli kao reakcija na povređivanje jednog političara, protesti su nedvosmisleno pokazali da je ljudima, građanima, došlo do guše. U toj odluci da prljava voda ne dođe i do nosa ima, pre svega, bunta protiv ove divljačke, bahate i arogantne vlasti, ali i ozbiljne razočaranosti stanjem na opozicionoj sceni. Da, bilo je malo javnih ličnosti koje su od početka pružile otvorenu podršku protestima, ali sam uveren da lični primeri uvek imaju presudnu ulogu. Tako smo, konačno, došli i do uključenja profesora i studenata. I to je, po meni, presudan trenutak u ovom dugom, mukotrpnom hodu ka rušenju jedne nepodnošljive vlasti. Bez profesora i, pre svega, studenata taj hod će teško odvesti do zadovoljavajućeg kraja.

Smatrate li da je dužnost javnih ličnosti da učestvuju u političkom životu?

Naravno da im je to dužnost. A zašto im je dužnost, trenutno se, nažalost, najbolje vidi po sramnom učešću nekolicine javnih ličnosti u podršci ovoj vlasti. Efekat koji njihov angažman ima na mase, nemerljiv je. Neću pominjati imena, uglavnom su svima poznata, ali ću se potruditi da do kraja precizno objasnim svoj stav. Ukoliko je nekome, meni svakako ne, na početku mandata ove vlasti, mogao zazvučati opravdano stav da svako ima pravo da stane iza određene političke opcije, veoma brzo je postalo jasno da su Aleksandar Vučić i Srpska napredna stranka jedna velika, istorijska prevara, koja sa politikom nema nikakve veze. Mnogo je dokaza za ovu tvrdnju, od opskurnih likova kojima se Aleksandar Vučić okružio, do teških, gotovo svakodnevnih protivustavnih delanja, kriminalnih radnji, zločina... nemamo dovoljno vremena da se bavimo time. Dakle, krajnje uvredljivo su delovala objašnjenja pomenutih javnih ličnosti kako iz uverenja podržavaju Aleksandra Vučića. Ta su se uverenja izražavala najličnijim, sebičnim interesima, a najčešće merila enormnim iznosima novca. U meri u kojoj veliki umetnici mogu svojim beščašćem da zavedu narod i poklonike na mračnu stranu, u istoj meri javne ličnosti i umetnici svih opredeljenja mogu svojim časnim stavom da okrenu energiju javnosti na dobru, razumnu, humanu i svetlu stranu. Istorija je prepuna primera za obe tvrdnje.

Imaju li intelektualci pravo da ih ne interesuju politička zbivanja u svojoj zemlji? Da li je opravdanje ukoliko su egzistencijalno ili na bilo koji drugi način ucenjeni?

U ozbiljnim društvima i državama logično je da su, ne samo intelektualci, nego svi građani uključeni u politička zbivanja u zemlji. U neozbiljnim, amaterskim društvima, kakva je Srbija, neretko se ljudi hvale svojom totalnom političkom nezainteresovanošću. Mi kao narod nismo još završili ni osnovnu školu iz predmeta društvo i politika. I zato nam ovako super ide.

Protesti traju već četiri meseca. Kakvu korist vi vidite od njih?

Vrlo jednostavno, sama dužina trajanja ovih protesta postaje važnija od toga kakav ishod očekujemo. Kada u jednoj sre-

dini narod izlazi na ulice, redovno, uprkos pokazateljima koji ne daju posebnu podršku optimizmu, kada se iz subote u subotu javljaju novi vidovi podrške širom zemlje, a ne samo u Beogradu, kada počinju konkretne akcije odbrane svojih parkova, ulica, onda to oslobađa pozitivnu energiju, hrabri ljude i budi nadu da tunel ima kraj. Nervoza u redovima uzurpatora je dobar znak.

Pre deset dana demonstranti su ušli u zgradu Radio-televizije Srbije. Kakve promene može doneti radikalizacija protesta?

Bilo bi lepo da se ova nelegitimna vlast sruši zakonom, znanjem, kompetentnošću. Ali ova vlast ne bi bila neligitimna kada bi funkcionisala na zakonit način. I zato čini sve da ne dozvoli zakonitu smenu vlasti. Bojim se haosa i nasilja, a Aleksandar Vučić samo u tome vidi svoju šansu. Uprkos javnom prenemaganju, glumatanju i suzama. Voleo bih da bar jednom u istoriji izbegnemo taj scenario.

U javnosti postoji podela na one koji žele da protesti ostanu građanski i one koji smatraju da proteste mora da predvodi opozicija. U koju grupu vi spadate?

U naivnu grupu. Da ostanu građanski protesti, a da se kroz proteste polako iskristališe nova politička snaga, građanska, istinski demokratska, koja bi dala tačan, pozitivan energetski naboj opozicionoj strani.

Vaš oštar kritički govor na otvaranju prošlogodišnje oproštajne izložbe "Otisak vremena" u Grafičkom kolektivu, koji je morao da se iseli iz svojih prostorija, ostavio je snažan utisak nemoći i besa. Šta biste danas rekli za seču drveća u Košutnjaku, na Kalemegdanu i Ušću, za gondolu, za veštačku stenu, za Vesićevu "fontanu Di Trevi", za skidanje zaštite kao kulturnog dobra sa kuća u centru Beograda u vlasništvu Siniše Malog...?

Akteri sveg tog arogantnog divljanja koje trpimo evo već sedam godina, sasvim sigurno su se zaneli, zaboravili lekcije iz istorije – ukoliko su ih ikada znali – i tako pijani hrle ka trenutku ružnog buđenja koje sigurno predstoji, pre ili kasnije, bar za neke od njih. U neku drugačiju budućnost moramo krenuti posle ozbiljnog moralnog i svakog drugog pročišćenja. Nadam se da nisam opet naivan.

Mnogi u javnosti vaše skorije karikature tumače da se u njima vidi da vi iskreno ne podnosite Vučića. Ima li u tome istine?

Ovo pitanje nije novijeg datuma. Ali ću sada prvi put pokušati da odgovorim. Da, ja iskreno ne podnosim Vučića. A zašto bih ga podnosio? Šta je to dobro, kvalitetno, pošteno, korisno, tačno i kompetentno Vučić uradio od kada je uključen u politički život moje zemlje, da bi zaslužio moje podnošenje? I da li bi moje karikature bile drugačije kada bih ga podnosio? Ne verujem. Ja, kao karikaturista, reagujem na postupke određenih političkih persona i komentarišem ih onako kako mislim da ti postupci zaslužuju. Na početku Vučićevog mandata, pre sedam godina, moje su karikature bile prilično odmerene. Tačno u meri u kojoj je Vučić bio odmeren i relativno normalan u svom vršenju vlasti i ophođenju sa javnošću. Ali je vrlo brzo počeo da krši sva pravila pristojnog političkog ponašanja, da bez zazora prelazi sve crvene linije, laže, manipuliše, nepristojno vređa i opozicione lidere i građane Srbije. Uvukao nam se u živote, iskače iz svih kućnih aparata 24 časa dnevno, maltretira nas bez ikakvog osećanja mere, stida, pristojnosti. Da li je trebalo da, kao karikaturista, to ne primetim i nastavim sa odmerenim pristupom? Pa Aleksandar Vučić je upravo na taj način preoteo kompletan politički prostor opoziciji, preoteo Srbiju njenim građanima i izgradio nedodirljivu poziciju. Zato što niko nije primetio ili su se pravili da ne primećuju šta radi. A on je, beskrupulozan kakav jeste, nevaspitan i nemoralan, uveo potpuno nova, uličarska, stadionska pravila igre u politiku, u parlament, u sve još postojeće državne institucije, u sve oblasti društva, od obrazovanja do sporta. I molio boga da ljudi to ne primete ili da što kasnije primete. Ja sam to vrlo brzo primetio i ne podnosim ga potpuno u skladu sa nesrećom i štetom koju je napravio prošlosti, sadašnjosti i budućnosti moje zemlje i mog naroda. Biće potrebne decenije da bismo ispravili njegova nepočinstva.

Crtali ste mnoge političare, da li se oni stvarno toliko vređaju vašim šalama koliko se čini?

Ne, političari su se, koliko znam, veoma retko vređali ili negativno reagovali na moje karikature. I u Srbiji i u Jugoslaviji i u Kanadi. Ali, vi me pitate o političarima. Aleksandar Vučić i njegova družina drumskih razbojnika nikada nisu spadali u kategoriju političara. Kao što je i gomila njegovih medijskih apologeta ili takozvanih političkih analitičara, ne želim da pominjem njihova imena, izgubila svako pravo da se zovu novinarima ili urednicima ili političkim analitičarima. Kada se svi oni stave na svoje mesto i kada ljudi konačno shvate s kim su sve vreme imali posla, put ka izlasku iz ovog mračnog tunela biće vidljiv i relativno lako dostupan. ¶

RADOSLAV ĆEBIĆ

"Aleksandar Vučić je, beskrupulozan kakav jeste, nevaspitan i nemoralan, uveo potpuno nova, uličarska, stadionska pravila igre u politiku, u parlament, u sve još postojeće državne institucije, u sve oblasti društva, od obrazovanja do sporta. Biće potrebne decenije da bismo ispravili njegova nepočinstva"

ZUMIRANJE

POLITIČKA EMISIJA U PRODUKCIJI NEDELJNIKA VREME

ZAŠTO KASKA EKONOMIJA SRBIJE

gosti:
MILAN ĆULIBRK,
i MIJAT LAKIĆEVIĆ

voditelj: FILIP ŠVARM

ČETVRTAK od 18h
na **www.vreme.com,**
na YouTube kanalu
Vremena
kao i na **TV Šabac, TV Sandžak,**
T1 Zaječar, Telemark Čačak,
TV Valjevo Plus, KATV Kraljevo,
TV Forum Prijepolje te na portalima
Južne vesti i Užička nedelja

TEOFIL PANČIĆ

Somborska proba

Preko sudbine siledžijskog akta nad somborskim pozorištem treba da se vidi da li je srpsko društvo kroz građanske proteste razvilo imunitet protiv kakistokratije

Ne tako davno, početkom ove decenije, bilo je jako u modi da se piše o "partokratiji" kao o najvećem mogućem političko-društvenom zlu koje je, eto, napalo i izjelo Srbiju kao kad filoksera napadne nedozrelo grozje. Niste mogli da se kvalifikujete za "kritičkog intelektualca", kamoli za "progresivnog mislioca", ako niste pridodali koju suvu grančicu na moralnu lomaču partokratije. Znajući gde živim i s kim imam posla, od početka sam bio sumnjičav prema tom trendu, zato što sam iz svega što se valjalo iza horizonta (a u čemu su se mnogi "kritički intelektualci" rado podmetnuli kao poslovični korisni idioti) razabirao da nam se sprema nešto mnogo gore. I eno ga: stiglo je ubrzo, u svoj svojoj raskoši. Šepuri nam se po kući već preko pola decenije, razgaćilo se i raspištoljilo toliko da je preostalo još samo da nas istera iz vlastitog nam doma – sve drugo nam je već učinilo. A kako se zove to što nas je napalo? Bez brige, i za to nauka odavno ima ime, ne moramo ništa da smišljamo. To što nas mori zove se *kakistokratija*: vladavina najgorih.

Pa dobro, ali u čemu je fundamentalna razlika? Hajde da kažemo ovako: partokratija na kvarno prisvaja državu (i društvo), kakistokratija je otvoreno i siledžijski zarobljava. U partokratiji meritokratski princip, to jest načelo vladavine kompetentnosti jeste razvodnjen, relativizovan, odviše često dovođen u pitanje, ali nije razvaljen, napušten, ritualno spaljen. Miljenici vlasti dobijaju sinekure i mesta koja objektivno ne zaslužuju, ali pazi se na meru, i na to da bar tamo gde je stvarno važno, a i gde je jako osetljivo i vidljivo, na istaknutim mestima budu kompetentni ljudi. Okej, po mogućnosti "naši", ali ipak – kompetentni, istaknuti, dostojni, dokazani u svom poslu. Uostalom, ako nije tako, sve brzo počne da se rastače i raspada: institucije, gradovi, saobraćajna, komunalna, medijska i svaka druga infrastruktura, kulturni standardi, svi stubovi uređenog društva. Gle, baš kao u Srbiji današnjih dana! Naime, kakistokratija ukida meritokratski princip čak i kao poželjni ideal, a kamoli kao obaveznu praksu, ne osećajući potrebu više čak ni da ga fingira. Poredak kojim dominiraju dobro "uvezani" mediokriteti (a bar mestimično trpi i mnogo bolje od sebe) zamenjen je onim za koji je i mediokritetstvo nedostižan ideal. Zato se država Srbija rastače kroz totalnu dekadenciju njenih institucija, zato se srpsko društvo degeneriše kroz neograničeno divljanje svojih najgorih i najšetočinskijih elemenata.

Ono što nazivamo "građanski protest" u dobroj je meri i *pobuna protiv kakistokratije*; odatle ono sveprisutno osećanje formulisano u iskaze tipa "Ne mogu više da ih gledam ni da ih slušam". Ljudima je, dakle, pukla jedna specifična vrsta trpila: teško im je da mirno i krotko podnose svakodnevno vređanje i ponižavanje kroz revijalno šepurenje u prvim redovima države i društva ove nepregledne galerije nedostojnih, neznavenih, beslovesnih i uopšte ništavnih. Uostalom, zato je, iz te vrste poriva koji je konstitutivan za samo njihovo samorazumevanje, u prilog protestu ustala "akademska zajednica": njeno bi dalje ćutanje zapravo bilo isto što i pristanak na samoukidanje.

Ljudi su, međutim, već pomalo zaboravili šta je bio svojevrsni uvod ili predigra u građansku pobunu (ne, dakako, u ključu teorije zavere, nego po sličnosti proizilazećoj iz naravi zajedničkog neprijatelja): bila je to pobuna dobrog dela glumačkog ansambla Narodnog pozorišta, pa i dramskih umetnika uopšte, izazvana odlukom beznačajnog i bezimenog upravnika NP da de facto smeni Željka Hubača, i promeni dramski repertoar NP u nekom "konstruktivnijem" pravcu. Taj tipično kakistokratski manevar nije uspeo, ili bar ne u potpunosti, zahvaljujući odlučnosti otpora. Nedugo zatim izbili su građanski protesti, koji su ipak doneli izvesnu promenu atmosfere u zemlji, ma koliko kakistokratska klika na vlasti nastojala da ih minimizuje.

I gle, ono što je krenulo iz pozorišta, kao da se tamo vraća... Lokalna je vlast za v. d. upravnice Narodnog pozorišta u Somboru (u protekle dve-tri decenije po mnogo čemu umetnički najuspešnijeg teatra izvan Beograda i Novog Sada) postavila izvesnu Vesnu Paštrović, glumicu u lakim, bulevarskim komedijama i mjuziklima, osobu negde na tankoj sredokraći umetničkog i estradnog života, a koju, pak, sa somborskim pozorištem povezuje jedino što je – rodom iz Sombora. Ali je zato sa vladajućom kakistokratijom, po pisanju medija, povezuje to što je "bliska vladajućoj stranci", šta god to konkretno značilo.

Da se razumemo, u tome što građanka Paštrović radi za hleb nema baš ničega lošeg. Tzv. bulevarsko pozorište je sasvim legitimno i potrebno, ono je sastavni deo pluraliteta savremene kulture. Ali se nigde gde se rukovodi principom vrednosti, kompetentnosti i dostojnosti ne može dogoditi da osoba iz tog sveta bude nametnuta za rukovodeću u ozbiljnoj pozorišnoj instituciji, uz nos onima koji su je takvom napravili.

Okej, pita se čitalac, ali zašto bi mene bilo briga ko će biti upravnik tamo nekog pozorišta, pa još u Somboru? Evo zašto: ova somborska zavrzlama je probni iliti lakmus-slučaj. Šta je tu na probi? Treba da se vidi da li je srpsko društvo kroz ovaj talas protesta, embrionalno začet u jednom pozorištu, postalo odlučno da istera kakistokratiju na čistac i napolje iz svojih institucija, koje sada potražuje nazad od bahatih uzurpatora. Zato sudbina ovog siledžijstva, to jest otpora istom, nije pitanje jednog "provincijskog" pozorišta nego srpskog društva i njegovog imunog sistema. ¶

Ekonomija partijskih vojnika

"Loš kadar je neposredni uzrok, a iza toga postoji suštinski problem – zašto taj kadar opstaje, iako se već drugi put ponavlja pad proizvodnje. To može da se objasni prirodom aktuelne vlasti: partijski interesi su iznad društvenih i državnih. U takvim okolnostima mnogo je važnije za poziciju nekog rukovodioca da bude lojalan stranci i predsedniku nego što su važne njegove sposobnosti, stručnost, poštenje i posvećenost"

Pre nepune dve godine, u maju 2017, u intervjuu "Vremenu", prof. Milojko Arsić je uglavnom odgovarao na sledeća pitanja: otkud odjednom podbačaj u stopi privrednog rasta i šta se to događa sa EPS-om, s obzirom na silan podbačaj u proizvodnji uglja i električne energije.

Dve godine kasnije, ponavlja se ista priča: industrijska proizvodnja je nakon pada u poslednjem kvartalu 2018. nastavila da pada i u januaru 2019, u čemu se naročito "isticala" proizvodnja uglja i električne energije. Iako nema zvaničnih podataka o privrednom rastu u prvom kvartalu 2019, predsednik Vučić je, ničim izazvan, izjavio da je prvi kvartal bio "veoma loš i težak", te da se on nada da će rast za prva tri meseca da bude dva odsto. Stoga, profesoru Arsiću je usledilo već poznato pitanje: otkud sad ovo odjednom?

MILOJKO ARSIĆ: Nije baš odjednom. Usporavanje privrede Srbije počelo je sredinom prošle godine. To je postalo još snažnije u četvrtom kvartalu i nastavilo se u januaru 2019. Usporavanje je rezultat kombinacije nekih nepovoljnih kretanja u svetu i slabosti privrede Srbije, uključujući i određene probleme u odnosima sa okruženjem. Na usporavanje privredne aktivnosti u drugoj polovini prošle godine u znatno većoj meri su uticale unutrašnje slabosti, poput pada proizvodnje uglja i struje. Određeni uticaj je imalo – ali samo tek od kraja prošle godine – i usporavanje evropske privrede, ali taj efekat će da se ispolji tek ove godine.

"VREME": Zato što će biti manja tražnja u tim zemljama?

Mala otvorena privreda je pod velikim uticajem onog što se događa u okruženju, a to znači u velikim evropskim zemljama, kao što su Nemačka i Italija, i u susednim zemljama. Njihovo usporavanje uticaće na manju tražnju za našim proizvodima, a možda i manje stranih direktnih investicija (SDI) u Srbiju. Usporavanje evropskih privrede ne može da se koristi za objašnjavanje usporavanja rasta Srbije u prošloj godini. Ostale zemlje centralne i istočne Evrope (CIE) u četvrtom kvartalu prošle godine imaju vrlo malo usporavanje rasta privrede. Naše usporavanje je znatno veće, naš rast BDP-a u prvoj polovini 2018. bio je 4,9 odsto, u trećem kvartalu je pao na 4,1 odsto, a u poslednjem na 3,4 odsto. Na to poređenje utiče i osnovica iz prethodne godine. Ali, ako prvo desezoniramo podatke pa onda računamo stope rasta u odnosu na prethodni kvartal, i tu se registruje značajno usporavanje. U prvih devet meseci prosečan rast BDP-a u jednom kvartalu u odnosu na prethodni bio je preko jedan odsto, što je na godišnjem nivou preko četiri odsto rasta. A u poslednjem kvartalu 2018. desezonirani rast BDP-a u odnosu na treći kvartal 2018. iznosio je samo 0,3 odsto, odnosno samo 1,2 odsto godišnje. Ali, očekujem da će se bar neki od unutrašnjih problema rešiti i da će rezultati u 2019. biti ipak bolji, jer očekujem da se bar neki od unutrašnjih problema reši.

A koji su to unutrašnji problemi? Pre dve godine kada smo razgovarali, tad su prva dva kvartala bila veoma slaba, i takođe je bila priča da je EPS podbacio, s tim što se tada proturala priča da je reč o ledu na Đerdapu. Šta je sada problem?

Mi vidimo samo zvanične podatke prema kojima pada proizvodnja uglja i struje. Pad je počeo još u avgustu 2018, da bi se još više ubrzao na kraju 2018. i na početku 2019. Iz samog preduzeća ne postoji objašnjenje šta se događa, već postoji pokušaj da se taj problem umanji, pa čak i negira.

Na koji način?

U smislu da se kaže da je sve u redu, da je proizvodnja normalna, u skladu sa planom, i slično. Postoje nezvanične informacije da EPS nema dovoljno uglja, da taj ugalj nije dobrog kvaliteta. Predstavnici EPS-a i Vlade trebalo bi da izađu u javnost i kažu šta se događa. Prema svim strateškim dokumentima, u Kolubari ima uglja za narednih nekoliko decenija. Treba da vidimo da li su iscrpljeni rudnici, u šta sumnjam, ili nisu izvršene adekvatne pripreme – otkrivka nije pravovremeno izvršena, nisu otvoreni novi kopovi, i slično. Reč je o javnom preduzeću i sve što se događa u njemu trebalo

Fotografije: Marija Janković

bi da bude dostupno javnosti i predmet javnih debata.

Kada se povede priča o EPS-u, uglavnom je predmet razgovora loš kadar.

Loš kadar je neposredni uzrok, a iza toga postoji suštinski problem – zašto taj kadar opstaje, iako se već drugi put ponavlja pad proizvodnje. To može da se objasni prirodom aktuelne vlasti: partijski interesi su iznad društvenih i državnih. U takvim okolnostima mnogo je važnije za poziciju nekog rukovodioca da bude lojalan stranci i predsedniku nego što su važne njegove sposobnosti, stručnost, poštenje i posvećenost.

Znamo svi ko je direktor celog EPS-a. Ali, da li on sam može da utiče na tako loše poslovanje EPS-a ili po celoj vertikali postoji loš menadžment?

Dolaskom sadašnjeg direktora pogoršano je upravljanje EPS-om. Osim njega, došlo je još dosta nekompetentnih ljudi, a dosta dobih inženjera je napustilo preduzeće. Ipak, direktor je ključan za funkcionisanje preduzeća, ali i za njegovu komunikaciju sa državom. On bi trebalo da efikasno organizuje proizvodnju, ali i da ubedi predstavnike države da odustanu od loših politika, kao što je uzimanje dividendi od EPS-a ili držanje cena struje na nivou koji onemogućava razvoj preduzeća. Na primer, potpuno je nepotrebno da država, koja ima suficit, uzima pare od EPS-a u obliku dividendi, a da EPS nedovoljno investira. Zadatak je direktora da ubedi premijera, predsednika ili ministra finansija da se to ne radi. Neko ko je kompetentan, neko ko oseća odgovornost za budućnost preduzeća, to bi uradio. A neko ko je partijski vojnik, uradiće šta god mu partija kaže. Generalno, problemi u EPS-u predstavljaju jednu od najvidljivijih manifestacija urušavanja institucija u Srbiji.

Industrijska proizvodnja je smanjena prvo u poslednjem kvartalu 2018, a onda je i u januaru pala za 5,5 odsto. Da li je samo EPS razlog ili postoji još nešto?

Postoji i problem usporavanja proizvodnje automobila u Fijatu. Tokom prošle godine je nastavljen taj pad, to se događa i u prvom kvartalu ove godine. Proizvodnja je prošle godine prepolovljena u odnosu na maksimum koji je dostignut 2013, a u prva dva meseca 2019. je proizvedeno samo 7000 automobila. Ako bi se to nastavilo, na nivou cele godine proizvelo bi se oko 45.000 automobila, pa se postavlja pitanje da li je uopšte isplativo da postoji fabrika sa tako malom proizvodnjom. Na pad industrijske proizvodnje od decembra određeni uticaj je imalo uvođenje prohibitivnih carina na izvoz na Kosovo i Metohiju, a od početka ove godina i uvođenje kvota na izvoz čelika u EU. Ipak, carine i kvote ne mogu da objasne veći deo pada industrijske proizvodnje i usporavanje rasta BDP-a Srbije.

Mi još ne znamo šta je potpisano sa Fijatom – prošle godine je istekao 10-godišnji ugovor, navodno je potpisan neki novi ugovor, a mi pojma nemamo šta je potpisano.

To je takođe problem. Država se mnogo bavi manje važnim preduzećima, a javnosti nisu poznate informacije da li Vlada pokušava da napravi neki novi dogovor sa Fijatom, jer nastavak postojećih trendova vodi ka gašenju proizvodnje.

Da li osim ovih konkretnih razloga postoje i određeni propusti u ekonomskoj politici?

Ekonomska politika u prošloj godini nije bila najprimerenija stanju i kretanjima u privredi Srbije. Neprimereno je da se ostvari fiskalni suficit u godini, u kojoj privreda snažno usporava, a za koju je inače bio planiran deficit. Propuštena je prilika da se od početka 2019. godine znatnije smanji fiskalno opterećenje rada, kao i da se povećaju produktivni javni rashodi.

Deficit se planira svake godine, a onda već drugu godinu zaredom na kraju bude suficit. Šta to znači kada je reč o planiranju budžeta?

To znači da država još uvek nije stavila fiskalna kretanja pod kontrolu, kao i da ne reaguje na adekvatan način u toku godine kada fiskalni rezultati odstupaju od plana.

Uglavnom se svi hvale fiskalnim suficitom.

Ne bi trebalo, to nije cilj. Cilj je da privreda raste što brže i da po osnovu privrednog rasta imamo održivi rast zarada i standarda građana. To su opšteprihvaćeni ciljevi društva u ekonomiji, a fiskalni suficit ne bi trebalo ostvarivati

u godini kada privreda usporava rast. U takvoj situaciji država treba da ostvari mali deficit (do jedan odsto BDP-a) tako što bi se povećali produktivni javni rashodi ili smanjili porezi. Produktivni javni rashodi su pre svega javne investicije, i to u infrastrukturu, jer one u dugom roku pozitivno utiču na rast.

Već su se povećali kapitalni rashodi u 2018, i to dosta u odnosu na 2017. Mada je 2017. bio veliki podbačaj.

Povećali su se, ali je rast investicija u infrastrukturu mali. Povećane su investicije u kupovinu oružja i opreme za vojsku i policiju. To jesu javne investicije, koje su možda opravdane sa stanovišta bezbednosti, ali one neće podstaći rast privrede.

Njih kupujemo spolja.

To što kupimo u inostranstvu uopšte ne podstiče našu privredu ni u kratkom ni u dugom roku. Kada država kupuje opremu i oružje od domaćih proizvođača povećavaju se zaposlenost i proizvodnja u preduzećima koja se time bave, čime se kratkoročno ubrzava rast privrede. Međutim, kada se prave putevi ili pruge, ne povećava se samo privredna aktivnost u toku izgradnje, nego i nakon završetka radova, jer se izgradnjom infrastrukture smanjuju troškovi privatnih preduzeća i privlače privatne investicije. Produktivni rashodi, u koje osim ulaganja u infrastrukturu spadaju i ulaganja u obrazovanje, istraživanja i inovacije, jedan su od važnijih pokretača ekonomskog rasta i trebalo je njih da povećamo. Naravno, važno je i da se oni realizuju na efikasan način. Da bi investicije dale doprinos društvu, potrebno je da se unapredi selekcija projekata, da se realizuju projekti koji su zaista potrebni. Ekonomisti

“Sada je zaostatak za srednjom i zapadnom Evropom sličan kao što je bio krajem 19. veka“

imaju dosta razrađenu metodologiju za ocenu opravdanosti realizacije projekata, ali nismo sigurni koliko se te metode u Srbiji primenjuju. Drugo, realizacija projekata treba da bude u najkraćem roku, a kod nas se planiraju dugi rokovi, koji se potom znatno prekoračuju. Takođe, često je kvalitet radova vrlo slab, što vidimo i na nivou gradova i na nivou države – putevi pucaju i pre nego što počnu da se koriste. Važno je i da se koriste domaći resursi u što je moguće većoj meri prilikom realizacije investicija. Bilo bi dobro da se oslonimo na domaće finansiranje, da se emituju obveznice koje bi mogli da kupuju i građani i preduzeća, jer je bolje da država duguje svojim građanima nego strancima. Verovatno bi država tako mogla da se jeftinije zaduži nego da pozajmljuje od Kine, a građani bi dobili veću zaradu nego u slučaju štednje u bankama. Pogotovo je loše ako se, uz kredit, preuzme obaveza da strana preduzeća moraju da budu angažovana na realizaciji investicija, jer ta preduzeća skinu kajmak, a domaća preduzeća, kao podizvođači – životare.

Dakle, umesto tih korisnih javnih rashoda, mi smo u obe godine od suficita povećali plate u javnom sektoru i penzije.

Svako društvo i pojedinac biraju da li će maksimalno povećati potrošnju u sadašnjosti ili će povećati potrošnju u dužem periodu. Ako previše povećamo potrošnju u sadašnjosti i premalo investiramo, potkopavamo privredni rast, a time i rast potrošnje u budućnosti. To znači da se moramo odreći dela potrošnje u sadašnjosti i više investirati, da bismo imali veći rast i veću potrošnju u budućnosti. Sve zemlje koje su se brzo razvijale tako su radile: i dalekoistočne zemlje, i zemlje CIE koje ostvaruju rast od oko pet odsto, mnogo više svog BDP-a izdvajaju za investicije nego mi. Naša izdvajanja za investicije su mala, domaća privatna i državna sredstva su oko 12 odsto BDP-a. Druge zemlje u CIE izdvajaju 24-25 odsto BDP-a, a najveći deo investicija finansiraju sopstvenim sredstvima. Preteranim povećanjem plata i penzija i rasipanjem sredstava istiskujemo investicije, nedovoljno investiramo, a i to što investiramo je više od jedne trećine iz stranih sredstava. Strane investicije će u budućnosti dovesti do relativno velikog odliva dohodaka iz Srbije, u obliku dividendi i kredita.

Kada se pogleda presek makroekonomskog stanja, vidi se da raste potrošnja, raste i štednja stanovništva, rastu krediti stanovništvu i oni su se skoro izjednačili sa kreditima privredi. Zašto se to događa?

Brži rast potrošnje u odnosu na proizvodnju je delimično posledica politike dohodaka, u okviru koje dohoci onih koji se finansiraju od strane države rastu brže od proizvodnje. Prošle godine su plate u javnom sektoru povećane za devet odsto, dok je rast BDP-a bio znatno manji. Ove godine su takođe povećane penzije i plate u javnom sektoru, i najavljuje se dodatno povećanje. Konkretno, to najavljuje ministar policije. To je jedan od razloga što potrošnja raste brže od proizvodnje. Druga strana toga je rast trgovinskog deficita – kada više trošimo nego što proizvodimo, povećava se spoljnotrgovinski deficit, i to traje već više od dve godine.

Kada je reč o odnosu spoljnotrgovinskog deficita prema BDP-u, došli smo negde na nivo iz 2013. godine.

Jeste. I pokrivenost uvoza je opala – 2016. godine pokrivenost uvoza izvozom bila je oko 80 odsto, sada je pala na 74 odsto. Osim politike dohodaka, na ovo pogoršanje je uticalo i jačanje realne vrednosti dinara. Dinar je u poslednje dve godine realno ojačao za šest odsto, a za to nema osnove u napretku privrede Srbije. Jer, privreda Srbije u tom periodu nije rasla brže nego druge zemlje. U principu, trebalo bi da jačaju one valute čija proizvodnja i produktivnost rastu brže nego u zemljama koje su im glavni trgovinski partneri. U tom periodu je produktivnost u Srbiji porasla isto kao i u Nemačkoj, za jedan odsto. Prema tome, trebalo bi da je realni kurs nepromenjen, a on defakto jača: sa 123 dinara za evro sišao je na 118, a istovremeno imamo inflaciju od dva-tri odsto godišnje, što je iznad inflacije u Nemačkoj.

Narodna banka je, mislim, početkom 2018. rekla da će, nakon slabog rasta 2017, kada je neto izvoz veoma nepovoljno uticao na rast BDP-a, u 2018. taj neto izvoz blago povoljno uticati na rast. A to se nije dogodilo – opet je neto izvoz, doduše manje snažno, negativno uticao na rast BDP-a. Kolika je tu odgovornost Narodne banke? Njen cilj nije kurs dinara, ali se ipak postavlja kao pitanje.

Sigurno je da kurs dinara značajno utiče na spoljnotrgovinske tokove, iako su na pogoršanje uticali i neki drugi faktori. Značajan efekat je imalo i pogoršanje odnosa između uvoznih i izvoznih cena tokom prethodne dve godine, pre svega usled rasta cena energenata. Ali, treba imati u vidu da su odnosi izvoznih i uvoznih cena bili vrlo povoljni u 2015. i 2016, pa je već tada bilo jasno da oni neće stalno ostati na tom nivou. Dakle, trebalo je tada računati da relativno dobri rezultati u spoljnotrgovinskom i tekućem platnom bilansu neće biti održivi, kada cene energenata porastu. NBS može da utiče na kurs, to je pokazala i prošle godine kada dinar nije značajno ojačao, već je prenet rast iz prethodne godine, iako je postojao veliki priliv stranog kapitala. U prošlosti, mnoge zemlje su imale konkurentan kurs, uprkos velikom prilivu spoljnog kapitala. U jednom periodu je Kina bila najveći uvoznik kapitala, a njena valuta je slabila. To je dugoročno odgovorna politika centralne banke. Inače, kada je reč o rastu spoljnog deficita, postoje popularna objašnjenja koja daju neki ekonomisti bliski Vladi, u smislu da je on posledica snažnog rasta privrede. To je sporno, jer Srbija raste sporije nego druge zemlje u Evropi, ali se njihovi trgovinski bilansi ne pogoršavaju, a pritom njihove valute slabe. Dakle, da bi održali konkurentnost privrede, većina valuta u CIE oslabila je prošle godine u odnosu na evro, jačale su samo hrvatska i rumunska

»

valuta. I dinar. Generalno, rast privrede utiče na pogoršanje spoljnotrgovinskog bilansa samo onda kada je on posledica bržeg rasta tražnje od proizvodnje. Ako je rast generisan izvozom i investicijama koje se finansiraju domaćim sredstvima, on ne dovodi do rasta spoljnog deficita.

Ali to nije slučaj kod nas.

Nije. Drugo, popularno objašnjenje jeste da trgovinski deficit raste zbog velikog uvoza investicionih dobara. To bi bilo dobro, da je stvarno tako, ali podaci to ne potvrđuju. U 2017. uvoz kapitalnih dobara je sporije rastao nego uvoz ostalih dobara, a u prošloj godini je bio na nivou proseka. Dakle, nešto što je bilo poželjno proglašeno je za nešto što se događa.

"Potpuno je nepotrebno da država, koja ima suficit, uzima pare od EPS-a u obliku dividendi, a da EPS nedovoljno investira. Zadatak je direktora da ubedi premijera, predsednika ili ministra finansija da se to ne radi"

Pomenuli ste strane direktne investicije (SDI). Predsednik Fiskalnog saveta je izjavio da privreda Srbije raste sporije nego što su njeni potencijali, a da je jedan od razloga za to loš privredni ambijent – nedostatak vladavine prava, korupcija... Međutim, uprkos tome, SDI rastu. Kako to objašnjavate?

Mislim da postoji nekoliko razloga za to što mi imamo visoke SDI u odnosu na BDP. Jedan od njih je taj što je Srbija uspostavila makroekonomsku stabilnost, imamo nisku inflaciju, nemamo rizik od dužničke krize. Drugi razlog je što imamo niže troškove nego neke druge zemlje – troškove radne snage, struje – a uz to obezbeđujemo i posebne pogodnosti za strane investitore, pogodnosti koje domaći investitori nemaju. Strani investitori su zaštićeni od birokratskih barijera i drugih slabosti privrednog ambijenta, a ta zaštita je naročito snažna kada ulaze u Srbiju i u prvih nekoliko godina rada. Konačno, relativno velike državne subvencije smanjuju troškove investiranja stranih preduzeća, jer umesto njih država finansira dobar deo investicija. Inače, ni visoke SDI nisu pokazatelj kojim se treba hvaliti, jer je reč samo o jednom segmentu ukupnih investicija. Za pohvalu bi bilo da su ukupne investicije visoke (oko 25 odsto BDP-a) i da one generišu visok rast privrede od na primer pet odsto godišnje. Da je dobar investicioni ambijent, bile bi visoke pre svega domaće privatne investicije, i one bi se realizovale bez subvencija. To bi značilo da postoji uređen pravni ambijent, ravnopravnost svih učesnika na tržištu, dobra infrastruktura, obrazovana radna snaga. Kada se hvalimo visokim SDI u odnosu na druge zemlje CIE, treba da imamo u vidu da su mnoge od tih zemalja i same veliki investitori u inostranstvu, pa i kada se u njih investira više nego u Srbiju, njihove neto investicije su manje.

A kako povećati taj potencijal za rast od pet odsto, koji pominje Fiskalni savet?

Pet odsto rasta je verovatno maksimalna dugoročna stopa rasta za neku evropsku zemlju. Veći rast od pet odsto zahtevao bi znatno veću domaću štednju i veće investicije, a to bi podrazumevalo da u dugom periodu dohoci – zarade, penzije i drugo – vrlo sporo rastu. To je sprovođeno u periodu komunizma u zemljama CIE pomoću nasilnih mera, a to se dobrovoljno događa u dalekoistočnim zemljama. Preferencije naših građana su takve da oni ne bi podržali takvu politiku. A šta je potrebno za rast od pet odsto? Potrebno je da se otklone barijere koje se odnose na bazične determinante rasta, poput pravne nesigurnosti, loših zakona koji se uz to ni ne primenjuju striktno, velike korupcije, velike sive ekonomije, još uvek nedovoljno izgrađene infrastrukture, radne snage koja baš i nema najbolje obrazovanje... Prosečna znanja naših đaka i studenata su slabija nego u drugim zemljama. To su sve kritične tačke. Mora se sprovesti reforma obrazovanja, od osnovne škole do doktorskih studija. Sve te reforme bi mogle da obezbede da mi rastemo nešto brže nego druge zemlje CIE. Mi smo pre 30 godina bili na sličnom nivou razvijenosti sa zemljama CIE, sa Češkom, Poljskom, Slovačkom, Mađarskom, a danas su one skoro dvostruko razvijenije od Srbije. Razlika se formirala tokom devedesetih godina, malo se smanjila u periodu pre krize, da bi ponovo počela da se povećava u poslednjih desetak godina, uključujući i period aktuelne vlasti. Od 2012. do sada, prosečna stopa rasta zemalja CIE je 3,1 odsto, a naša 2,1 odsto. Dakle, ponovo se razlika povećava, kao i taj istorijski zaostatak. Mi ne možemo da rastemo mnogo brže nego zemlje CIE, ali bismo mogli, kao Rumunija, da rastemo malo brže od proseka – ako je prosek četiri, da mi rastemo pet odsto. Ponoviću, mala otvorena privreda je pod velikim uticajem onoga što se događa u njenom okruženju.

Ako si već mala zemlja, ne postoji druga opcija nego da budeš otvoren? Bolje mala otvorena nego mala zatvorena zemlja?

Za malu privredu ne postoji opcija da bude zatvorena, ako želi da ekonomski napreduje. Čak je i za velike privrede mnogo bolje kada su otvorene, što je primer Kine u odnosu na Sovjetski Savez, ili primer bivše Jugoslavije u odnosu na druge zemlje CIE. Mi smo smanjili istorijski zaostatak u odnosu na stanje pre Prvog svetskog rata prema zemljama CIE zato što je SFRJ bila otvorenija privreda od drugih zemalja. Usvajali smo tehnološke inovacije, imali smo bolje dizajnirane proizvode, što je kod mnogih ljudi stvorilo utisak da smo mi krajem osamdesetih bili razvijeniji od Mađarske ili Slovačke. Mi smo bili bolje obučeni jer smo imali bolju tekstilnu industriju. Imali smo koka-kolu. Ali kada se gleda cela privreda, bili smo na približno istom nivou razvijenosti. Međutim, i to je bio uspeh, jer su te zemlje krajem 19. veka i pred Prvi svetski rat bile mnogo razvijenije od nas, dvostruko razvijenije.

Dakle, sad smo se vratili na kraj 19. veka.

Da, sada je zaostatak za srednjom i zapadnom Evropom sličan kao što je bio krajem 19. veka. ¶

RADMILO MARKOVIĆ

Svečano otvoren Delta Planet

Prvi šoping mol u Banjaluci

21.3.2019, Banjaluka – Danas je svečano otvoren Delta Planet u Banjaluci, najveći šoping mol u Bosni i Hercegovini. Uz muziku hora Viva Vox zvanice su krenule u obilazak objekta i time je označen početak rada. Ovom događaju prisustvovali su i prisutnima se obratili Milorad Dodik, predsednik Republike Srpske, Radovan Višković, predsednik Vlade Republike Srpske, Igor Radojičić, gradonačelnik Banjaluke i Miroslav Mišković, predsednik Delta Holdinga.

Šoping mol Delta Planet Banjaluka je investicija vredna 70 miliona evra srpske kompanije Delta Real Estate, koja posluje u okviru Delta Holdinga. Ovaj šoping mol prostire se na 62.500 m², ima više od 100 radnji i doveo je više od 40 novih brendova na tržište BiH. Delta Planet predstavlja novu planetu šopinga i zabave za celu porodicu i jedinstveni je objekat ovog tipa u Banjaluci.

"Posle hotela InterContinental u Ljubljani, mi otvaramo ovaj šoping mol u Banjaluci, a iduće nedelje u Varni, u Bugarskoj. To je deo regionalnog razvoja Delta Holdinga, koji se kreće od Triglava do Crnog mora", rekao je predsednik Delte Miroslav Mišković. "Mi uskoro očekujemo početak investicija u Zagrebu i Skoplju. A nadamo se da ćemo dobiti dozvole i za početak gradnje Delta Planeta i hotela InterContinental u Beogradu".

Svečanosti su prisustvovali visoki zvaničnici Bosne i Hercegovine, grada Banjaluke, predstavnici medija, ambasada, privrede. Za prisutne građane od 14 sati organizovan je koncert Željka Joksimovića ispred šoping mola. Tokom dana unutar mola posetioci su se družili sa poznatim jutjuberima, uživali u koncertu Viva Vox-a i nastupu Sambanse. Sve posetioce tokom celog vikenda očekuje bogat zabavni program, različita iznenađenja, pokloni i popusti.

Građani u borbi za

Foto: Marija Janković

Kada se iscrpe sve proceduralne mogućnosti, građanima ne ostaje ništa drugo nego protesti, blokade, pravljenje živih štitova naspram mehanizacije, policije, raznih "fantoma" i odluka vlasti u kojima mišljenje građana i njihov kvalitet života praktično ne postoje

Kako će Beograd izgledati "dan posle" izvođenja svih zamišljenih radova, to više niko ne zna. Mnogi uveliko pokušavaju da sagledaju planove budućeg centra grada, da ih razumeju, protumače i taman kad su takoreći uspeli, već sutradan nešto u tom planu ili čak ceo plan mogu biti izmenjeni. Uključujući projekat potpune izmene lika grada na "centrifugu", gradske vlasti rade kao da su u najjačem naponu snage, dok su sluđeni Beograđani svakog jutra zaprepašćeni novim posečenim drvećem, novim zatvorenim ulicama, bušilicama i preoravanjima grada sve bližim njihovom prozoru.

Pod kultnom idejom da se od centra Beograda napravi pešačka zona, izmesti saobraćaj, kao i navike građana, pošlo se u početku od manjih promena. Tako se, na primer, robustni skadarlijski kamen danas sasvim nelogično i ružno spušta do samih tramvajskih šina u Dušanovoj, preko puta Bajlonijeve pijace, zatvarajući saobraćaj i terajući prolaznike da ga zaobilaze, da se ne polome. Vasina ulica će biti pešačka zona, Topličin venac će biti pešačka zona, Trg republike će biti pešačka zona, a raspisan je i tender za studiju o uticaju uvođenja pešačke štrafte u Kralja Milana na protok vozila, dakle, sve do Slavije. Tramvaj će jezditi od Kalemegdana do Slavije, a do Ušća, naravno, gondola. Na koju stranu će ići vozila, koje jednosmerne ulice će biti okrenute u suprotnom smeru, kako će se stanari u svemu tome snalaziti za osnovne potrebe i gde parkirati, kako će taksijem od kuće, kako će sopstvenim kolima do kuće da istovare prtljag, decu, bolesne i stare? Na kraju krajeva, razmišlja li iko gde će visoke zvanice parkirati svoje limuzine prilikom dolaska u Narodno pozorište? Nije šala, gradski urbanista Marko Stojčić je rekao da će "svaki deo pešačke zone u konačnom rešenju imati potapajuće stubiće, pa će vatrogasna i vozila Hitne pomoći moći da uđu ako za tim bude potrebe". Pomenuo je i da se uvodi "vrabac servis" u pešačkoj zoni, koji će omogućiti građanima da se besplatno električnim vozilima prevezu od jedne do druge lokacije. (Da bace đubre u najbliži kontejner, na primer, prim. aut.) Jedina istinski dobra vest u svemu je što se, izgleda, konačno odustalo od ideje da trolejbusi budu preusmereni u Francusku ulicu, što bi značilo seču celog drvoreda duž te ulice i njeno proširivanje. Ali, ko zna.

"Dragi sugrađani, Beograd jeste bio vaš grad, ali moćna grupa koja ima vlast ga je zauzela i više ne možete odlučivati o njegovoj sudbini", poručio je Marin Krešić, predsednik Odbora za urbanizam Pokreta slobodnih građana, u svom otvorenom pismu upućenom direktno Beograđanima. "Bespomoćno gledate kako vam uništavaju grad jer ga mrze, pri tom rasipajući gradski budžet na besmislene i preskupe fontane, jarbole, lažne biciklističke staze, kičerajsku polugodišnju ukrasnu rasvetu,

svoj grad

NEPRISTAJANJE NA DEVASTACIJU GRADA: Protesti zbog nelegalne gradnje na Savskom nasipu, seče drveća na Ušću i Kalemegdanu

Foto: Tanjug / Tanja Valić

Foto: Lenka Pavlović

izmišljene nepotrebne rekonstrukcije i neskrivene koruptivne nabavke.

Nemoćni, svedočite i kako su usavršili način da, sami i ne slušajući struku, improvizuju urbanističke planove i da kroz restriktivan javni uvid i režirane procedure usvajanja bez skrupula odbijaju i ne prihvataju nijednu od hiljada i hiljada opravdanih primedbi građana (...)"

"HVALA NA PRIMEDBI"

Svest građana o tome koja je njihova uloga i koje je njihovo demokratsko pravo u odlučivanju o uređenju grada još uvek se, izgleda, sporo budi.

"Ljudi ovde, verovali ili ne, još uvek na tom nivou imaju poverenje u sistem", kaže za "Vreme" arhitekta Tanja Milovanović, koja se lično upustila u odlučnu i iscrpljujuću borbu sa bezakonjem u slučaju pretvaranja Topličinog venca u pešačku zonu. "Ljudi veruju da taj sistem radi u skladu sa sobom, naprosto veruju da ako je neko stručan iz vlasti procenio da nešto treba raditi, onda je to tako. Međutim, kada vidite koliko tu nema planova, građevinskih dozvola, osnovnih informacija, ne zna se čak ni koliko košta ta pešačka zona, koliko je budžetskih sredstava za nju izdvojeno, a nema ni elementarne komunikacije sa građanima, niti brige o njima, onda vam jedino preostaje potpuno nepoverenje u sistem. I to nepoverenje u sistem, sad posle svih ovih šokova, od slučaja do slučaja sve više raste i postaje trajno, pa time postaje čak i veća šteta od same pešačke zone".

Sâmo proceduralno reagovanje unutar sistema sada je dovedeno do apsolutnog besmisla, objašnjava za "Vreme" Dobrica Veselinović iz Inicijative Ne da(vi)mo Beograd: "Ljudi zapravo pojma nemaju kad se nešto dešava, za sve te procedure i javni uvid u taj i taj plan detaljne regulacije nigde nisu čuli, niti su upoznati s tim. A i kad se o tome sazna, pa, recimo, građanske inicijative za odbranu grada podnesu neke primedbe koje je potpisalo 50 ili 500 ljudi, ili nekakav amandman, to se, naravno, ne usvoji. Suštinski se nikad ništa ne promeni od inicijalne ideje i onda sâmo to reagovanje postaje obesmišljeno. Mi smo u vezi sa izgradnjom gondole bili upućeni od samog početka izrade plana, celu proceduru smo pratili, pisali primedbe, žalbe Ministarstvu, ali niko se zapravo time nije pozabavio. Niko nije rekao 'ovo je možda u redu', nego je to unapred zacrtano da mora da se uradi. A tebi će reći – hvala na primedbi, ne usvaja se, 'primedba je neosnovana'. Još im i pomažete, pa će reći, 'super, evo, bile su primedbe, bio je javni uvid, u čemu je sada problem?'"

Kada se iscrpe sve mogućnosti proceduralnog nivoa, građanima ne ostaje ništa drugo nego udruživanje i protesti, blokade, pravljenje živih štitova naspram mehanizacije, policije, raznih "fantoma" i odluka vlasti u kojima mišljenje građana i njihov kvalitet života praktično ne postoje. Brani se dvorište, parkić, igralište, drveće, ulica, čist vazduh, priroda, a odluke vlasti, uprkos svemu, ostaju koliko nepokolebljive toliko i, naizgled, nerazumne. Dobrica Veselinović primećuje kako je pitanje koliko takav protest može da uspe ako nije radikalizovan do neke krajnje granice: "Jer, vlast vaga koliko je jak pritisak i koliko je važna stvar zbog koje se protestuje, pa ako nije njima baš toliko važno, onda se popušta. Na primer, prošle godine su krenuli masovno da prave planove detaljne regulacije za blokove na Novom Beogradu, jer u njima još uvek ima zelenih površina i, generalno, prostora. Na samom početku pravljenja tih planova bila je namera da, na primer, nasred bloka naprave još po jednu zgradu. U nekim blokovima su ti planovi stopirani bar na neko vreme jer su se ljudi organizovali, napravili proteste, pisali peticije, ulazili u medije s tim, »

Silovanje normalnosti u centru Beograda

Ukoliko gradski režim pod hitno ne odustane od ovih projekata, blokiraćemo ne samo radove, već ćemo blokirati i kancelarije koje zloupotrebljava večiti zamenik Vesić Goran

"VREME": Sve češće učestvujete u "gerilskim" akcijama, skidate table parking zone, pozivate građane na dežurstva u odbrani Kalemegdana... Možete li da utičete i kroz druge, institucionalne načine i da se tako izborite za interese građana ili je ostao samo ovaj?

MARKO BASTAĆ: Ne postoji način da branimo slobodu, demokratiju i interese građana u institucijama. Ovaj režim je centralizovao procese odlučivanja i uzurpirao novac koji bi trebalo da pripada gradskim opštinama. Na taj način su se kapaciteti opština da odlučuju i štite interese građana sveli na najmanju moguću meru. Uz to, gradska vlast je prekinula svaku komunikaciju sa opštinom Stari grad jer im se ne dopada izborna volja koju su Starograđani iskazali i koju predstavljam. Nas više ni na sastanke ne zovu. Opština je pod stalnim pritiskom i večiti zamenik Vesić Goran ne prestaje da kažnjava i zlostavlja Starograđane. O tome svedoči i budžetska krađa koju je režirao kada je zanemario kriterijume za definisanje budžeta i od Starograđana uzeo 50 miliona dinara. U takvoj raspodeli budžeta najbolje je prošla Grocka i bivši predsednik opštine Simonović, koji je optužen za pokušaj ubistva novinara Jovanovića. To je jasan dokaz da gradski čelnici podržavaju pomenutog Simonovića. Uz to, večiti zamenik Vesić Goran sprovodi privatne projekte koji trajno menjaju Beograd, a građane i struku ne pita bilo šta. Možda je najbolji primer ovo što se dešava sa pokušajem izgradnje žičare i "kafane kod večitog zamenika Vesića" nasred Kalemegdana. Siguran sam da znate kako su peticiju protiv ovog suludog projekta potpisali predstavnici stručne javnosti, dok smo mi u opštini Stari grad imali razgovore sa građanima i odlučili da ne dozvolimo nastavak uništavanja Kalemegdana. Dakle, mi svojim gerilskim akcijama čuvamo Stari grad i branimo grad od kriminalizovane, nestručne i bahate vlasti ne zato što nam se tako sviđa, već zato što je vlast uzurpirala i uništila sve institucije.

Da li ste zaista odbranili Kalemegdan i da li će biti nastavljena izgradnja gondole? Šta se dogodilo sa ljubičastom parking zonom, da li ona defakto postoji?

Za sada, Kalemegdan jeste odbranjen. Oterali smo ih. Nema više mehanizacije potrebne za pokretanje radova. Ali mi nastavljamo sa stražom uz obećanje da nećemo dozvoliti uništavanje našeg kulturno-istorijskog nasleđa. Ljubičasta parking zona koja ograničava parkiranje na 30 minuta nastala je iz potrebe da se smanji negativan finansijski efekat u "Parking servisu"

» a u nekima gde se to nije desilo počela je gradnja. U 45. bloku imate pumpu i pored protesta i pored ozbiljno masovne peticije, ili imate zgradu koja je dobila još nekoliko spratova. U naselju 'Stepa Stepanović' stanari se godinama bore za izlazni put jer su im napravili kružni tok iz koga ujutro, kad kreću na posao, niko ne može da izađe, kao da su na naplatnoj rampi. Nije se sprečio megalomanski projekat Beograd na vodi, ali protestima i združenim akcijama građana ipak su se odbranili razni parkići, odložene su mnoge deložacije ljudi iz njihovih stanova, oslobođen je bioskop Zvezda, što je bilo jedino proaktivno. Dok se u drugim slučajevima stalno boriš da se nešto ne desi, da ti ne poseku drvo, ne uzmu parkić, ne zatvore celu ulicu ili te naprosto ne izbace na ulicu i ostave bez krova nad glavom."

VELIKA ŽARIŠTA I MALI PROTESTI

Na protest u Beogradu protiv izgradnje mini hidro-elektrana došli su ljudi iz cele Srbije, sa Stare planine, iz Pirota, Paraćina, Bele Crkve, Pančeva, Smedereva... Došli su i meštani sela Rakita, koji najupornije traže zabranu izgradnje malih HE i koji su za sada uspeli u tome da građevinska inspekcija zabrani dalju izgradnju dok izvođač ne pribavi sve potrebne dozvole. Nadaju se da se to neće desiti, jer bi ostali bez vode za piće. Ekološki aktivista iz Jošaničke Banje, koji živi neposredno uz MHE, svedoči kako je buka od oko 85-95 decibela, koja traje svakodnevno, tokom cele godine, neizdrživa i kako je jedan od uzroka napuštanja naselja u kojima su mini hidroelektrane već napravljene. Dok iz Ministarstva za zaštitu životne sredine poručuju da se njihov stav ne može promeniti, da napravljene MHE neće rušiti te da će nove graditi van zaštićenih dobara, u Zelenoj stranci ističu da Srbija i dalje podstiče prevaziđena rešenja. Kako kažu, odobrila je gradnju više od 800 mini-hidroelektrana na rečicama i potocima visokog kvaliteta vode za piće, u trenutku kada Amerika i zemlje Evropske unije uklanjaju stare brane i mini-hidroelektrane zbog izuzetno male koristi i veoma pogubnog uticaja na životnu sredinu. Protesti građana u borbi protiv MHE, po svojoj masovnosti i energiji, bili su više nego jasan znak da se ipak nešto prelomno dešava u svesti ljudi i njihovom odnosu prema neposrednom životnom okruženju, kao i prema odlukama vlasti.

Neposredni interesi su veliki okidač u aktivizmu ljudi, kažu naši sagovornici. Samim tim što su kao građani isključeni iz svakog odlučivanja, pa i informisanja o tome šta grad planira, spremni su do izvesne mere masovno da učestvuju. Na primer, u Bloku 9a 9000 ljudi potpisalo je peticiju protiv izgradnje garaže. Stanari Bloka 9 takođe su negodovali i protestovali zbog toga što će na mestu prve srpske fabrike aviona "Ikarus", zdanja iz 1939. biti sagrađen stambeno-poslovni objekat od oko 8500 kvadratnih metara. Fabrika "Ikarus" je bila simbol industrijskog razvoja Kraljevine Jugoslavije, u njoj je formiran prvi radnički savet, jedini je primer art-deko stila u Novom Beogradu i jedan od najstarijih objekata u toj opštini. Na kraju, grad je ipak poslao bagere, ogradio plac i zdanje će biti drastično nadograđeno. Kao krucijalno, postavlja se pitanje dometa protesta, odnosno koliko su građani zapravo spremni i odlučni u tome da istraju u hvatanju u koštac sa gradskim vlastima i njihovim odlukama, koliko su spremni da se i radikalnije bore za svoje

Foto: Tanjug / Dragan Kujundžić

do koga je došlo jer je večiti zamenik Vesić Goran poklonio "Aerodromu Beograd" parking mesta u sklopu netransparentnog dogovora sa koncesionarom. Ljubičasta zona, ovako kako je osmišljena i mapirana, formalno i dalje postoji, ali smo našim aktivnostima doveli u pitanje njenu održivost i na tome se nećemo zaustaviti. Dakle, dok svim građanima Varoš kapije ne bude dozvoljeno da parkiraju u toj zoni, mi akcije nećemo obustaviti. I nikakve pretnje Luke Petrovića, koji sa Zeljom organizuje odrede stranačkih batinaša, neće nas zaustaviti.

Povodom planirane potpune blokade Trga republike, da li ste nekome uputili zvanične primedbe? Ukazujete li građanima na to šta ih uskoro čeka i da li ćete braniti Trg republike kao što ste branili Kalemegdan?

Kao što znate, najveći deo opozicije se u okviru Sporazuma sa narodom obavezao na bojkot skupština i mi praktično živimo u vanrednim okolnostima. Nakon godina ignorisanja svih naših primedbi i zahteva, nakon maltretiranja opozicionih odbornika u gradskoj skupštini, komunikacije sa ljudima koji uništavaju Beograd više nema. Građani koji žive u Starom gradu nisu upoznati sa planovima koji se kriju od javnosti i obelodanjuju u fazama. Oni za njih saznaju kada im pod prozorom osvanu bageri koji počnu da kopaju i zatvaraju njihove ulice. Pre nekoliko dana, zajedno sa građanima smo na Varoš kapiji protestovali protiv silovanja normalnosti od strane gradskih čelnika. Zatvaranje za saobraćaj centralnog gradskog jezgra direktno utiče na kvalitet života ljudi koji tu stanuju, a ovakva praksa ne postoji ni u jednom gradu koji nema metro. Ovaj režim, međutim, to ne zanima. Ova gradska vlast na čelu sa gradonačelnikom poznatim pod imenom Fikus 2.0 i večitim zamenikom Vesić Goranom, isključivo štiti interese krupnog kapitala. Mi smo tu da štitimo interese građana koje maltretiraju. U tom cilju ćemo organizovati referendum i tražiti da se do njegovog okončanja zaustave svi radovi u centru Beograda. Uz to, spremili smo blokadu ovih radova i ukoliko gradski režim pod hitno ne odustane od ovih projekata, blokiraćemo ne samo radove, već ćemo blokirati i kancelarije koje zloupotrebljava večiti zamenik Vesić Goran. ¶

interese? I da li je ta radikalizacija, a kako nego u smislu upada i zauzimanja objekata, ono što im je još jedino preostalo? Ili: zašto nisu uporniji, masovniji, hrabriji u svojim odbranama grada?

"Verovatno zato što ne veruju u sebe i u svoje kapacitete", kaže Veselinović, "ne znaju da to tako može zato što su ubijeni u pojam i plaše se. To je malo i posledica prethodnog sistema gde su se stvari rešavale odozgo, imali su mesnu zajednicu, biblioteku, kulturni centar, imali su nekoga ko se njihovim potrebama bavio na odgovoran način. Samo što se, u vezi sa tim, danas ceo svet promenio."

Promenio se i Beograd. Predsednik opštine Stari Grad Marko Bastać izašao je na ulicu i lično se uključio u "gerilsku" odbranu grada. Poskidao je table tek uspostavljene, ljubičaste zone za parkiranje i pobacao ih na ulazu opštine; nakon masovne seče drveća na popularnom Ušću i omiljenoj kalemegdanskoj promenadi, pozvao je građane da dođu i 24 sata stražare kako bi sprečili dalju izgradnju gondole i izgradnju obližnje kafane; u svojstvu građanina podneo je krivičnu prijavu protiv investitora za izgradnju žičare zbog krivičnog dela građenja bez građevinske dozvole. Lokalna inicijativa građana "Pešaci nisu maratonci" već mesecima ulaže žalbe, krivične prijave i poziva na odgovornost gradske institucije koje izvode nelegalno popločavanje celokupne Varoš kapije i gornjeg Dorćola i pretvaraju ga u pešačku zonu. Nekoliko desetina građana sadilo je drveće u parku na Ušću u Beogradu u akciji pod nazivom "Oni seku – mi sadimo", koju je organizovala Inicijativa Ne da(vi)mo Beograd, a posle seče drveća zarad gondole.

Beograd u zamahu svoje renovacije ubrzano postaje velika, prazna ploča, zabetoniranih travnjaka, posečenih stabala, prerušen u beživotnu maketu bez duha i duše, sve ono što uistinu nije, niti je ikada bio

No, i dalje ne postoji javna debata o građevinskim i urbanističkim planovima za Beograd, ne postoje ni tačne informacije šta ti planovi sadrže, ne postoji ni rasprava o tome da li su gondola i pešačka zona prioritet u odnosu na sve druge nedostatke koje Beograd ima, niti zašto nisu ispunjeni preduslovi za njihovu izgradnju, niti kako će se sve te promene odraziti na kvalitet života građana, niti kako je moguće da nema ničeg potrebnijeg u Srbiji, e da bi se 10 miliona evra republičkog budžeta isporučilo za beogradsku gondolu, jer je komunikacija vlasti sa građanima, kao i sa strukom, svedena na nulu. Za to vreme, Beograd u zamahu svoje renovacije ubrzano postaje velika, prazna ploča, zabetoniranih travnjaka, posečenih stabala, prerušen u beživotnu maketu bez duha i duše, sve ono što uistinu nije, niti je ikada bio. I samo su mala protestna žarišta osvešćenih građana, za sada, jedina preostala barikada u odbrani ovog grada. ¶

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

Redov svog vrhovn

Ministar vojni iz prve položio zakletvu, na podvigu mu čestitali oficiri, generali, na svečanost doš'o ceo kabinet, bila prisutna i žena sa sitnu decu, ka' da je probio Solunski front, sa slonovima preš'o Alpe...

Kao što se znade, uvedena je 15-dnevna obuka za rezervni sastav Vojske Srbije. I kao što se znade, ministar Vulin se, iako je, kad je trebalo, bio nesposoban za vojsku, prvi prijavio. Ministar lično javio: "Želim da pođem od sebe i sopstvenog principa. Kao ministar odbrane sam iskoristio priliku da se dobrovoljno javim na obuku. Od sutra, kad prođem medicinske preglede, ja ću biti jedan od rezervista koji je prošao 15-dnevnu obuku, u kojoj ćemo se obučavati za sve ono što mi koji nismo služili vojsku sada imamo priliku da to uradimo."

Medicinske preglede prošo, obuku, u Požarevcu prošo, kako javili naši mediji, na obuci bio među najboljima, radio danonoćno, išao na dežurstva i požarstva... Došla na red i zakletva, i to položio, u Kasarni "Vojvoda Živojin Mišić" u Valjevu. Vrhovni komandant Vučić mu je promptno čestitao, uz napomenu da se nada da neće biti ratnih sukoba, ni potrebe da Vulin krene na front. Na urnebesnu zajebanciju, koja je na društvenim mrežama pratila vest o zakletvi, Vrhovni komandant je odgovorio: Sramota je da se smejete jednom vojniku, jednom ministru, koji je, uprkos mogućnosti da se napravi lud, otišao u kasarnu i obavio svoju dužnost prema domovini!

GOST KABINETA

Reporter "Vremena" ne odoleo ovom izazovu, pa se, prošlog petka, uputi ka Kasarni "Vojvoda Živojin Mišić" u Valjevu. U kasarnu uđe sa brojnim narodom, koji, iz cele Srbije, došao na polaganje zakletve. Prvo pa bio punkt, na kome su pitali: Kod kog vojnika ste došli u posetu? Kako je imao informaciju da novinari nisu pozvani na ovu grande svečanost, reporter se prijavi kao građanin, i kao građanin bude upisan.

Kad prošo detektor za metal, reporter stigne do betonske piste, koja je bila opasana kanapom, iza koga su mogli stajati posetioci. Na jednoj strani piste ukrovljena bina, na drugom šest sivomaslinastih šatora, pred kojima su bili stolovi zastrti u crveno, na njima raznobojno cveće. Još da se upiše da su na pisti bili instrumenti, veliki jamaha

VOJNIČKI DANI A. VULINA: Klasići i poseta
Fotografije: D. Todorović

...og komandanta

bubanj, oko njega veliki limeni duvački instrumenti.

Uto naiđoše gospođe iz Kabineta gospodina Ministra vojnog, obezbeđenje, vojnik sa belim opasačem, ih propusti. Gospodin novinar se priključi gospođama iz Kabineta, obezbeđenje ga upita, Ko je on, reporter odgovori da je On gost kabineta. Tako gospodin novinar, primenivši znanja iz taktičke obuke, stigne do bine. Tu uze upiše da je na bini govornica sa dva mikrofona, da ima slika vojvode Mišića, tekst zakletve, Zaklinjem se svojom čašću da ću braniti nezavisnost, suverenitet i teritorijalnu celovitost Republike Srbije! U međuvremenu vojni orkestar dohvati instrumente, postroji se vojska, reporter uze neuspešno zagleda ima li đe redova Vulina.

U taj pos'o priđe mu potpukovnik Milosavljević, u plavoj uniformi, i upita, otkud gospodin tu gde jeste, a gospodin novinar mu odgovori da je on novinar, i da je tu u interesu javnosti. Potpukovnik saopšti da novinari nisu pozvani, prisutni foto-reporteri i kamermani su iz vojnih službi, te da novinar treba da se udalji u posetioce. Novinar primi naređenje k znanju, i ode iza kanapa, među posetioce.

Novinar među posetioci nastavi radi pos'o, sazna da zakletvu polažu vojnici na dobrovoljnom služenju vojnog roka od šest meseci, slušaoci klase rezervnih oficira, kao i oni koji nisu služili vojsku, stariji su od 30 godina, i prošli su 15-dnevnu obuku za rezervni sastav.

Uto ka bini stupi delegacija grada Valjeva, sa SNS gradonačelnik, Gospodin koji, kao teča ministra policije, član Gradskog veća, svoj fotograf... Stiže i vladika valjevski, gospodin Milutin, žensko u žutoj suknjici, koje bilo sa novinarom iza kanapa, reče da ona novinar Eparhije valjevske, obezbeđenje je, posle konsultacija, propusti u zvanice. Novinar "Vremena" osta među posetioci.

Sve što treba pope stade na binu, uslediše komande, Jedinice mirno, potiljak, nadesno ravnajs, mirno, pozdrav na desno... Dunu vojni orkestar, iskorači visoki čin, predadoše mu raport, sa bine bi, Zdravo, vojnici odgovoriše, Zdravo, bi još komandi, Mirno, pozdrav nadesno... Izmaršira se četa sa šlemovima, u maskirnim uniformama, sa zastavom napred, stacionira ispred postrojenih jedinica.

KOD PLAVE ZASTAVE

Onda bi himna, pade komanda, Mirno, sa bine se javi jedan visoki oficir, Otvaram ovu svečanost povodom polaganja zakletve vojnika na dobrovoljnom služenju vojnog roka, klasa mart 2019, slušaoca Škole za rezervne oficire... Pozdravi generale, gradonačelnika Valjeva sa saradnicima, njegovo preosveštenstvo episkopa, »

"predstavnike elektronskih i štampanih medija", sa posebnim zadovoljstvom i članove porodica vojnika, supruge, decu... Oficir izgovori zakletvu, postrojeni vojnici ponoviše za njim, Zaklinjem se svojom čašću...

Istupi general potpukovnik Đokica Petrović, komandant centra za obuku, Ponosite se svojom zemljom da bi se ona ponosila vama... zakletvom vojnik zalaže svoj obraz i dostojanstvo... Odbrana otadžbine na ovim prostorima oduvek je predstavljala svetu dužnost, pravo i čast, suština zakletve je uvek imala, i imaće, uzvišenu i plemenitu vrednost. Pravi sinovi i kćeri otadžbine samo jednom daju zakletvu, i zaklinju se svome narodu, i zbog toga je ovaj častan čin na ponos vama, vašim porodicama i vašem narodu...

Vojnici se, u redu i poretku, okrenuše na drugu stranu, poče ceremonija potpisivanja zakletve. Reporter krene od šatorčića do šatorčića, vidi ima li gde redova Vulina, ne imade sreće. Nastavi da istražuje, opet ništa, kad pomislio da je Vulin položio zakletvu u Kabinetu, sazna gde su potpisivali "pitomci" sa obuke u Požarevcu, da je gospodin redov Vulin potpisao među prvima, i da je sad, sa svoji drugovi, tamo kod Plave zastave.

Novinar uspešno stigne do Plave zastava, koja bila u levom ćošku piste, vidi grupu vojnika u beretke, maskirne uniforme, automatske puške preko leđa. Upita prvog vojnika, gde gospodin redov Vulin, on pokaza, jeste Vulin, preplanuo od danonoćnog rada i požarstava, čizme, maskirna uniforma, sivomaslinasta beretka, automat preko leđa. Reporter povika, Ministre, može slikanje, gospodin redov Vulin se okrete, ali se brzo vrati u položaj divanjenja sa klasićima. Padalo je tu međusobno čestitanje, odobravanje, ukratko, zasluženo opuštanje posle izvršenja časnog zadatka polaganja zakletve. Još jednom ukratko, kao da su upravo u kantini pojeli po napolitanku i otresli pivo, i sad prepričavaju podvige i dogodovštine iz burnog i 15-dnevnog vojničkog života.

Reporter uslika ministra i s leđa, sa onu mašinku, priđe mu civil, poslali ga iz Kabineta, pitaju za koga gospodin novinar škljoca. Reporter odgovori po pravilu službe, i nastavi radi pos'o. Kad, gospodin redov Vulin stade u stav davanja izjave za medije, ženskету u beloj bluzi raspuštene kose, i ženskету u rezedo kaputiću, koje imađaše kosu skupljenu u rep. Novinar glasno upita, može li on da pita neko lepo pitanje, na raspolaganje se dade žensko sa činovi, ode pita, novinar vide da od toga nema ništa, potpukovnik Milosavljević, u plavoj uniformi, koji je stajao do gospodina redova, je tek zanijekao glavom na kojoj je bila plava šapka.

A onda se desila kruna ove predstave, u posetu gospodinu redovu Vulinu je stigla porodica. Gospođa žena, sa plavu kosu, naočare za sunce, crvenu kožnu jaknu, kratke crvene čizmice na dugačkim crvenim štiklama, sa dvoje sitne dece. Ne časeći časa, gospodin redov Vulin napusti klasiće, lovačke priče s njima, i baci se porodici u zagrljaj. Susret za istorijske čitanke. Gospodin redov Vulin, koji je uspešno savladao sva iskušenja 15-dnevne vojne obuke, iz prve položio vojničku zakletvu, radosno podiže mlađe dete, koje mu reče: Tata, ajmo kući! ¶

DRAGAN TODOROVIĆ

Brendiranje – Stvaranje boljeg okruženja za život i poslovanje

Tokom konferencije održane 26. marta u Beogradu predstavljena su međunarodna i domaća iskustva u brendiranju regija, gradova i opština. Vladimir Jovanović iz Stalne konferencije gradova i opština u svom uvodnom obraćanju istakao je: "Brend se po nečemu izdvaja, ima specifičnost, i zato lokalne samouprave treba da utvrde koja je njihova komparativna prednost." On je naglasio da je brend, na primer, kada neko vidi znak nekog proizvoda i odmah ga prepozna i zna na šta se odnosi. "Brend je određeno iskustvo u odnosu na neki proizvod, uslugu i slično, zatim izdvajanje iz mase sličnih stvari i emocija koje za neki brend stvarate", rekao je Jovanović.

Kada je reč o brendiranju destinacija, podsetio je da svi imaju poneku asocijaciju na Leskovac, Pirot, Sjenicu, Crnu Travu ili Arilje dok za neka druga mesta baš ne mogu odmah da se sete po čemu su im poznata. Zato je najvažnije identifikovati komparativne prednosti i graditi na njoj brend, ali cela zajednica treba da se ponaša u skladu sa tim brendom.

Prema rečima Jovanovića, proces brendiranja neke lokacije mora se odvijati u fazama, a to su: formulacija cilja, identifikacija ciljnih grupa, analiza brenda, uključivanje cele zajednice, pozicioniranje i komunikacija.

Gosti iz Švedske istakli su da je za izgrađivanje brenda najvažnija doslednost zajednice. Stvaranje brenda opštine Nišoping u Švedskoj predstavili su Palaemona Morner i Lars Ristadijus. Oni su rekli da je Švedska, želeći da podstakne razvoj tog grada i naseljavanje mladih ljudi sa decom, napravila brend "Živeti u Nišopingu", po čemu je taj gradić od 30.000 stanovnika postao poznat. U svojoj prezentaciji naglasili su da brend nije samo neki proizvod, odeća ili sir, već nešto u skladu sa čim može da se živi. "Mi smo hteli da mladi parovi sa decom dođu u Nišoping, da imaju bezbedno okruženje, da imaju relaksiran život bez stresa, dobre škole i vrtiće, i to je dalo rezultate", naglasio je Ristadijus.

Prisutnima su se obratili i Helene Renstrom, predstavnica grada Skeleftea, kao i Boris Sabati, direktor Istraske razvojne agencije, Vladan Jeremić, direktor RARIS-a, i Nenad Popović, direktor REDASP-a.

Organizatori konferencije su Razvojna agencija Srbije (RAS), Stalna konferencija gradova i opština (SKGO) i Srpska asocijacija regionalnih razvojnih agencija.

Ovaj projekat je samo jedan od onih koje je finansijski podržala Švajcarska agencija za razvoj i saradnju (SDC), kroz Program podrške ruralnom i regionalnom razvoju u Republici Srbiji (PRRR), koji sprovodi konzorcijum partnera NIRAS Poljska, Ruralni forum Poljske i Partner Solutions.

DRAGAN ILIĆ

Medijski zid

Foto: O. Magni

Srbija, koja se do danas delila mnogo puta, prvi put ima medijsko tržište koje fizički razdvaja gledaoce. Problem je u tome što ne samo da ne biramo programe koje želimo da gledamo, već smo ugovorima sprečeni i onemogućeni da dokupimo programe koje želimo

Ovaj tekst pišem pet dana od početka aprila. Do tada će za mene, kao i za ostale korisnike kablovske mreže Radijus vector, trajati neizvesnost o budućem rasporedu i spisku TV kanala koje ćemo moći da gledamo. Poput neutralne Švajcarske, do sada smo mogli neometano da biramo i kombinujemo kanale iz ponude obe konkurentske mreže, odnosno SBB-a i Telekoma. Sada smo postali deo Telekoma, moj ugovor važi još gotovo dve godine, pa ću kao TV Manijak biti osuđen na TV ponudu koju će drugi da izaberu.

Nekako paralelno, SBB je pokrenuo novi kanal – Nova S sa emisijama koje ovu televiziju definišu kao opozicionu. Možda se to može nazvati i kritičkim pogledom na rad vlasti, odnosno trenutno stanje u društvu. Naravno, ovim se automatski pozicionirala kao "opoziciona" u odnosu na Telekom, koji se percipira kao operater pod kontrolom Vučićeve vlasti. Tako se politički sukob vlast i opozicije, ili personalizovano (jer tako Srbi vole), Vučić vs "Đilas i Šolak", potpuno preneo na medijsko tržište.

Na početku, moram se ograditi od upotrebe reči "medijsko tržište" u Srbiji jer je ono uništeno u momentu kada je Telekom putem kupovine distributivnog sistema Kopernikus, a zatim kroz Kopernikusovu kupovinu O2 i Televizije Prva intenzivirao tu borbu za gledaoce. Nedugo zatim došlo je do vidljivih promena u informativnom programu O2, ali i "posuđivanja" prava za pojedine programske sadržaje. Sada, recimo, Arena može da "pojača" program O2 prenosima derbi utakmica. Ovim potezima obesmišljen je sistem praćenja i merenja gledanosti kanala, obesmišljeno je planiranje i plasiranje marketinških sadržaja, kao i postojanje koherentne programske šeme određenog kanala. Dakle, uskoro će postati sasvim svejedno kako se zove određeni TV kanal, kakva je njegova programska orijentacija, koliko svog programa proizvodi i kome se obraća.

Biće isključivo bitno da li je Vučićev ili "Đilas/Šolakov".

Srbija, koja se do danas delila mnogo puta, prvi put ima medijsko tržište koje fizički razdvaja gledaoce. Problem je u tome što ne samo da ne biramo programe koje želimo da gledamo, već smo ugovorima sprečeni i onemogućeni da dokupimo programe koje želimo. Reći ćete, jedno od rešenja je internet, odnosno platforme (EON ili MTS GO, ili KLIK SPORT) putem kojih možete da gvirite kroz taj medijski zid. Moj prijatelj se suočio sa problemom kada je kao korisnik interneta putem MTS-a želeo da instalira EON platformu – neće!

No, pokušajmo stvar da posmatramo matematički. Po teoriji skupova, potražimo presek ove dve ponude. Bingo! Presek predstavljaju kanali televizije Pink i RTS-a. Dakle, bilo da signal dolazi od Vučića ili "Đilas/Šolaka", moći ćete da uživate u ružičastom univerzumu i uslugama medijskog javnog servisa Srbije.

Ovaj presek, ipak, nije u potpunosti tačka preklapanja. Pink nije sporan, on je umiljato jagnje bez kojeg se ne može zamisliti ponuda provajdera iako je, politički rečeno, potpuno u službi Vučićeve propagande. Sa RTS-om stvari uopšte nisu jednostavne. Prvo je prava za emitovanje svojih sadržaja prodao Telekomu koji ih sada preprodaje, pa je digao cenu SBB-u. Kada SBB nije pristao da plati, optužen je za manjak patriotizma. Bizarno je što se patriotizam i slobodno tržište neprekidno koriste u istoj rečenici.

Onda se još iskomplikovalo kada je RTS sa pojavom kanala Nova S pao sa drugog na treće mesto u redosledu kanala kod SBB-a. Pokrenuta je tužba kod REM-a, on se probudio i zapretio SBB-u. Tu je tek na medijskom tržištu u Srbiji (ponavljam – to je oksimoron) dodatni paradoks, jer je sudija u toj medijskoj utakmici u nekoliko navrata pokazao apsolutnu lojalnost Vučićevom režimu. Sudija igra za Telekom. RTS, opet, iz samo sebi poznatih razloga insistira da dobije prva tri mesta na daljinskom pozivajući se na primere iz zemalja EU. Meni je straobalno što se to zove "logičan redosled kanala" jer se, ponovo, tržišni razlozi po potrebi menjaju patriotskim ili "logičkim". Ukoliko sledimo logiku tržišta, za mene je jedini logičan izbor kanala onaj koji odgovara meni lično. Ja plaćam tu uslugu, ja moram da biram, hvala na logici REM-a ili RTS-a.

Ovo brojanje do tri na daljinskom, u određenoj meri mogu da shvatim kao potcenjivanje gledalaca, jer umemo mi da brojimo i do sto ako zatreba. Konkretno, za sada kod mog operatera, gde sam preprodat kao korisnik ili kablovsko roblje vezano ugovornim lancima, N1 stoji na 71, Al Džazira Balkans na 78 i nemam nikakav problem da ih gledam kad i koliko hoću. RTS pričom o "logičkom redosledu kanala" takođe pomera fokus pažnje javnosti sa mnogo važnijeg problema, a to je nezadovoljstvo građana njegovim izveštavanjem. Ovde ne pominjem upad u zgradu, već nezadovoljstvo koje traje mesecima i ne dovodi ni do kakvih promena u programskoj politici. Kvalitet novinarskog rada, drage kolege, ne zavisi od rednog broja kanala: to bi onda značilo da će gledanost RTS-a biti veća jer će ljude mrzeti da menjaju kanal po logici – ma šta ga čačkaš, ostavi 1, 2 ili 3 – ionako su vesti svuda iste.

Na kraju, moram reći da se radujem povratku Olje Bećković, ali me obeshrabruje činjenica da 2019. godine u Srbiji u digitalno doba čekam taj prvi april kao Nemci u Istočnoj Nemačkoj koji su se našli sa jedne strane zida. Mene dopao DDR sa jednopartijskim i jednokablovskim sistemom. Naravno, niko nema tapiju nad istinom, samo je poražavajuće što je sada ponovo neophodno da gledaš tri izdanja vesti ne bi li sastavio koliko-toliko kompletnu sliku. Tržište je uništeno, pobedila je politika. ¶

SLOVENSKA BRAĆ

Rusko zauzimanje aerodroma Slatina kod Prištine nije imalo veze sa Srbijom i zaštitom Srba na Kosovu. Reč je bila o unutarruskim igrama i borbi za prevlast, kao i o rivalstvu ljudi iz vrha Ministarstva odbrane i službi bezbednosti sa okruženjem tadašnjeg predsednika Borisa Jeljcina. A na čelu Saveta za nacionalnu bezbednost bio je Vladimir Putin, direktor Federalne službe bezbednosti

Rusko-srpski koprodukcijski film *Balkanska međa*, koji beleži veliku gledanost ovih dana, a tehnički je napravljen u rangu najboljih holivudskih ostvarenja, pokušaj je da se propagandno prikaže akcija jednog bataljona Vazdušno-desantne vojske Rusije u zauzimanju prištinskog aerodroma u junu 1999. Ta priča je inače do danas ostala nedorečena i njena pozadina nepoznata. Ako se uzme da je osnova radnje filma stvarni događaj i da su neke činjenice date kako treba, a druge su stvar umetničke slobode, zbog svih onih koji ne pamte te događaje treba ukazati na tadašnju stvarnu situaciju u Prištini i na Kosovu, ali i u Srbiji i njenim odnosima sa Rusijom.

Ukratko, ono što je stvarnost jeste da je taj bataljon padobranaca, u to vreme u sastavu ruskog kontingenta mirovnih snaga u Bosni i Hercegovini, smešten u bazi u mestu Simin Han između Tuzle i Ugljevika, dobio nalog 10. juna da sledeće noći krene usiljenim maršom 620 kilometara prema Kosovu i 12. juna rano ujutro zauzme prištinski aerodrom pre NATO snaga – one su dolazile iz Makedonije.

Zašto je to urađeno i po čijoj odluci, teško je znati, ali je sigurno da to nije imalo veze sa Srbijom i zaštitom Srba na Kosovu – u pitanju su bile unutarruske igre i borba za prevlast, kao i rivalstvo ljudi iz vrha Ministarstva odbrane i službi bezbednosti sa okruženjem tadašnjeg predsednika Borisa Jeljcina. A na čelu Saveta za nacionalnu bezbednost bio je Vladimir Putin, kao direktor Federalne službe bezbednosti.

Koliko se u medijima u Srbiji mnoge činjenice iskrivljuju i idealizuju dovoljno govori i to da je jedna rečenica glumca Miloša Bikovića, da mu je prilikom susreta Putin rekao da je učestvovao u toj akciji, izokrenuta pa je ispalo da je tada i lično bio tamo. "Putin vodio akciju NATO u Prištini 1999. godine, "Putin je naredio: Zgazite NATO u Prištini", samo su neki od naslova u beogradskim tabloidima koji na to upućuju.

NAS I RUSA 300 MILIONA

Glavni akteri cele priče bili su general-pukovnik Leonid Ivašov, tada načelnik

A I NJIHOVE KESE

KOSOVO, KRAJ BOMBARDOVANJA: Dolazak ruskih vojnika
Foto: Draško Gagović

glavnog odeljenja međunarodne vojne saradnje Ministarstva odbrane Rusije, general-potpukovnik Viktor Zavrazin, predstavnik Rusije u NATO-u, i general-major Valerij Ribkin, kao vođa operativne grupe koja je išla na Kosovo. Ribkin je bio u bazi u BiH i izdao naređenje komandantu desantnog bataljona pukovniku Sergeju Pavlovu, potom u koloni od 15 oklopnih transportera točkaša BTR-80 i desetak kamiona sa logistikom, a u Srbiji im se priključio i Zavrazin. Svaka priča o tome da je konvoj stigao neprimećeno od NATO-a u Prištinu je potpuna izmišljotina, pošto su ih odmah u Srbiji čekale televizijske kamere i foto-aparati novinarskih ekipa, a mediji su njihovo kretanje pratili od punkta do punkta, dok je u Prištini pripreman slavljenički doček.

Pukovnik Pavlov je o toj operaciji napisao jednu vrstu svojih uspomena, sažetu na dvadesetak stranica teksta, gde je neke stvari pomalo idealizovao, ali izrekao je suštinu. O tome šta se dešavalo kada su iz pravca Bijeljine ušli u Srbiju, Pavlov piše: "Izgleda da je vest o našem pojavljivanju trenutno obletela čitavu zemlju. Počeli su da se pojavljuju snimatelji, gomile ljudi su nam pljeskale na ulicama gradova. Muškarci su se radovali, a žene plakale. Vremena smo imali sve manje i manje. U jednom dahu smo proleteli kroz Beograd. Dalje kretanje je postalo otežano: puteve su zakrčile kolone jugoslovenske vojske koja je napuštala Kosovo. Srpski vojnici samo što nisu iskakali iz kabina, pozdravljajući naše vojnike... Pomislio sam da sada za naše pojavljivanje u Jugoslaviji već čitav svet zna."

Pavlov piše dalje: "Približavamo se prestonici Kosova Prištini. Dva sata ujutru, a svi stanovnici grada su na ulicama. Šta je tu počelo! Pucnjava iz pešadijskog naoružanja, praskaju petarde, uzleću signalne rakete, gomile na trotoarima, vika, zvižduci, svugde sevaju blicevi foto-aparata, na putu ljudi padaju na kolena pred oklopnim transporterima. Bože moj! Šta da radimo? Ta neće nas propustiti. Komandujem svima da spuste poklopce, a kretanje da se ne prekida.

Sat i po kasnije najzad se iskobeljavamo iz Prištine. Pred nama je Kosovo Polje. Istorijsko, sveto mesto za Srbe, kao za nas Borodino ili Kulikovo polje. I dalje nas ne 'ispuštaju' Srbi, prate nas desetine kola i motora."

Autor ovog teksta je tada po novinarskom zadatku boravio u Prištini i lično je gledao sve što se dešavalo, kako su kosovski Srbi očekivali "braću Ruse" kao oslobodioce (nas i Rusa 300 miliona), uopšte ne obraćajući pažnju na to da stiže svega 200 ljudi. "Sad će im Rusi pokazati", "Evo naših spasilaca", "E, kad počnu da sleću ruske snage na aerodrom" (znalo se da je cilj ruskog bataljona zauzimanje aerodroma) i slični komentari prevladavali su u hotelu Grand, još od osamdesetih stecištu policajaca, "debejaca", špijuna raznih vrsta i fela, kao i novinara. Svaki pokušaj razumnijih da se objasni da ruski avioni ne mogu tek tako da prelete preko država koje su sad pod američkim nadzorom, a pamte vreme dok su bile polukolonije Rusije, poput Mađarske, Rumunije ili Bugarske, »

Kome treba treći svetski rat

Dvojica penzionisanih srpskih obaveštajaca, od kojih je jedan tada bio na visokoj poziciji, u razgovoru o pozadini ruskog ulaska na Kosovo, smatraju da se radilo i o sukobu u vrhu vlasti u Moskvi, ali i o obaveštajnim igrama i "diplomatskoj gluposti" jugoslovenskih zvaničnika.

"U Ministarstvu odbrane Rusije su u jednom trenutku procenili da su jači od struje u Ministarstvu inostranih poslova, pa su hteli tim potezom da postignu neki prestiž na međunarodnom planu, gde je Rusija tada vrlo slabo stajala. Naravno, ispalo je da se Ministarstvo odbrane zajedno sa Generalštabom i generalom Ivašovom (koji je pre funkcije načelnika Uprave za međunarodnu vojnu saradnju bio na čelu vojnoobaveštajne službe) preračunalo pa je stopirano osvajanje aerodroma Slatina i posle je po dogovoru sa Amerikancima taj bataljon dobio rejon u američkoj zoni. Bilo je, inače, malo gužve prilikom dolaska tog ruskog bataljona bez dogovora sa NATO-om pa su iz komande NATO-a čak tražili od generala Džeksona da im se silom suprostavi, a on im odbrusio da mu ne pada na pamet da on bude izazivač Trećeg svetskog rata. Usput, tada sam bio u prilici da čujem kako se neki naši generali i pukovnici raduju početku Trećeg svetskog rata čim su saznali da se ruski bataljon kreće kroz Beograd i ide na Kosovo. Rekao sam im da ni Rusi ni Amerikanci nisu tolike budale da zbog toga uđu u sukob i da će to ipak izgladiti. Baš kao što će se uskoro i dogovoriti oko definitivnog rešenja za Kosovo uz eventualne korekcije granica za maksimalno jednu opštinu na severu u korist Srbije i istočno u korist Kosova, eto da se Vlasi ne sete da je Srbija priznala Kosovo a ništa nije dobila", kaže jedan od njih.

Drugi je samo konstatovao da je u pozadini bila diplomatska glupost SRJ, "naravno uz mirođiju obaveštajnih igrica". "Našima je bio cilj da umire javnost, što je bilo užasno, posebno iz razloga što Rusima nikad nije bio cilj dugotrajniji ostanak", navodi on.

ostao je bezuspešan. Sve je podsećalo na one situacije iz romana Vuka Draškovića, kad su seljaci u Hercegovini u leto 1941. godine, nakon što je Nemačka napala Rusiju, palili svaku noć vatre, očekujući ruske avione.

Takvu situaciju teško je prepričati, tu količinu iracionalnog oduševljenja i izliva "bratske ljubavi" prema onima koji potom ni prstom neće mrdnuti da zaštite "slovensku braću".

"SMUK" I "POŠTENI ALBANAC"

Svoje ushićenje nisu te večeri 11. juna u Prištini krili ni razni državni funkcioneri koji su se tu zatekli, a prednjačio je tadašnji savezni sekretar za informisanje Goran Matić, perjanica JUL-a, kasnije "proslavljen" po predstavljanju u javnosti montiranih amaterskih afera hapšenja navodnih atentatora na Slobodana Miloševića. Bilo je međutim i onih razumnih, poput sada pokojnog Vojislava Živkovića, tada predsednika Pokrajinskog odbora SPS-a, koji nije krio razočaranje svime što se dešava i realno je sagledavao situaciju. Dva dana kasnije, sedeći u svojoj kancelariji sa potpisnikom ovih redova, pitao me je vraćam li se za Beograd ili ostajem još, a na odgovor da ostajem, otvorio je komodu gde je bio priručni bife pun raznog pića i rekao: uzmi šta hoćeš, trebaće vam, ionako će već danas ovamo doći drugi. I tako je i bilo.

Prethodnica ruske kolone je oko 01.40 ušla u centar Prištine, čelo oko 02.00, a građani su ih čekali od popodnevnih časova, uz sve pesmu, klicanje i skandiranje, ne sluteći da su Rusi tu zbog nekih svojih interesa, što se kasnije pokazalo kao tačno. Na pitanje zašto Rusi kasne, kad je odavno trebalo doći znajući kada su izašli iz Beograda, jedan vojni bezbednjak, koji je pomno pratio situaciju, novinaru je rekao da je to zato jer im se pojedina vozila kvare, pa kolona stane i čeka njihovo osposobljavanje. U kasnijim sećanjima i napisima u ruskim medijima je, međutim, stalno isticana izdržljivost ruske tehnike, jer se, navodno, za 600 kilometara nijedno vozilo nije pokvarilo.

Kada su Rusi stigli, i nastavili dalje, a pre toga su imali susret sa predstavnicima Prištinskog korpusa, jedan srpski oficir je kasnije ispričao da je ruski general koji je vodio operaciju (ne zna da li Zavrazin ili Ribkin) bio mortus pijan. Taj oficir je inače bio skeptik po pitanju cele ruske avanture, znajući kao obaveštajac kako se stvari odvijaju, a ne uspevajući da dokuči šta je pozadina svega, i to ga je kopkalo. "Uzmu aerodrom, i šta onda? NATO ih blokira i nemoćni su, a ništa ne može trajati večno", prognozirao je on i ispostavilo se kao tačno.

Pukovnik Pavlov piše da je aerodrom zatekao potpuno prazan, bez ičije kontrole, što takođe nije tačno, jer je tadašnja Vojska Jugoslavije njima predala aerodrom. Avioni MiG-21, smešteni u podzemnom objektu na Slatini, tek su 11. juna po podne odleteli prema Srbiji, praveći počasni krug nad Prištinom. To je mnoge uznemirilo, jer su pomislili da se radi o NATO letelicama koje će dejstvovati.

Umetnička sloboda filma je, međutim, čitavu stvar "nadogradila" – pa je prikazana situacija da su aerodrom kontrolisali OVK i njen šef "Smuk" (aluzija na Hašima Tačija čiji ratni nadimak je bio "Zmija") i da je služio za skladište švercovanog heroina i logor za kidnapovane Srbe. U sve to je u filmu umešan i šef međunarodne humanitarne organizacije (aluzija na "Lekare bez granica", a doktor iz filma likom podseća na Bernara Kušnera). I onda ekipa od šest ruskih specijalaca-obaveštajaca, uz pomoć lokalnog srpskog policajca, bivšeg padobranca i policajca Albanca, zauzme aerodrom, prethodno likvidiravši obezbeđenje, suprotstavi se stotinama pripadnika OVK koji žele da ga povrate i dočeka ruske padobrance. Pritom su, podrazumeva se, pobili pripadnika OVK koliko Bata Živojinović i Ljubiša Samardžić u partizanskim epopejama. A "Smuka" na kraju ubija ko bi drugi nego "pošteni Albanac".

OBAVEŠTAJCI I VIDEO-KASETE

Kada je reč o ruskim obaveštajcima, ne treba sumnjati da je njih bilo na Kosovu 1998. i 1999, isto kao i američkih, britanskih i drugih. Ono što je zvanično objavljeno jeste da je ruski tim od 18 obaveštajaca predvodio tada major Junus-Bek Jevkurov, danas predsednik Ingušetije. Ruski obaveštajci su zvanično delovali od kraja proleća preko Kosovske diplomatske posmatračke misije (KDOM) u Prištini, bili su u civilu, ali se znalo da su oficiri i obaveštajci. Bilo ih je dvojica ili trojica, kako kad, ali oni su bili zvanično tu, kao i američki, britanski, francuski

KOSOVO, KRAJ BOMBARDOVANJA: Bez ispraćaja, odlazak Srba
Foto: Draško Gagović

i nemački obaveštajci, kamuflirani u posmatrače. Drugi su dolazili prikriveni u novinare, humanitarne radnike, ali i kasnije kao dobrovoljci da se bore u redovima Srba.

"Bili su verovatno i na strani Albanaca jer ne treba zaboraviti da u Rusiji ima raznih nacionalnosti i vera, tako da im nije bilo teško infiltrirati se i kod njih, posebno što je lako nabaviti lažna dokumenta nekih od islamskih zemalja", kaže izvor iz bezbednosnih krugova. "Ruski obaveštajci koji su pripremili 'operaciju aerodrom' to sigurno ne bi mogli napraviti da nisu bili na obe strane."

Jedan oficir bezbednosti iz tadašnjeg Prištinskog korpusa u razgovoru za "Vreme" tvrdi da su mnoge aktivnosti tih pripadnika KDOM video-dokumentovane, kao i, posebno, verifikatora OEBS-a, koji su došli na Kosovo u skladu sa dogovorom Miloševića i Ričarda Holbruka iz oktobra 1998, predvođeni Vilijamom Vokerom, a da je taj materijal navodno nestao, i to na čudan način. "General Nebojša Pavković je naredio načelniku bezbednosti Prištinskog korpusa Momiru Stojanoviću da te video-kasete, a bilo ih je 30-40, preda tadašnjem novinaru RTS-a Milovanu Drecunu, i on ih nikad nije vratio. Kada je posle od njega traženo da ih vrati, dao je neuverljivo objašnjenje da su izgorele u bombardovanju zgrade RTS-a. Vrlo čudno", kaže taj oficir.

OTREŽNJENJE I MAMURLUK

Rusi su do ujutro zaposeli aerodrome, a tog jutra su iz pravca makedonske granice i kačaničke klisure na Kosovo ušle snage NATO-a, britanski padobranci sa Gurkama kao prethodnicom i zaputili se ka Prištini. Sa pripadnicima srpske policije i vojske susreli su se na benzinskoj pumpi kod Uroševca. Posle kraće rasprave i "mrkih pogleda" – a bilo je i uperivanja oružja – produžili su ka Prištini. Zanimljiv detalj je bio da su ih na ulasku u Prištinu čekali albanski "pioniri i omladinci", postrojeni u špaliru, što su novinari snimili i komentarisali odlazeći prema Uroševcu. Onda se, uoči dolaska Britanaca, stuštio letnji pljusak, pa su deca pobegla da se sklone, a cveće koje su pripremili kiša je uništila, tako da je svečani doček izostao.

Odmah iza Britanaca, koji su bili u oklopnim transporterima i tenkovima, nastupao je OVK. Britanci su se, na hajući za Prištinu, prvo uputili prema aerodromu, gde su ih Rusi zaustavili. Rusi kasnije nisu ni dozvolili helikopterima NATO-a da slete, zaprečavajući pistu i ostale površine na aerodrom svojim vozilima.

Onda su počeli pregovori: Rusi su blokirani na aerodromu, ali komandant Kfora britanski general Majk Džekson izjavljuje da neće da izazove treći svetski rat. Konačno, šest dana kasnije Rusija je pristala da najveći deo aerodroma dâ pod kontrolu NATO-a, kao i da odustane od zahteva da imaju svoju zonu odgovornosti na Kosovu. Pristali su i da umesto traženih 10.000 vojnika, njihov kontingent ima maksimalno 3000 bez svoje zone odgovornosti, pa su podeljeni u tri zone pod komandom drugih kontingenata. Posle toga Ruse više niko nije spominjao i oni su se, bez pompe, sa Kosova povukli u maju 2003. godine.

A kosovski Srbi, posebno oni u Prištini, "otreznili" su se od slavlja već 13. juna, kada je glavnina snaga Vojske Jugoslavije i policije, uključujući i komande i štabove, napustila Prištinu. Došli su iz raznih pravaca, formirali kolonu ispred Komande Prištinskog korpusa i po podne otišli, što je bio znak OVK i Albancima da mogu da slobodno uđu. I ušli su. U hotelu Grand je već te večeri bilo više pripadnika OVK, u uniformi ili civilu, narednih dana već su ga "okupirali", kao i sve institucije, osim zgrade Privremenog izvršnog veća koja je bila pod zaštitom Kfora, a u njoj je "stolovao", ostavljen od svih, Zoran Anđelković Baki, predsednik tog tela. Povremeno bi mu se pridružio pomoćnik ministra unutrašnjih poslova general Obrad Stevanović, koji je ostao na Kosovu, i retki preostali novinari. Po Prištini su narednih dana već počela prva ubistva, otmice, ulasci u stanove, zastrašivanja, posle čega su Srbi krenuli u egzodus. Rusi su, kao što je bilo i očekivano, gledali svoja posla. ¶

DAVOR LUKAČ

U mreži administracije

Muzej vazduhoplovstva Beograd (na slici) je otvoren, iako ga je Vlada nedavno ukinula. Zaposleni ne znaju ko im je trenutni poslodavac, znaju samo da rade u jednom od prvih deset muzeja na svetu te vrste

Fotografije: Muzej vazduhoplovstva Beograd

Odluka Vlade Srbije o ukidanju Muzeja vazduhoplovstva Beograd izazvala je vidnu reakciju javnosti. Posle niza tekstova u medijima i reakcije Međunarodnog komiteta IKOM-a koja je protiv ovakve odluke, što je podržalo i Muzejsko društvo Srbije, oglasili su se i Ministarstvo odbrane i Ministarstvo kulture da pojasne stav Vlade. Osim malobrojnima, upućenim u višedecenijske probleme ovog muzeja, nejasno je šta se tu zapravo događa. I kakva je uloga Vlade i dva ministarstva u celoj priči. Pogotovo što, iako formalno ukinut, Muzej vazduhoplovstva i dalje radi.

U prepoznatljivoj staklenoj zgradi, otvorenoj pre 30 godina u blizini beogradskog aerodroma u Surčinu, od samog osnivanja ovog muzeja (vidi okvir) postoje dve institucije – Muzej vazduhoplovstva, civilna ustanova zaštite sa statusom spomenika kulture, i Muzej jugoslovenskog ratnog vazduhoplovstva, pod okriljem Ministarstva odbrane. Takođe, među osnivačima Muzeja vazduhoplovstva (vidi okvir) bili su vojne i civilne vazduhoplovne institucije i preduzeća, a osnivački ulozi nikada do kraja nisu utvrđeni. U takvoj situaciji decenijama su postojale tenzije između civilnog i vojnog dela. Ministarstvo odbrane više puta je pokušavalo da preuzme muzej. Odlukom od 15. marta ove godine konačno su i uspeli.

Odlukom Vlade Republike Srbije "Muzej vazduhoplovstva se ukida, jer potrebe za delatnošću ustanove mogu da se zadovolje na racionalniji i efikasniji način. Prava, obaveze, imovinu i arhivsku građu preuzima Ministarstvo odbrane, kao i zaposlene, u skladu sa propisima kojima se reguliše prijem u službu profesionalnih pripadnika Vojske Srbije". Piše i da je "Ministarstvo u obavezi da čuva muzejsku namenu Muzeja vazduhoplovstva kao spomenika kulture".

Stručna javnost smatra da u ovoj odluci ne postoje garancije da će muzej nastaviti sa radom, kao i da se nigde ne pominju kulturna dobra. Nacionalni komitet IKOM-a Srbije uputio je pismo Ministarstvu kulture. Pozivajući se na Zakon o kulturnim dobrima po kome Ministarstvo odbrane u svojoj nadležnosti nema zaštitu kulturnog nasleđa, pitaju "na koji muzej se prenosi nadležnost zaštite kulturnih dobara Muzeja vazduhoplovstva Beograd koji je ukinut", dodajući da ovo pitanje izaziva u stručnoj javnosti posebnu zabrinutost. Odgovorilo im je Ministarstvo kulture, tvrdeći da cilj odluke Vlade nije trajno ukidanje Muzeja vazduhoplovstva Beograd već njegovo objedinjavanje sa Muzejom jugoslovenskog ratnog vazduhoplovstva u jedinstveni muzej u okviru koga će biti sva kulturna dobra "i da će uprkos činjenici da će ovaj muzej zajedno sa zaposlenima funkcionisati u sastavu Ministarstva odbrane, jedinstveni muzej vazduhoplovstva imati zakonsku obavezu da obavlja delatnost zaštite kulturnih dobara u skladu sa odredbama pomenutog Zakona o kulturnim dobrima. U tom smislu će Ministarstvo kulture i informisanja pružiti svu potrebnu stručnu pomoć na čuvanju i održavanju kulturnih dobara koja se nalaze u ovom muzeju". Oglasilo se i Ministarstvo odbrane, takođe tvrdeći da muzej neće biti zbrisan sa kulturne mape Srbije, niti će kustosi postati potporučnici, kao i da će se muzej finansirati iz budžeta države. Nezvanično se saznaje da će svi zaposleni zadržati svoja radna mesta.

Ova najnovija promena vlasnika Muzeja vazduhoplovstva Beograd nije i prva. Zbog nagomilanih problema u ovom muzeju, Vlada je 29. novembra 2016. godine donela Zaključak da preuzima osnivačka prava bez naknade od

Osnivači Muzeja

Državni sekretarijat za narodnu odbranu, Savezna uprava za civilnu vazdušnu plovidbu, Preduzeće za vazdušni saobraćaj JAT, Vazduhoplovni savez Jugoslavije, preduzeća SOKO, UTVA, Teleoptik, Kluz, Prva petoletka, Aviogeneks, Pogon za vazdušni saobraćaj Generaleksport, Preduzeće za vazdušni saobraćaj Ineks-Adria Aviopromet, Panadria i Preduzeće za aerodromske usluge Aerodrom Beograd su osnivači Muzeja vazduhoplovstva Beograd.

Po tvrdnjama Jove Simišića, nekadašnjeg člana UO muzeja ("Danas"), ukupna investiciona sredstva uložena u izgradnju muzeja, prema računovodstvenim podacima, iznosila su 1991. godine 9,5 miliona dolara. Od toga, 56 odsto uložio je SSNO, a civilne vazduhoplovne institucije i preduzeća, uključujući i doprinos samog muzeja – 44 odsto. Međutim, po njegovim rečima, značajni radovi i nabavka dela zemljišta nisu bili uključeni u investicioni program, a obezbeđeni su kroz donacije pojedinih suinvestitora. Posle raspada bivše države, 2002. godine doneta je nova odluka o osnivanju Muzeja vazduhoplovstva koju su potpisali: Savezna uprava za kontrolu letenja – SUKL, JAT, Aerodrom Beograd, Prva petoletka – Namenska, Lola – Utva, Aviogeneks, Kluz – padobrani, Teleoptik – žiroskopi DMB-FTMT. Odluku nije potpisalo jedino Ministarstvo odbrane.

Jubileji

Ove godine Muzej vazduhoplovstva obeležava 30 godina od otvaranja zgrade i 60 godina od formiranja prve izložbe. Osnovan je pri komandi ratnog vazduhoplovstva u Zemunu, a prva izložba otvorena je maja 1960. godine na starom beogradskom aerodromu. Izgradnja sadašnje zgrade muzeja, površine 10.700 metara, započeta je sredinom 70-ih prošlog veka, a okončana 1988. Prva stalna izložba otvorena je za javnost sledeće godine, a iste godine arhitekta Ivan Štraus dobio je za projekat zgrade i kompleks Muzeja prestižnu jugoslovensku nagradu za arhitekturu lista "Borba".

Muzej poseduje više od 200 letelica, od kojih je 60 izloženo. Među najvećim vrednostima kolekcije su primerci nemačkog meseršmita ME-109, engleskih harikena i spitfajera, ruskih jakovljeva JAK-3 i iljušina IL-2, i američkog B-47 tanderbolta, kao i nemački fokevulf 190, ruski JAK-9P i jedini u svetu sačuvani primerak italijanskog lovca Fijat G-50. Muzej vazduhoplovstva je 2013. godine proglašen spomenikom kulture.

Prošle godine muzej je zabeležio više od 50.000 posetilaca, a od otvaranja posetilo ga je skoro 1,3 miliona ljudi. Smatra se da je među 10 vodećih muzeja ove vrste u svetu.

prethodnih osnivača, i da zadužuje Ministarstvo odbrane da u saradnji sa Ministarstvom kulture i informisanja izradi osnivački akt Muzeja vazduhoplovstva. Zbog čega u protekle više od dve godine to nije urađeno, nema odgovora. Dva ministarstva su imala dovoljno vremena da reše problem, čime bi se izbegao nedavni manevar po kome Ministarstvo odbrane, iako nema zakonske nadležnosti, može da osnuje muzej. Nije jasno ni kako će se realizovati stručna pomoć Ministarstva kulture u vojnoj ustanovi. Takođe, u nedavnoj Vladinoj odluci o ukidanju muzeja kaže se da se delatnost ovog muzeja može ostvariti na racionalniji i efikasniji način. Kako tvrde u Muzeju vazduhoplovstva, ovo je jedini muzej koji nije na budžetu i već decenijama se najvećim delom samofinansira, uz pomoć nekoliko osnivača. Ove tvrdnje su više puta iznosili u javnosti, bez demantija bilo koga iz vlasti.

Umesto da Ministarstvo kulture i Ministarstvo odbrane sačine osnivački akt, kako je naložila Vlada, u avgustu 2017. godine ministar odbrane Aleksandar Vulin potpisuje naredbu o ukidanju Muzeja vazduhoplovstva, takođe sa obrazloženjem "da se delatnost muzeja zadovolji na racionalniji i ekonomičniji način". Naređuje se objedinjavanje Muzeja jugoslovenskog ratnog vazduhoplovstva i Muzeja vazduhoplovstva i formiranje jedinstvene vojne ustanove za zaštitu vazduhoplovne baštine u sastavu Ministarstva odbrane. Na zaposlene je vršen pritisak da prođu bezbednosne provere, kako bi mogli da budu zaposleni u Ministarstvu odbrane. Posle niza tekstova u novinama i poslaničkih pitanja u Skupštini, od ove namere se odustalo. U dokumentu od 17. 12. 2018. godine koji je potpisao Bojan Jocić, državni sekretar Ministarstva odbrane piše da su obavljene konsultacije sa ministrom odbrane i da je ministar izneo stav da nije saglasan da se Muzej vazduhoplovstva organizaciono i funkcionalno veže za Ministarstvo odbrane. Nakon toga, počinje javno da se govori da će Muzej vazduhoplovstva preći pod upravu grada Beograda. "Novosti" objavljuju 11. januara ove godine tekst, pozivajući se na vrh beogradske vlasti, da se razmatra prelazak Muzeja vazduhoplovstva pod kapu Grada Beograda čime bi se omogućila obnova i stabilno finansiranje ove ustanove. Treba dodati i da su na čelu ove institucije već petnaestak godina penzionisana vojna lica, i da je Vojska imala i većinu u Upravnom odboru pa je Ministarstvo odbrane i na taj način moglo da utiče na rad muzeja.

Sve do pre tri meseca, zaposleni su bili ubeđeni da će muzej preći u nadležnost Muzeja grada Beograda. Šta se promenilo, i zašto se od toga odustalo, i zašto je Vlada ukinula muzej 15. marta – nije im jasno. Direktoru su predali i sva dokumenta potrebna za zapošljavanje u Ministarstvu odbrane, većina ih je zbog toga prošla bezbednosne provere. Nekima koji su u poslednjih desetak dana bili kod lekara, saopšteno je da su ostali bez zdravstvenog osiguranja. Zvanično saopštenje šta će biti sa njima (do pisanja ovog teksta) nisu dobili. Samo su dobili nezvanično obaveštenje da i dalje rade kao i do sad. Muzej je znači otvoren za posetioce. Ne zna se da li će na ovaj način biti rešeni problemi koji ih godinama opterećuju, ili je ovo samo još jedna faza decenijske nebrige o ovom muzeju. ¶

SLAĐANA DIMITRIJEVIĆ

Skandali

Prema pisanju časopisa "Odbrana" iz 1990. godine (prenosi portal "Tango six") u poslednjih pet godina za sumu od 2,5 miliona dolara prodato je 65 aviona koji nisu u upotrebi. Među najvećim skandalima ubraja se i pokušaj prodaje unikatnih delova aviona lokid P38 lajtning 2011. godine kupcu iz SAD, iako ovaj eksponat ima status zaštićenog kulturnog dobra. Prema pisanju "Kurira", vojni transportni avion antonov AN-12 Srbija je iznajmila bugarskoj kompaniji Sigi er kargo na pet godina, a potom i prodala. Ne zna se kome je otišao novac. Poslednja odluka jednog od direktora muzeja, Predraga Grandića, pre smenjivanja ("Tango six") bila je da sve predmete koji su vezani za NATO bombardovanje 1999. godine ispiše iz inventara Muzeja vazduhoplovstva Beograd i "prebaci" ih u vlasništvo vojnog dela muzeja – Muzeja jugoslovenskog ratnog vazduhoplovstva.

Mladi i TV

Konačno nešto

Od svih ljudi na svetu najviše ima onih koji su rođeni između 1995. i 2005. godine, konkretno – 2,7 milijardi. To je generacija Z. Oni su tema serije *Moja generacija Z*, koju od početka marta prikazuje RTS kao zajedničku proizvodnju sa Original filmom.

Tokom 44 epizode serije, svaka je po 24 minuta, maturanti dva odeljenja prirodnog i društvenog smera jedne beogradske gimnazije pričaju o temama srednjoškolaca, njihovih porodica i okoline. Te priče su stvarne, nisu upeglane kao na Fejsbuku, niti su izmišljene kao na televiziji, a njihovi akteri nisu baš uvek nasmejani kao na reklamama. Namera serije je da promoviše talentovane predstavnike generacije Z, pisce, filmske i video stvaraoce, glumce, muzičare, influensere, blogere, mislioce... Serija je snimana u Beogradu, a gimnaziju njenih junaka glumi Sportska gimnazija. Scenaristi su Vladimir Simić, Vladimir Ćosić, Nina Džuver, Milena Depolo, Milan Konjević i Tanja Ilić, a reditelji su Miloš Petričić, Milan Konjević, Branko Vučić i Kosta Ristić. U ulogama maturanata su studenti glume, namerno, kako bi što više odgovarali likovima *Generacije Z*.

Mladi su retka tema našeg televizijskog programa, a u igrano-serijskom programu doskora (na primer, do serija *011 dan i noć*, *Jutro će promeniti sve*) pojavljivali su se samo u okviru porodičnih serija. *Moja generacija Z* namenjena je prvenstveno mladima, ali su dobrodošli da je sa njima gledaju i ostali članovi porodice. Scenaristkinja serije Milena Depolo kaže da je "cilj serije bio da se na pitak, zabavan i prirodan način, bez velikih dramaturških konstrukcija, govori o životu današnjih srednjoškolaca, pripadnika generacije Z. Opredelili smo se da oni budu učenici neke od centralnih beogradskih gimnazija, jer nam se učinilo da je stvarnost te grupe mladih nešto na šta još uvek može da se gleda na svetao na-

za njih

Oni ne znaju za svet pre interneta. Prvo su naučili da rukuju mišem, pa tek onda da vezuju pertle. Oni su junaci serije *Moja generacija Z*

Fotografije: Promo

Mladi glumci

U glavnim ulogama su: Jovana Milovanović – Bojana, Nikola Stanković – Mihajlo, Nemanja Rafailović – Vasa, Katarina Živković – Adrijana, Jana Milosavljević – Kaća, Predrag Vasić – Koska, Kristijan Marković – Borko, Matea Milosavljević – Matea, Milan Zarić – Milan, Isidora Građanin – Deana, Kristina Jevtović – Ivana, Nikola Malbaša – Darko, Stefan Vukić – Stefan, Sava Stojanović – Srđan, Vanja Jovanović – Marija, Nenad Petrović – Bojan, Ivana Adžić – Mina, Nebojša Rako – Grof.

čin. Naravno, postoje i drugačiji mladi u Beogradu i Srbiji, kao oni kojima se maestralno bavila Maja Miloš u filmu *Klip*, ali mi smo želeli da pružimo jedan vedar pogled na te mlade ljude, i prikažemo ih na način koji ne izaziva strah od budućnosti jednog dana kada oni stasaju da budu donosioci odluka."

Šta generaciju Z, dakle mlade između 14 i 24 godine, čini posebnim, po čemu su prepoznatljivi? Milena Depolo kaže da ih na prvi pogled od ostalih generacija odvaja "to što oni ne znaju za svet pre interneta. Prvo su naučili da rukuju mišem, pa tek onda da vezuju pertle. Najveći deo njihove međusobne komunikacije je virtuelan. Nama koji nismo odrasli uz kompjutere i mobilne telefone, bolje reći nama koji nismo sa njima srasli, način komuniciranja pripadnika generacije Z izgleda veoma čudno. Radije nego da razgovaraju, oni će da lajkuju, taguju, komentarišu, eduju, anfrenduju... Njihovi rukopisi su takođe promenjeni i mnogo nespretniji u odnosu na naše, jer su navikli da kucaju, klikću i skroluju, a ne da pišu. Vrhunski autoriteti za njih više nisu profesori, intelektualci, stručnjaci, čak ni javne ličnosti, već influenseri koji su često njihovi vršnjaci. Nikome ne veruju više nego njima i njihovom neposrednom iskustvu. Mi, međutim, možemo da im se čudimo i da cokćemo sa neodobravanjem do sutra, ali to je samo gubljenje vremena. Svet se više neće vratiti unazad, i najbolje što možemo da uradimo jeste da ne osuđujemo već da pokušamo da ih razumemo i da im se prilagodimo."

Smatra se da su mladi okrenuti sebi i virtuelnom, da su nezainteresovani za društvene promene i za ono što se događa oko njih. Da li to potvrđuju likovi u seriji? "Iako se neretko čuje mišljenje da mladi ne protestuju jer im je, na osnovu iskustva onih koji su pre njih protestovali, jasno da se šetnjom neće ništa promeniti, đaci Filološke gimnazije pružili su nam, ovih dana, malo drugačiji uvid »

u to kada su izašli na ulice sa zahtevom da njihov drug, osuđen zbog učestvovanja u protestu, bude oslobođen, a njegov dosije izbrisan. I u svom okruženju imam veoma mlade ljude koji redovno idu na proteste. Sve to verovatno zavisi od toga koliko se ta tema neguje u kući. Kada je o junacima serije konkretno reč, i oni već u prvoj epizodi organizuju miran protest, gandijevski, kako ga i sami nazivaju, zbog promene razrednog starešine. Ipak, verovatno ste u pravu da većina njih u srednjoškolskom uzrastu i dalje ne razmišlja na ovaj način, živeći zaštićeno od sveta, u udobnosti roditeljskog doma, još uvek nemajući direktan kontakt sa problemima koji ljude vode u proteste."

U seriji su specifičnosti generacije Z samo jedan deo priče, kaže Milena Depolo. "Nas je, naravno, zanimalo i ono što je univerzalno za taj uzrast, bez obzira na pripadnost određenoj generaciji – na prvom mestu je uvek ljubav, zatim odnos prema prijateljstvu, odnos mladih i starijih, odnos prema školi – a iza svih dilema koje se pojavljuju kada se u tom uzrastu bavimo ovim temama stoji potraga za sopstvenim identitetom i mestom u svetu."

Među likovima *Moje generacije Z* ne postoje negativci, svi oni su mladi ljudi koji prave greške prirodne za njihov uzrast i iz tih problematičnih situacija izlaze promenjeni na ovaj ili onaj način, ali uvek korak bliže odrastanju. Depolo ističe da u seriji nema pozitivnih i negativnih likova. "Svi likovi su skloni da prave greške tipične za svoj uzrast, na osnovu kojih će naučiti kako da iz njih izađu kao bolji ljudi. Pokušali smo da razbijmo predrasudu šta znači biti 'in' u generaciji Z. Kada pređe u novu školu, jedna od junakinja serije, Bojana, pokušava da učenike svog razreda rasporedi po određenim fiokama, pa uočava nekoliko tipičnih školskih tipova – glavnu cicu, najbolju drugaricu, najboljeg frajera, sportistu, štrebera... Ipak, na kraju epizode zaključuje da, pošto nam ljudi dopuste da ih upoznamo, tipovi nestaju. Mi smo se rukovodili baš ovom filozofijom, tako da u seriji svako dobija svojih pet minuta u kojima je baš on taj koji je in."

Roditelji, profesori i ostali likovi odraslih u seriji su tu da upotpune sliku o generaciji Z. O liku razrednog, Zorana, Slobodan Beštić kaže da je "vrlo lepo napisan" i da mu je zato bilo zadovoljstvo da ga dalje razrađuje i traži nove nijanse. "Doživeo sam ga kao toplog čoveka, koji se postavlja i prijateljski i vaspitno. Kao neki Doktor za probleme. To je bila knjižica koju sam čitao deci pre mnogo godina. I eto, sad igram baš takvog razrednog. Nije istina da takvih nastavnika nema više, jer sam imao nekoliko primera iz svoje okoline. Ti ljudi su stvarno posvećenici u odeljenju i brinu i o karakteru učenika. A sami su primer i uzor. Ovom liku dali smo i malo opuštenog šarma, humora, ima malo šmekerskog u njemu. To se kasnije razvija i van učionice, ali neću baš sve ni da otkrivam. Vrlo je zabavno. I romantično."

Katarina Žutić je Vida, mama Milana, koji je generacija Z, i dve mlađe devojčice. Sin joj je veliki oslonac, ponekad deluje da je stariji od nje. Uloga Vide, kaže, kao da je pisana za nju. "Kada bih birala da budem majka, bila bih baš kao Vida – rokenrol keva. Ona je, kao i svaka majka, puna razumevanja za svoju decu. Ispred nje je pregršt izazova budući da je sama, bez supruga kog tinejdžerski bunt još uvek nije napustio. Nije ni nju, ona ima bend i svoj kafić i radi na knjizi do kasno u noć pa se kroz njen stil života primećuje mladalački duh. Ipak, ona nije keva koja ne haje za svoju decu, i te kako je požrtvovana i jasno i uspešno održava autoritet, naročito prema sinu Milanu. Sa njihovim odnosom će se poistovetiti mnoge porodice, videćete to tek u kasnijim epizodama."

Katarina Žutić

Slobodan Beštić

Generacija Z ima prilično drugačiji odnos sa svojim roditeljima: oni za njih nisu neki vrhunski autoriteti, kaže Milena Depolo, već im se poveravaju. "Roditelji to i sami traže od njih. Koliko puta smo sebe čuli da izgovaramo: samo mi uvek kaži istinu jer ću samo tako moći da ti pomognem. I zaista, deca se vrlo oslanjaju na svoje roditelje, i mnogo su manje samostalna nego što su njihovi vršnjaci nekada bili. Oni ne žure da se presele iz roditeljske kuće jer im je tu veoma udobno."

Svoje buduće pozive će pre izabrati na osnovu kvaliteta života koji će jednog dana moći da im pruži nego na osnovu strasti. "Ne mogu da tvrdim da je to tipično samo za generaciju Z. Jedan lik, Vasa, tvrdi da je škola za njega prolazna stvar i bira sport kao polje na kom može da se ostvari bez mnogo truda. Naravno, vrlo brzo se susreće sa velikom istinom – da je to nemoguće. Ta naizgled mala priča o jednoj izgubljenoj košarkaškoj utakmici vrlo je važna za jednu mladu osobu koja se tek formira."

Do sada je emitovana jedna trećina serije *Moja generacija Z*, a najčešće reakcije na društvenim mrežama su: "Konačno nešto za nas srednjoškolce!" Biće da je to pokazatelj šta mladi hoće a šta neće, pa bi producenti trebalo da slede primer kolega iz RTS-a i Original filma i nastave tek započeto. ¶

SONJA ĆIRIĆ

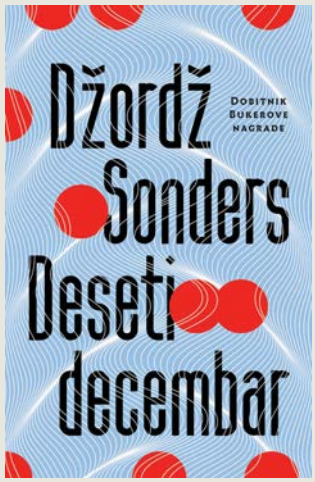
Kad si tužniji nego tužan...

O razlici između greške, prestupa i podviga, o porodici, o nemoći pojedinca u pričama Džordža Sondersa *Deseti decembar*, majstora dijaloga

"Zaprepašćujuće naštimovano pero" – beleži Tomas Pinčon, govoreći o Džordžu Sondersu, američkom prozaisti kojeg je proslavio roman *Linkoln u Bardu*, 2017. ovenčan Bukerovom nagradom. I neke druge znatno ranije objavljene knjige su, međutim, bile zasute prestižnim priznanjima, za priče i pripovedanje – *Civil War Land in Bad Decline*, *Pastoralia*, *In Persuasion Nation*... tako da se posle čitanja zbirke priča *Deseti decembar*, koju je upravo objavila Laguna, zdušno nadamo i prevodu Sondersovih ranijih knjiga.

Sondersovo naštimovano pero čitalac *Desetog decembra* će osetiti čim počne da čita *Pobednički krug*, dosta dugu, uvodnu pripovetku zbirke. U njoj će iz fragmenta u fragment američki pisac čas pratiti tinejdžera Kajla, a čas njegovu vršnjakinju i komšinicu Alison, u vrlo kritičnoj situaciji. Nju pokušava da otme nespretni kidnaper, a konce mu mrsi i do kraja zamrsuje Kajl. Pripovetka, u stvari, uspešno problematizuje dilemu: treba li da se (slepo i po svaku cenu) držimo naučenih (patrijarhalnih) pravila ili ponekad možemo (čitaj: moramo) i da ih prekršimo. To pitanje pisac razrešava ubedljivom dramaturgijom i dinamičnom jezičkom animacijom koji će obeležiti većinu (kratkih) priča i pripovedaka u zbirci. Sonders u početku skoro svake od njih kao da beži od suštinske teme i zapleta, gradeći zagonetnu priču od krhotina različitih (pop) kulturnih obrazaca i stereotipa tipičnih za savremeno američko društvo, da bi razvojem sižea iznutra raz-otkrio etičke i bes-smisaone mehanizme po kojima Amerika funkcioniše. O tome lepo piše i pogovornik ovog izdanja Mića Vujičić.

Ako u minijaturi *Štapovi* to čini iz intimističke perspektive prolaznosti (porodičnog) života, u razvijenijem *Štenetu* će ispitivati da li "malo" zlo može da posluži dobru. Mnogo važniji za ovu knjigu i Sondersove žanrovske aberacije je *Beg iz paukove glave*, gde pisac koristi model (naučno)fantastične pripovetke. Glavni junak, za kojeg ćemo postepeno saznati i da je zatvorenik odnosno bivši kriminalac, iz vlastite psiho-perspektive svedoči o eksperimentu u kojem njemu i drugim "dobrovoljcima" ubrizgavaju različite psiho-infuzije, ispitujući promene ponašanja i svesti. Da bi bio ubedljiv, Sonders gradi naročitu vrstu tehnožargona, svedočeći, kroz svest glavnog junak, o tehnologijama i tehnikalijama opita koje na pacijentima vrše ljudi (naučnici?) iz senke. "Ipak, iskreno, bio sam tužniji nego tužan...", kaže nesrećni junak – čime američki pisac duhovito prati promenu u (anti)heroju pod dejstvom "lekova".

Pošto je maločas skrenuo u fantastički žanr, u kraćoj priči *Opomena* Sonders koristi službeni spis jednog biznis-bosa, kojim ovaj istiha i preteći pokušava da uveća produktivnost kolega kojima je nadređen. Znatno efektnija je pripovetka *Dnevnik o Semplika devojkama*, u kojoj dnevničkom ispovešću "namenjenoj budućim Amerikancima", glavni junak putuje kroz socijalno-generacijske topose (praznici, rođendani, žurke, sahrane...), pokazujući drugo lice aktuelnog američkog sna. "Imati posao je privilegija", beleži otac porodice i dnevničar, kome će grebgreb srećka i 10.000 dobijenih dolara pomoći da poveruje kako "može biti bolje", ali će nestanak tzv. Semplika devojaka (najamljenih ukrasa ćerkinog rođendana), koje su ubrzo ukradene, preokrenuti sudbinu njegove porodice ka samom očaju – i sve to u roku od otprilike mesec dana. Posebno zanimljivo je kako u tragičkoj karnevalizaciji krađe Semplika devojaka, Sonders do kraja ne razotkriva njihovu pravu prirodu: da li su one lutke ili žive devojke? Propašću porodice se bavi i *Dom*, čiji je negativni heroj povratnik iz bliskoistočnog rata koji se ne snalazi u uveliko promenjenom svetu, a na duši nosi pokolj lokalaca tokom Arapskog proleća, zbog čega je bio i na vojnom sudu. O nemoći pojedinca najbolje govori opaska šerifa koji izbacuje "herojevu" porodicu iz kuće na ulicu, uz reči: "Žao mi je što se ovo dešava... sve je unazađeno i izokrenuto".

Tokom cele knjige Sonders se pokazuje kao majstor dijaloga (odličan prevod Kristine Kulauzov Filipović), što vrhuni u priči *Dom*, ali u momentu kada bivši ratnik oseća da se pojavljuju "obrisi buduće katastrofe" – višestrukih ubistava koje tek namerava da počini, Sonders nalazi bolju poentu – krećući u nju iz srca antiherojevog ludila.

Preskačući još neke efektne priče u *Desetom decembru*, samo nekoliko reči o naslovnoj. Uzimajući za temu razliku između greške, prestupa i podviga, američki pripovedač podstiče značaj etičkih matrica koje je njegov junak pokupio iz stripova (princ Valijant) i filmova o super junacima, i koji više nego mnogo šta drugo usmeravaju njegovu svest i ponašanje u kriznim situacijama, kao što je pad jednog dečaka kroz led u zimsko jezero.

Dok vodi naraciju kratkim, brzim (humornim) dijalozima, iznutra i marljivo održavajući tajnu celine događaja odnosno situacije, Džorž Sonders spaja hladnorealističke postupke, često grubog rečnika, sa karnevalizacijom metafikcionalista, tipa Donalda Bartelmija, ali izbegava njihovu postmodernu sklonost ka begu od bitnih društvenih i civilizacijskih problema. Povremeno tako u njegovom glasu začujemo odjeke Kurta Vonegata. Igra je prestala – ostali su samo goli rizik i strepnja, poručuje preko Atlantika. ¶

VASA PAVKOVIĆ

Crno-belo puno boja

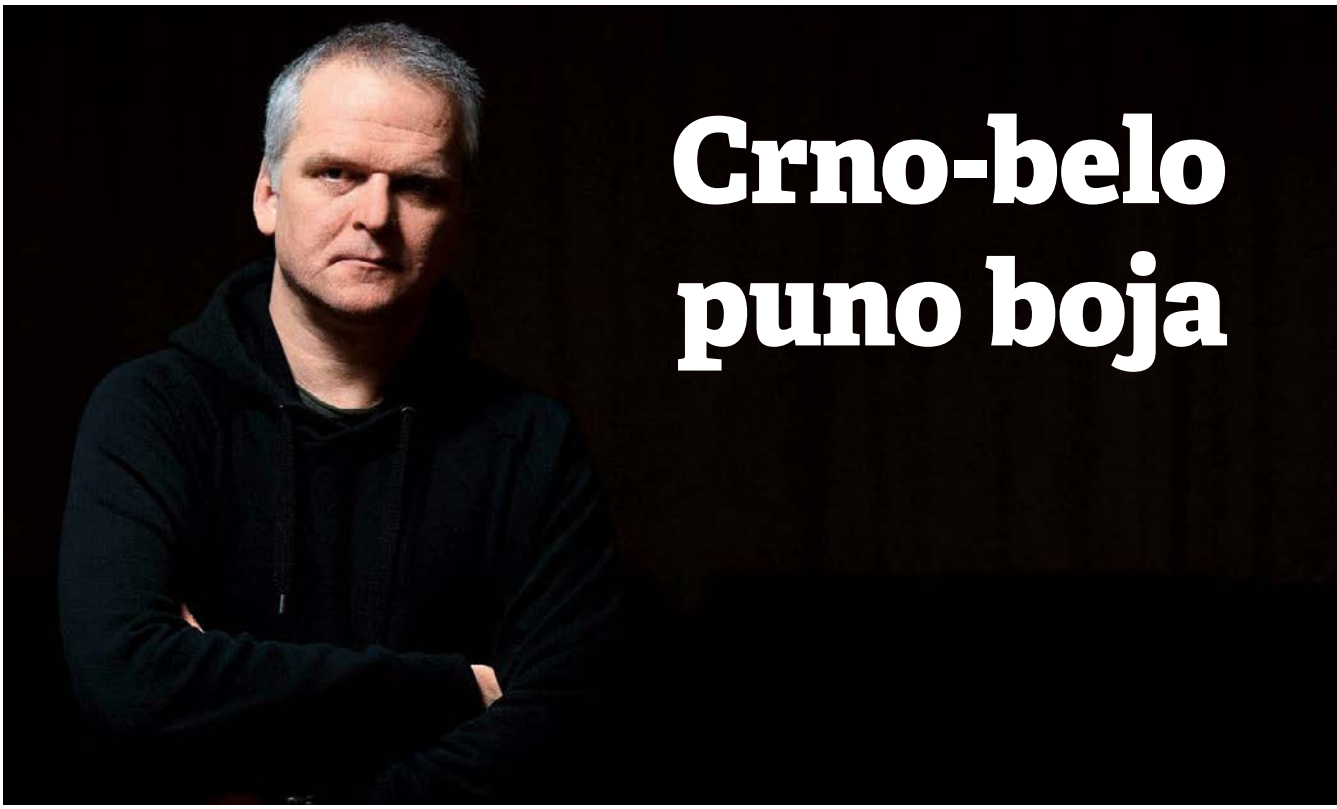

Foto: Iz lične arhive

"Pod pritiskom se rađaju najzanimljivije stvari. Mislim da najveću pretnju stvaralaštvu predstavljaju ona stanja kada počnemo da se osećamo zadovoljni samim sobom"

Sinoć, 27. marta, u Domu omladine Beograda otpočelo je 66. izdanje Martovskog festivala (Beogradskog festivala dokumentarnog i kratkometražnog filma). U obilju značajnih ovdašnjih i svetskih gledalačkih izazova koji nas tamo očekuju do poslednje dana marta je i Retrospektiva baltičkog poetskog dokumentarnog filma, koju će predstaviti uvaženi baltički dokumentarista Audrius Stonis.

Da podsetimo: višestruko nagrađivani filmski stvaralac i predavač na brojnim prestižnim univerzitetima, Audrius Stonis dobio je za dokumentarni film *Zemlja slepih* iz 1992. godine nagradu Feliks Evropske filmske akademije, a dokumentarac *Ramin* 2012. godine bio je nominovan za Oskara. U Retrospektivi baltičkog filma na ovogodišnjem Martovskom festivalu je i Stonisov dokumentarac *Sam*.

"VREME": Sa kakvim očekivanjima stižete u Beograd?

AUDRIUS STONIS: Znate, ima jedna jednostavna istina – filmovi ne postoje bez publike. Nije potrebno da bude mnogo gledalaca, dovoljni su i samo oni koji će razumeti, osetiti, umeti da cene vaš sinematski jezik. A ja znam da ću u Beogradu pronaći takvu publiku. Imate bogatu i duboku filmsku tradiciju. Uz to, imate ljude koji vole i razumeju film. Nije mi prvi put da dolazim u Beograd. Ono što me uvek iznova iznenađuje je duboka unutrašnja veza između baltičkog i srpskog dokumentarnog filma.

Da li su festivali najpodesniji kontekst za prikazivanja filmova kao što su vaši? Šta se učešćem na festivalu može dobiti?

Filmski festivali su zapravo ostrva nezavisnog, nekomercijalnog filma. Oni su i prostor gde se rađaju i nove ideje i nove tendencije u filmskom jeziku. Komercijalni filmovi se hrane tim idejama. Lično, ne mogu da zamislim napredak filma bez filmskih festivala.

Šta je važno znati o baltičkom dokumentarnom filmu? U kakvom je stanju u ovom trenutku baltička dokumentaristička scena?

Nije nužno da išta znate o baltičkom dokumentarnom filmu i dokumentaristima. Trebalo bi da naprosto gledate te filmove i dopustite sebi da uživate u lepoti sinematskih svetova koje su ti filmovi stvorili. Ovi filmovi sami za sebe govore sve što treba. Inače, trenutno stanje baltičke filmske dokumentaristike je veoma zanimljivo. Nova imena, novi filmski reditelji i rediteljke stupaju na dokumentarističku scenu sa novim, veoma zanimljivim sinematskim vizijama.

Da li postoji zajednički sadržatelj u poetskom i/ili vizuelnom smislu baltičkih dokumentaraca i da li utiču na mlađe autore?

Mislim da su baltički poetski dokumentarci pokazali da se svet može odražavati u slikama i prizorima, pokazujući i da se tišina dâ čuti i da crno-beli prizori mogu biti i puni boja. Poetski dokumentarci su u tom svom čistom obliku već postali deo filmske istorije. To je normalan proces, ali on je, između ostalog, i oblikovao naše razumevanje filma. Stoga, možete da uočite tragove poetskih dokumentarnih filmova i u delima savremenih filmskih stvaralaca. Ti mladi naraštaji filmskih kreativaca tragaju za vlastitim filmskim jezikom i izrazom,

ali pominjana poetičnost i vizuelnost su urezane i u njihovu viziju sveta. Na Martovskom festivalu su apsolutno divni dokumentarni filmovi. Istina, ovih nekoliko filmova u sklopu retrospektive predstavljaju samo uvod u jedinstven i prelep svet baltičkog poetskog dokumentarnog filma.

Da li su baltički dokumentarci mogući izvan zvaničnog, državnog sistema?

Ne doživljavam državnu podršku kao nešto negativno. Naprotiv, veoma mi je drago što država dokumentarne filmove i dalje doživljava kao vid umetnosti i što ih podržava. To pomaže autorima da pružaju otpor pritisku koji stiže od televizija i ostalih komercijalnih struktura. Srećan sam što dokumentarno filmsko stvaralaštvo i dalje ne smatraju granom novinarstva, već integralnim delom filmskog procesa. I, naravno, bez ikakve cenzure i kreativne i ideološke kontrole.

Na Martovskom festivalu je i testamentarni film Jonasa Mekasa *Uspomena na putovanja u Litvaniju*. Šta smatrate ključnim elementima njegove jedinstvenosti i veličine?

Za mene je Jonas Mekas simbol slobode. On nikada nije pravio filmove kao proizvode. Za njega je filmski jezik bio najiskreniji način da razgovora sa prijateljima. Voleo je život i koristio je film da sačuva dragocene trenutke na traci kako bi ih podelio sa nama. Jonas Mekas me je naučio da budem otvoren prema svim mogućim filmskim oblicima i koncepcijama. Da cenim raznovrsnost i raznorodnost filma, kao i da iskreno poštujem nove pojave u savremenom filmu. Sloboda i nove tehnologije su filmu donele tako mnogo novih mogućnosti. Naučili smo kako da koristimo najsofisticiraniju filmsku opremu. Ali i dalje se kao značajna pitanja za filmske stvaraoce nameću pitanja "šta" i "zašto".

Koje bi bile udarne pretnje za stvaralaštvo u domenu kreativnog dokumentarnog filma danas – da li duh striktnog pragmatizma, konzumerizam, popularna kultura, televizijski pristup dokumentarnom stvaralaštvu ili neka opšta površnost naše ere...?

Ne, ove stvari koje ste naveli ne predstavljaju pretnju. One predstavljaju pritisak na dokumentarni film. To je onaj zakon opruge – što više pojačavate pritisak, otpor postaje snažniji. A pod pritiskom se rađaju najzanimljivije stvari. Mislim da najveću pretnju predstavljaju onaj trenutak i ona stanja kada počnemo da se osećamo zadovoljni samim sobom i srećni zbog sebe samih.

Kreativne dokumentarce često smatraju delom i odrazom tzv. visoke kulture, te da li je visoka kultura uopšte i moguća u današnjem svetu?

Postoji prostor na ovom svetu i za visoku i za nisku kulturu. One su uvek postojale jedna pokraj druge i istovremeno jedna sa drugom. Kada bi iz nekog razloga visoka kultura nestala, to ne bi predstavljao kraj samo za kreativne dokumentarce, nego u isti mah i za veći deo poezije, klasične muzike, opere, baleta, savremenog slikarstva, savremene umetnosti uopšte. ¶

ZORAN JANKOVIĆ

Novi "ženski" talas

Tri intrigantne domaće praizvedbe pokazuju da su ne samo spisateljice, nego i rediteljke i glumice danas u samom središtu srpskog teatra, ili bar njegovog kreativno hrabrijeg dela

Ima već neko vreme da su žene osvojile i preplavile srpsku dramaturgiju (Srbljanović, Marković, Bogavac, Pelević, Šljivar, Dimitrijević, Grumić etc. etc.) tako temeljito da su novi, mladi, relevantni, s napred imenovanima u istoj ligi igrajući autori muškog pola postali tek izuzetak od "ženskog" pravila; sada se, izgleda, nešto slično dešava sa srpskim pozorištem u celini, ili bar s njegovim najpropulzivnijim i najvitalnijim delovima. Kako je krenulo, još malo pa će muški autori tražiti "rodne kvote" (ali im ih ne treba dati!) u ime ravnopravnosti... U prilog ovome govori i izbor selektora Sterijinog pozorja Svetislava Jovanova, utoliko znakovitiji što sam Jovanov napominje da nije imao nikakvu "unapred zadatu tezu", nego mu se dominantno "ženska" selekcija prosto nametnula tokom odgledavanja i sagledavanja aktuelne pozorišne sezone.

Ovde ćemo se baviti trima predstavama kojih neće biti na Pozorju, bilo zato što su za selekciju "zakasnele", ili zato što u nju nisu uvrštene, ali koje se sasvim prirodno uklapaju u priču o zdravoj feminizaciji srpskog pozorišta (koja nije tek personalna, nego i tematska i senzibilitetska, što je mnogo važnije).

Tekst Staše Bajac (rođ. 1985) *Ovaj će biti drugačiji* dobio je prvu nagradu na Heartefactovom konkursu za 2017. i nedavno je praizveden u Ateljeu 212, u režiji Đurđe Tešić, a kako su i sve tri uloge ženske, može se reći da se radi o estrogenskom teatru par excellence... Može se reći da je autorka teksta odabrala teži, ali naposletku produktivniji put: umesto teatarski jalovog nadrifeminističkog dociranja, Bajac se opredelila za dramaturški izazovno (koliko i rizično) uranjanje u svet mitskih "sponzoruša" i tome sličnih mladih žena namernih da se iz socijalne i statusne čamotinje izbave preko kačenja za tzv. moćnog muškarca, bogatog i društveno uticajnog, kojem će biti ljubavnice i naložnice u zamenu za sitne (sitne za Njega, dakako) materijalne i statusne protivusluge, a sve na duži rok loveći bingo u vidu udaje za isto takvog alfa-mužjaka, čim se na lukrativnom "bračnom tržištu" ukaže neko *upražnjeno radno mesto*. Radi se, dakle, o ženama koje nisu buntovnice ni po jednom validnom modelu, pre će biti da idu niz dlaku tek prividno redefinisanom i osavremenjenom patrijarhalnom modelu, tražeći u njemu mesto za sebe; po mogućnosti bar minimalno ugodno, toplo, ušuškano. U tu su svrhu spremne na radikalne transformacije i "nadogradnje" sopstvenog tela i tzv. ženskih atributa, a mahom u skladu s hiperseksualizovanim predstavama zalutalim u stvarnost iz raznih žanrova pornografske imaginacije; nastojeći, dakle, da privuku i što duže zadrže pažnju i naklonost (to jest – požudu spremnu na odgovarajuće *investicije*) muškaraca koji ni sami nisu mnogo više, kamoli složenije, od svojih pramodela iz jeftine kombinacije lokalnog, balkanskog mačizma i globalne pornoimaginacije.

Tekst Staše Bajac, razigran, duhovit, na pravim mestima prigušeno liričan, velikog, ali izvrsno teatralizovanog (to jest – lišenog pamfletističke forme i intonacije) društvenokritičkog naboja, bio je odlična podloga Đurđi Tešić za predstavu koja bi u svakom bitnom segmentu daleko odskakala, sasvim izvan i iznad standarda aktuelne produkcije sa sličnim karakteristikama ili barem namerama, i rediteljka je taj potencijal teksta u potpunosti realizovala i dodatno nadogradila. Predstava je furiozna, u potpunosti komprimovanog i nabijenog teatarskog ritma i vremena, bez praznog hoda i kupovine vremena ili publike bilo čime što bi bilo neprimereno ili suvišno. Tri glumice, tri lika, tri komplementarna modela ženske predaje koja se pretvara u ženski otpor i pobunu – manje ili više artikulisanu, manje ili više uspešnu – posebna su vrednost ovog pozorišnog doživljaja. Ana Mandić kao krhka, neizlečivo detinjasta Ivana, ona koja će uvek iznova očekivati da joj se dogodi Bajka tamo gde za nju po definiciji ne

Ovaj će biti drugačiji
Foto: Atelje 212

može biti mesta, Tamara Dragičević kao Mirela, neka vrsta "instruktorke" jednog nepriznatog zanata (profesionalnog lovca na The muškarca), naizgled gruba, cinična, samosvesna, zapravo sasvim već i rezignirana, mada spolja oklopljena tvrdom rešenošću da dođe do svog cilja – šta god on bio. A šta je zapravo taj cilj, kada se razgrnu sve magle i sve površne fantazije? Možda tek malo jednostavnog kućnog mira, tihe polusreće (četvrtsreće, osminasreće, decisreće, milisreće, nanosreće...) u tzv. običnim stvarima, u gledanju televizije ili tako nečemu... O tome govori Jovana Milice Janevski, posebno dobro napisana i sjajno donesena, harizmatična u svakoj svojoj aktivnoj scenskoj sekundi, jedna nežna beštija oštrih kandži i mekog srca. Eto, to je pozorište, kad valja: harmoničan spoj podjednako važnih elemenata, gde sve "klikne" i legne na svoje mesto, a pri tome te se tiče, nije da tek *prisustvuješ* pozorišnom činu čekajući da što pre prođe, nego učestvuješ u njemu: nešto ti daje, i to nešto ti je važno, pa mu tako i uzvraćaš.

Tekst Mine Ćirić i Jasmine Večanski *O(p)stanak* opet je iz Hartefaktove radionice: dobio je drugu nagradu za 2018. godinu. Mina Ćirić je već solidno afirmisana dramska spisateljica najmlađe generacije (igrana i na Pozorju, ako je to neka referenca, a jeste), i koliko se da razabrati,

Najusamljeniji kit na svetu
Foto: Branislav Lučić

njen je zadatak bio da dramaturški uobliči razgovore sa zlostavljanim ženama koje je obavila glumica Jasmina Večanski, i na osnovu kojih je tekst uobličen. No, kako se ipak ne radi o tzv. verbatim teatru, dramaturška je stilizacija bila sasvim primerena. Kao pozorišni čin, ovo je ipak pre svega autorski projekat potonje (tj. doktorat na FDU), koja je i rediteljka i tumač glavne uloge (tu su još Mihailo Laptošević i Mihaela Stamenković). Kroz nekoliko manje ili više "tipskih" situacija bračno ili nebračno zlostavljanih žena, kroz prikaz patologije (društvene više nego psihološke) odnosa dominacije i potčinjenosti, sve do posvemašnje nesamostalnosti i odsečenosti od elementarnih postulata i ospoljenja individualne slobode (radne, slobode kretanja itd.), kroz dramaturški dobro postavljene situacije u kojima se muški zlostavljač – koji ne mora biti "neobrazovana sirovina", kako se obično stereotipno zamišlja – pokazuje kao siledžijska, ali posve slabićka persona (tu nema nikakvog paradoksa), a žrtva neretko i kao osoba dugoročno onesposobljena za "radikalan", a zapravo tek elementarno samoodbramben čin napuštanja toksične "zajednice", tekst nudi sasvim dovoljno mogućnosti teatarski potentnog razigravanja, koje nisu sasvim realizovane jer predstavi u koprodukciji UK "Vuk Karadžić" i Puls teatra iz Lazarevca manjka teatarske slojevitosti, odnosno, ova pati od viška didaktičnosti, pa i celomudrenosti, što joj ograničava domet. No, i uz te svoje inherentne limite, *O(p)stanak* je predstava koja ima svoje mesto u aktuelnom beogradskom repertoaru, ne naposletku i kao zalog za buduće, potpunije i ambicioznije dometa autorki.

O(p)stanak
Foto: UK Vuk

Srpsko narodno pozorište u Novom Sadu postavilo je na Kamernoj sceni tekst Tijane Grumić *Najusamljeniji kit na svetu*, manje od godinu dana nakon što je na istoj sceni praizveden njen komad *Moćni Rendžeri ne plaču*. Ako imamo u vidu još i da u Ateljeu 212 od prošlog decembra igra njen komad *Stvaranje čoveka* (u režiji Ivone Šijaković, još jedna "ženska koprodukcija", u ovom slučaju umereno uspešna), a da iz lepog sećanja publike prošlogodišnjeg Pozorja još nije iščilela odlična vranjska produkcija Tijaninog komada *Kepler 452 B*, može se reći da je Tijana Grumić "preplavila" srpsko pozorište, da je autorka "u trendu". Njene su drame donele u aktuelnu produkciju sasvim apartan senzibilitet, lirski u jednom osobenom, pomalo sanjarskom (kao da staviš Hope Sandoval ili Cocteau Twins na repeat...) ključu i tonalitetu; njen je svet pretežno lociran u porodicu, u to mesto zaštićenosti, nežnosti i sreće koje se može – dejstvom spoljnih faktora, fatumskih udesa (pre svega bolesti nekog od ključnih protagonista, kao u Kepleru, ali i sada u Kitu), ili pak unutrašnjeg rastakanja, pretvoriti u vlastitu suprotnost. Ali ako se i to dogodi, to se u komadu Tijane Grumić svakako neće desiti na neki "markovićevski" način, nego opet unutar nekih "mekših" (ne nužno i bezbolnijih) koordinata. Nov i samosvojan spisateljski glas Tijane Grumić s razlogom je prepoznat i opravdano mu je data prilika da "zaživi" na sceni, ali utisak je da s većinom tih inscenacija nije bilo dovoljno "sreće", to jest da su čitaoci njenih komada imali pravo da očekuju više... Ovo se odnosi i na najnoviju produkciju, u režiji (debitanta!) Zijaha A. Sokolovića. Zaigranu običnoneobičnu porodičnu fantaziju, koja se na trenutak tvrdo prizemljuje, a potom transformiše u specifičan poetski izričaj fatalnom bolešću devojčice naratorke, Sokolović postavlja možda malo previše razbarušeno, naročito pred kraj predstave, arčeći gledaočevo strpljenje veoma predugom i dramaturški sasvim neubedljivom tj. u svojoj nemuštoj ekstenzivnosti suvišnom scenom igre (na granici svetova, recimo) devojčice i Plavog kita, u komadu i predstavi prisutnog kao simboličkog označitelja usamljenosti, čežnje, nemogućnosti komunikacije i pravog dodira s Drugim, a sličnim, srodnim, bliskim. Glumci su sasvim dobri, tačni i gde treba na pravi način stilizovani tj. pomaknuti od psihološko-realističkog ključa (Mia Simonović, Milan Kovačević, Sanja Mikitišin, Ervin Hadžimurtezić i drugi), ali predstava kao celina gubi konzistentnost i posustaje, da bi se već opisanom scenom dobrano rastočila u teško oprostivoj dramskoj defokusiranosti. Pa opet, a bez ikakve kurtoazije, i u tim svojim očiglednim nesavršenostima, ostaje vredna gledanja, kako zbog dobrih glumačkih momenata i lepršavih scenskih rešenja tako i zbog onih spisateljskih vrlina koje je Tijana Grumić pokazala i koje će tek pokazati, u to teško da može biti sumnje. ¶

TEOFIL PANČIĆ

jdp.rs

JUGOSLOVENSKO DRAMSKO POZORIŠTE

REPERTOAR
APRIL 2019.

Scena „Ljuba Tadić"

1.	Ponedeljak u 20.00	SLUČAJNA SMRT JEDNOG ANARHISTE
3.	Sreda u 20.00	HOTEL SLOBODAN PROMET
4.	Četvrtak u 20.00	UJKA VANJA
5.	Petak u 18.00	POD ŽRVNJEM
6.	Subota u 21.00	KOMPANIJA EUN-ME AHN (BFI, Seul, Južna Koreja)
7.	Nedelja u 20.00	KRALJ BETAJNOVE
8.	Ponedeljak u 20.00	VRAT OD STAKLA
9.	Utorak u 20.00	VRAT OD STAKLA
10.	Sreda u 20.00	HOTEL SLOBODAN PROMET
11.	Četvrtak u 20.00	VRAT OD STAKLA *
12.	Petak u 20.00	UOBRAŽENI BOLESNIK
13.	Subota u 20.00	MESEC DANA NA SELU
14.	Nedelja u 20.00	ZAŠTO JE POLUDEO GOSPODIN R? *
15.	Ponedeljak u 20.00	SLUČAJNA SMRT JEDNOG ANARHISTE
16.	Utorak u 20.00	TAKO JE (AKO VAM SE TAKO ČINI)
17.	Sreda u 20.00	VRAT OD STAKLA
18.	Četvrtak u 20.00	OTELO
20.	Subota u 20.00	TAKO JE (AKO VAM SE TAKO ČINI)
22.	Ponedeljak u 20.00	SLUČAJNA SMRT JEDNOG ANARHISTE
23.	Utorak u 20.00	IZDAJA
24.	Sreda u 20.00	GOSPOĐICA
25.	Četvrtak u 20.00	UNOSNO MESTO

JDP titluje predstave na engleski jezik (*)

Studio JDP

4.	Četvrtak u 20.30	SMRT FAŠIZMU: O RIBARIMA I SLOBODI (nezavisna produkcija „Reflektor teatar")
8.	Ponedeljak u 20.30	SUDNJI DAN
10.	Sreda u 20.30	MARKS U SOHOU (nezavisna produkcija)
11.	Četvrtak u 20.30	MARKS U SOHOU (nezavisna produkcija)
16.	Utorak u 20.30	NATAN MUDRI
21.	Nedelja u 20.30	DOK NAS SMRT NE RAZDVOJI (nezavisna produkcija „Radionica integracije")
23.	Utorak u 20.30	NATAN MUDRI
24.	Sreda u 20.30	U AGONIJI (nezavisna produkcija „Beoart 2015")
25.	Četvrtak u 20.30	SUDNJI DAN

Gostovanja

2.	VRAT OD STAKLA 24. Glumačke svečanosti „Milivoje Živanović" Centar za kulturu Požarevac
6.	UJKA VANJA Centar za kulturu Lazarevac
14.	UJKA VANJA 4. Teatarski festival „Pozorišno proleće" Šabačko pozorište
20.	ZAŠTO JE POLUDEO GOSPODIN R? 16. Međunarodni festival komedije „Mostarska liska" Narodno pozorište Mostar

U PRIPREMI
Alfred de Mise
LORENCAČO
Režija: Boris Liješević

DOSTAVLJAMO VAM ULAZNICE NA ŽELJENU ADRESU!

Radno vreme blagajne:
ponedeljak - subota
10h - 15h i od 17h do početka predstave
nedelja od 17h do početka predstave
Tel. 011 30 61 957 / 011 26 44 447
Kralja Milana 50

Beograd
www.beograd.rs

Raiffeisen BANK

Istorija i akcione

Neki će tvrditi da je *Balkanska međa* srpsko-ruska propaganda, a drugi će biti oduševljeni činjenicom da je konačno snimljen nedvosmisleno prosrpski film, sve zavisi od ugla posmatranja

NATO bombardovanje, 1999. godine. Beogradom besne požari, prizor grada iz vazduha podseća na scenu iz filma o invaziji vanzemaljaca. Na udaru se našlo i porodilište u kome radi doktorka Jasna (Milena Radulović). Dok se sve oko nje raspada i gori, mlada doktorka trči kroz hodnik u naručju noseći tek rođenu bebu čija je majka nastradala pri prvom vazdušnom udaru (a otac pri drugom). Gotovo čitavo porodilište se ruši, a naša junakinja u poslednjem trenutku uspeva da se dokopa dela zgrade koji je čudom ostao netaknut...

Opisani deo filma *Balkanska međa* je dobar primer načina na koji reditelj Andrej Volgin i njegov scenaristički tim pristupaju istorijskoj građi. Naime, za vreme NATO agresije srpske bolnice jesu bile direktna ili indirektna meta bombi, ali nijedno beogradsko porodilište nije stradalo na način na koji je to prikazano u filmu. U *Balkanskoj međi* sve je podređeno spektaklu, preuveličano onoliko koliko je potrebno da bi se dobio što uzbudljiviji i vizuelno upečatljiviji rezultat. Fakti su scenaristički preoblikovani radi snažnijeg efekta, pa bi percipirati *Balkansku među* kao verno ogledalo istorije bilo isto kao kada bismo očekivali od trećeg dela *Ramba* da ponudi verodostojan prikaz rata u Avganistanu.

Ruski filmovi su sve prisutniji na srpskom tržištu, što je jednim delom politička odluka, ali drugim, presudnijim, posledica činjenice da su se Rusi izveštili u pravljenju komunikativnih filmova namenjenih širokim masama. Iako još uvek nisu dostigli holivudske produkcione visove, nisu ni toliko daleko od njih. Dok su u prvim godinama novog veka filmovi iz Rusije privlačili pažnju šire srpske publike samo sporadično (*Noćna straža*), u poslednje vreme ih je sve više na repertoaru. Među ambicioznim (i uglavnom kvalitetnim) filmskim naslovima prikazanim u Srbiji izdvajaju se istorijski spektakli *Viking* (2016) i *Legenda o Kolovratu* (2017), naučnofantastični film katastrofe *Sila privlačnosti* (2017), sportska ljubavna melodrama *Led* (2018)... Tu negde dolazimo do *Balkanske međe*, izdašno producirane rusko-srpske koprodukcije u režiji Andreja Volgina (sa državnom podrškom), ratnog akcionog filma sa jasnim komercijalnim pretenzijama.

Balkanska međa je pravljena za veliko platno i to se vidi u svakom kadru. Bilo je i ranije filmova o bombardovanju Jugoslavije i zverstvima albanskih ekstremista na Kosovu i Metohiji, ali nijedan nije bio tako spektakularan kao ovaj. Ni približno. Priča je fokusira na tajnu operaciju preuzimanja aerodroma Slatina, s tim da je narativni zamah mnogo širi od toga. Na samom početku je prikazan sukob u Bosni i Hercegovini 1995. godine (sa akcentom na netrpeljivost između Rusa i Amerikanaca, koja dovodi do toga da grupa buntovnih ruskih specijalaca bude izbačena iz službe), da bi odmah zatim radnja bila prebačena u Beograd, četiri godine kasnije, u vreme "Milosrdnog anđela"...

Iako *Balkanska međa* predstavlja napredak u odnosu na Volginove prethodne radove, primetne su velike oscilacije: uvodni deo sa ruskim specijalcima u Bosni je konfuzan i nepregledan, a onda sledi odlično realizovan deo sa bombardovanjem porodilišta... I tako je i na dalje, uz stalnu smenu uspona i padova. Scenario ne pomaže. Razuđeni filmski narativ nastao je pukim gomilanjem iređanjem, pretrpan je uglavnom živopisnim ali za centralnu priču nepotrebnim događajima koji kao da su preuzeti iz nekog Kusturičinog filma (slavni srpski reditelj se i pojavljuje u maloj ulozi na samom kraju filma, što samo naglašava ovu sponu). Ako se tome dodaju krajnje začudni montažni postupci i Volginova nesposobnost da filmske sastojke objedini u homogenu celinu, tokom prvih sat i nešto filma veo-

scene

USPEŠAN FILM: Miloš Biković i Aleksandar Radojčić
Foto: Vasiliev Valerii

ma je teško odrediti o čemu zapravo govori *Balkanska međa* i šta je njen fokus (ovome treba dodati da je srpska verzija za oko 20 minuta kraća od ruske, te da su se ta skraćivanja svakako odrazila na ritam i sadržaj filma).

Nakon što se radnja prenese na teritoriju Kosova i Metohije, narativ počinje polako da se stabilizuje i film u drugoj polovini uspeva da uhvati odgovarajući ritam. Ali, i u prikazivanju napada nekoliko stotina terorista na aerodrom Slatina kod Prištine, koji čuva šačica ruskih vojnika i srpskih policajaca, imamo slobodno interpretiranje stvarnih događaja: Rusi zaista jesu zauzeli Slatinu i tako se narugali NATO snagama, ali se to odigralo pod okolnostima koje su bile znatno drugačije u odnosu na one prikazane u filmu (ovaj deo filma u sećanje priziva Karpenterov klasik *Napad na policijsku stanicu broj 13* i Rišeov rimejk ovog filma iz 2005. godine). Provučena kroz žanrovsku prizmu, istorija postaje pogonsko gorivo za akciju. "Pakovanje" tragedije u spektakl je oprobani holivudski recept koji, eto, sada koriste i Rusi. Akcione scene su uglavnom atraktivno snimljene (posebnu pohvalu zaslužuje direktor fotografije Vjačeslav Lisnevski), a njihovoj ubedljivosti doprinosi i efektna saigra ruskih i srpskih glumaca, a naročito srpsko-ruskog glumačkog para Milena Radulović (doktorka Jasna) i Anton Pampušni (ruski obaveštajac). Imajući to u vidu, sasvim je nepotrebno i neprikladno povremeno inkorporiranje dokumentarnih snimaka u tkivo igranog filma – *Balkanska međa* jeste, kako na samo početku filma stoji, "zasnovana na istinitim događajima", ali obrada tih događaja nije veristička, pa dokumentarni snimci tu zaista nemaju šta da traže.

U žanrovskom ključu treba čitati i pristup likovima. Albanski teroristi su prikazani kao krvoločne životinje, njihova karakterizacija veoma podseća na karakterizaciju ruskih i srpskih negativaca u američkim filmovima. Pogrom srpskog življa na KiM prikazan je veoma eksplicitno. Albanski teroristi predvođeni Smukom (razmahani Aleksandar Srećković Kubura) su horda zla: oni kolju, siluju, trguju drogom... Film je izuzetno nasilan i krvav sa pojedinim delovima koji nisu za oči onih sa slabim živcima (kao na primer scena u kojoj Smuk prereže vrat mladoj plavokosoj Srpkinji anđeoskog izgleda, što je samo uvod u dalji pokolj u hangaru aerodroma). Da li je to pojednostavljivanje i srpsko-ruska propaganda? Neki će svakako tvrditi da jeste (ne bez razloga), drugi biti oduševljeni činjenicom da je konačno snimljen nedvosmisleno prosrpski film koji prikazuje srpsku golgotu na Kosovu i Metohiji. Sve zavisi od ugla posmatranja. Gledano u okvirima akcionog žanra, ovaj pristup dobro funkcioniše. Filmu poput *Balkanske međe* su potrebni negativci, a albanske terorističke aktivnosti poslužile su kao veoma pogodna osnova za dalju scenarističku razradu, sve sa upiranjem prsta u zapadnjake koji pomažu separatiste i podstiču eskalaciju krvoprolića kako bi ostvarili svoje mračne planove.

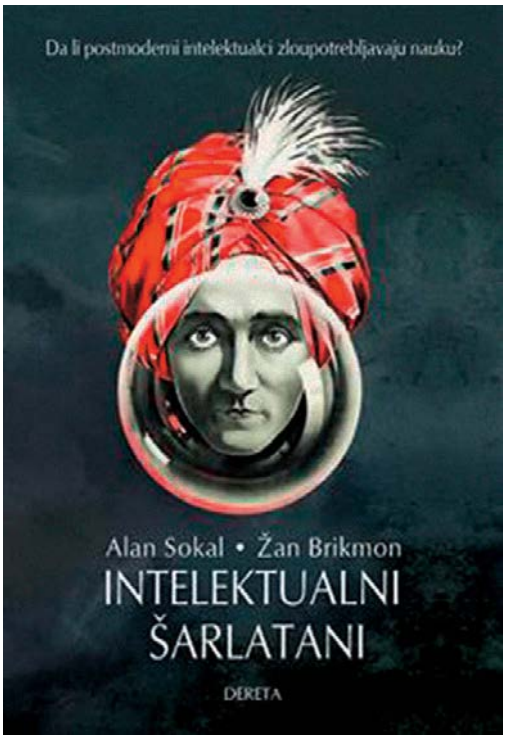
Treba naglasiti da u filmu nije sve prikazano crno-belo, primetan je pokušaj senčenja, mada ništa od tih intervencija nije izvan okvira očekivanog. Miloš Biković, na primer, glumi Vuka, pripadnika MUP-a koji izgubi glavu i počne da se sveti Albancima nakon što selo u kome je živeo njegov brat sa porodicom bude masakrirano. Taj aspekt priče nije detaljno obrađen (bar ne u srpskoj verziji), ali je poruka jasna – nasilje rađa nasilje. Vukov kolega i prijatelj Fadilj (Aleksandar Radojičić), Albanac i musliman, deli ljude po tome da li su dobri ili loši, ne po nacionalnoj ili verskoj pripadnosti. On se gnuša Smuka i njegove kamarile i čini sve kako bi Vuku ukazao da ne sme da postane kao oni koji su mu ubili brata.

Osuda NATO agresije i stradanje Srba nije ono glavno što *Balkanska međa* želi da istakne. Težište je ipak na Rusiji i njenom mestu u okviru svetskog poretka, kako 1999. godine, tako i sada, dve decenije kasnije. Tadašnja ruska vlast i predsednik Jeljcin označeni su kao slabi, podložni pritiscima. Bombardovanje Srbije prikazano je kao prelomni događaj koji je doveo da promene kursa Kremlja i omogućio Putinu dolazak na vlast. I tu dolazimo do centralne poruke filma: Rusija je podigla glavu, više neće dozvoliti Zapadu da je gazi i ponižava. Što se Srbije tiče, njena kob je u filmu oličena u liku mlade doktorke. Prkosna Jasna će golgotu preživeti samo ako se svije uz lepog pravoslavnog Rusa, čije će je snažne ruke prigrliti i zaštititi, što u filmu rado i čini. A što se zbilje u kojoj živimo tiče, ona je, po običaju, mnogo kompleksnija od filmskih simplifikacija. Između ostalog, filmovi i postoje da bi nam ponudili utehu i iluziju srećnog kraja. A tu je *Balkanska međa* posebno dobra. ¶

ĐORĐE BAJIĆ

Nauka ne misli

Knjiga *Intelektualni šarlatani* Alana Sokala i Žana Brikmona potpuno je urnebesna, bezrezervno glupa i, kao takva, nesumnjivo korisna. Ono što su dvojica naučnika spočitali filozofima vratilo im se, kao bumerang, direktno posred čela

Američki matematičar Alan Sokal ponudio je, 1996. godine, uglednom časopisu za filozofiju i humanističke nauke *Social Text*, tekst u kojem kombinuje filozofske i naučne motive. Tekst je prihvaćen i čim je objavljen, Sokal je obznanio da je reč o prevari: hoteći da pokaže kako je poststrukturalistička filozofija (Delez, Derida, Fuko, Lakan, Liotar, Bodrijar itd) nakupina opskurnih gluposti i budalaština koje ne služe ničemu drugom do opsenjivanju prostote, pokupio je citate iz tekstova poststrukturalističkih filozofa, sve to smešao s naučničkom terminologijom, opremio pozamašnim fusnotama i napravio besmislenu kašu. Reakcije su bile burne, te je Sokal, ponesen inercijom trenutka, godinu dana kasnije, ovoga puta zajedno s belgijskim fizičarem Žanom Brikmonom, objavio knjigu *Intelektualni šarlatani*. Bio je to povod za poslednju veliku intelektualnu raspravu dvadesetog veka. Prštalo je na sve strane, a odjeci te rasprave mogu se čuti i danas. Zbog toga se odluka *Derete* da objavi knjigu koja je sve samo ne laka za prevođenje (Slobodan Damnjanović), te urednički instinkt Aleksandra Šurbatovića, svim silama moraju pohvaliti.

Sokal i Brikmon ubeđeni su da su raskrinkali filozofe kao tipove i tipkinje koji se rado koriste naučnom terminologijom, ali "bez mnogo razmišljanja o tome šta upotrebljene reči stvarno *znače*" (str. 27). Naučnici se, doduše, ograničavaju na analizu (zlo)upotrebe nauke u spisima rečenih filozofa, odbijajući, kako sami kažu, da govore o filozofskim dometima jer se smatraju nekompetentnima. Skromnost je, međutim, lažna, a menavar je lukav, jer ako filozofi ne znaju o čemu pričaju kada koriste naučnu terminologiju, ako njihov mračan, neproziran govor samo prikriva neznanje, šarlatanstvo i besmisao njihovog poduhvata, ako ti filozofi nisu drugo do prevaranti, kako im, onda, uopšte možemo verovati bilo šta da kažu ili napišu, računajući tu i samu filozofiju?

GDE JE ARGUMENT?

Sokalova i Brikmonova knjiga potpuno je urnebesna, bezrezervno glupa i, kao takva, nesumnjivo korisna. Ono što su naši naučnici spočitali filozofima vratilo im se, kao bumerang, direktno posred čela. Veruju naši naučnici, na primer, da poststrukturalisti odbacuju racionalističku tradiciju prosvetiteljstva, ali osim što za tu svoju veru ne pružaju nijedan smisleni argument, tvrdnja je netačna na elementarnoj ravni: kritikovati postavke ili učinke racionalističke tradicije nipošto ne znači odbaciti tu tradiciju (da ne govorimo o tome što je upravo ta tradicija izmislila *kritiku*), što rečeni filozofi, gotovo bez razlike, eksplicitno kažu. No, zašto bi se naši naučnici obazirali na eksplicitan govor kad oni znaju bolje. Za tvrdnju, pak, da su poststrukturalistički filozofi skloni teorijskom diskursu koji se ne može povezati s iskustvom, pali bi na prvom ispitu prve godine studija filozofije, jer govor koji se ne može povezati s iskustvom naprosto nije filozofija, te zato naši naučnici pametno izbegavaju da ponude ijedan smislen primer za ovu tvrdnju, pošto takvog primera ni nema. Najzad, naši naučnici smatraju da rečeni filozofi zagovaraju saznajni i kulturološki relativizam koji nauku shvata isključivo kao "naraciju", "mit", ili "društvenu konstrukciju" (str. 23), tako da nije lako ostati pribran pred nečim ovako glupim, a naročito pred iritantnim tonom koji u isti koš trpa barem desetoro filozofa koji se među sobom razlikuju onoliko koliko se, recimo, razlikuje Eskim koji čitavog života lovi foke i živi u iglou i hirurg klinike Majo u Hjustonu.

Elementaran filozofski gest sastoji se u sledećem: navedeš citat pa ga, različitim tehnikama, tumačiš, hvališ ga ili kritikuješ, razvijaš teze ili ga osporavaš. Taj postupak – da poučimo naše naučnike – zove se argumentacija. Naši se naučnici, međutim, ne zamaraju takvim tričarijama. Za razliku od njih, filozofi se ubiše dajući argumente. Možda su ti argumenti loši. Možda su i besmisleni (nisu). Ali jesu argumenti. Sokal i Brikmon, međutim, do argumenta ni ne dolaze. Oni ne tumače. Oni, naprosto, sude. Čime opravdavaju takav stav i takvu poziciju? Pa, oni su naučnici. Dakle paščad koja je istrenirana da bude poštena i objektivna, te se neće valjda u pitanje dovoditi njihovo poštenje i nećemo valjda sada da pričamo o tamo nekim argumentima ili o mogućnosti objektivnog saznanja sveta, kad već svi znamo šta je stvarno i objektivno, je l'?!

PSIHOLOGIZIRANJE

Kad već stvari stoje tako, nije čudo što naši naučnici ne prebacuju plitko psihologiziranje, te pošto ni sami nisu uložili nikakav napor da razumeju šta u filozofskom tekstu piše, oni pred tim tekstom stoje kao žabe pred zmijom, s tom razlikom što ispuštaju neki zvuk, pa kažu da filozofi nastoje da zasene i uplaše čitaoca (str. 27). Na razboritu dilemu

zašto bi to filozofi uopšte radili, odgovaraju upravo impresivnom plitkošću, naime, filozof očekuje da se divimo njegovom znanju i njegovoj mudrosti (str. 79). Kako su naši naučnici došli do ovako dubokog uvida – ostaje tajna. Zameraju potom naši naučnici filozofima da oni, kako kažu, teže iracionalizmu i nihilizmu. U redu. Posle ovakve tvrdnje očekivali biste citat koji pokazuje da filozof teži iracionalizmu i nihilizmu, te potom tumačenje tog mesta koje bi pokazalo opravdanost, odnosno neopravdanost te tvrdnje, ama od citata i tumačenja ni traga ni glasa. Ljudi su rekli svoje cenjeno mišljenje, šta ga još tu imaju i potkrepljivati nekakvim argumentima. Postupak kojim se u ovoj knjizi služe Sokal i Brikmon apsolutno je nedopustiv, te se njima mora uputiti prigovor, i to istim rečima koje oni upućuju filozofima: da li ovi ljudi uopšte znaju šta pišu? Ako je suditi po knjizi – ne znaju. Sve je, procenjuju naučnici, toliko očigledno (str. 29) da je dovoljno navesti citat iz knjige Žila Deleza i Feliksa Gatarija *Šta je filozofija?* na čitavoj stranici (str. 189), a onda ga ne prokomentarisati nijednom jedinom reči (!?!?). Jer sve je tako očigledno. Taj Delezov i Gatarijev tekst toliko je besmislen, sugerišu Buvar i Pekiše nauke, da je potrebno samo pročitati ga i biće vam jasno da je besmislen. Našim naučnicima, poštenim i objektivnim (jer su naučnici), dakle, ne pada na pamet da, može biti, oni nisu u stanju da razumeju o čemu je reč – možda oni tekst i razumeju, ali su nas lišili bilo kakvog dokaza za to – nego su, predvidljivo, filozofi budale i kreteni. Ako, dakle, ne razumem tekst, biće da je to zato što je pisac, eto tako, malo nenormalan i šarlatan i ne zna značenje reči. S obzirom da stvar stoji upravo tako, a stoji upravo tako jer ja, naučnik, kažem da stvar stoji upravo tako, onda se ne moram akati argumentovanjem, tumačenjem i pisanjem, jer, pobogu, ja sam *fucking* naučnik. A u tom Delezovom tekstu koji vrvi od ideja, izazova, čudesnih spojeva i prelepih pojmova, pronalazimo rečenicu na koju se naši naučnici nisu ni osvrnuli, a morali su, jer bez osvrtanja na rečenicu u kojoj se dovodi u pitanje "objedinjujuća vokacija nauke" (str. 189) kritika Deleza ostaje potpuno prazna. Potom Sokal i Brikmon prevazilaze i sebe same i od 191. do 200. stranice rafalno sipaju citate iz Delezovog i Gatarijevog dela, prekidajući paljbu samo da bi čitaocima skrenuli pažnju kako su to nebuloze i gluposti. U redu, možda to jesu nebuloze i gluposti, ali, pobogu, ljudi, recite zašto su to nebuloze i gluposti? Napišite makar jednu rečenicu ovog tipa: to je glupo zato što je Delez klempav, a Gatari izgleda kao žena. Napišite bilo šta, ma koliko to bilo glupo. Ali – ne, ni mukajet. Jer, sve je očigledno, *n'est-ce pas?*

JASNOĆA

O fasciniranosti naših nauka nejasnim filozofskim jezikom, odnosno jasnoćom kao takvom, mogu se ispisati desetine urnebesnih stranica, ali pošto se najstrašnije ispovraćaju po opskurnosti filozofskog jezika, oni demonstriraju jasnoću. Evo kako to izgleda: "Kvantna elektrodinamika predviđa da magnetski momenat elektrona ima vrednost 1.001 159 652 201 +/ 0.000 000 000 030, gde +/ označava neizvesnost u teorijskom izračunavanju (koje uključuje nekoliko aproksimacija). Najnoviji eksperiment daje rezultat 1.001 159 652 188 +/ 0.000 000 000 004, gde +/ označava eksperimentalnu neizvesnost" (str. 84). Sada je, dakle, sve jasno. Šalu na stranu, nije formula naročito teška, potrebno je samo malo se koncentrisati, ali filozofi govore i kudikamo složenijim stvarima od vrednosti momenta elektrona, pa je utoliko potrebna i veća koncentracija koju, međutim, naši naučnici nikako da dostignu.

U raskošnoj ponudi ekstremno glupih reakcija teško je naći najgluplju, ali fusnota na 188. stranici preporučuje se za sam vrh. Pošto naši naučnici, služeći se oprobano nekorektnom metodom, navedu ogroman citat Deleza i Gatarija, jedino što urade jeste da otvore fusnotu (umesto da komentarišu i osporavaju ako im je do osporavanja) i skrenu pažnju da odlomak sadrži tuce naučnih termina: "beskonačno, brzina, čestica, funkcija, kataliza, akcelerator čestica, ekspanzija galaksija, granica, promenljiva, apscisa, univerzalna konstanta, kontrakcija" (str. 188). Ako neko nije shvatio, "granica" je naučni termin, kao i "brzina". Da, i "čestica". Pa, kad kažete: "Uletela mi je čestica prašine u oko dok sam brzo prelazio granicu", izlažete se žestokoj grdnji što ne znate naučno značenje tih reči, nego vi to tako proizvoljno i diletantski. Sputani, paralizovani svojim naučničkim amovima, naši se naučnici brukaju na svakom koraku, pa iako je teško pozvati Hajdegera kao saveznika bilo za šta, ovde mu se mora priznati da je pogodio kada je napisao da "nauka ne misli". ¶

IVAN MILENKOVIĆ

TEST ZA ERDOGA

Predsednik Turske Redžep Tajip Erdogan je redovne lokalne izbore pretvorio u referendum za i protiv sopstvene vlasti. Poraz u Istanbulu i Ankari mogao bi da izazove prevremene parlamentarne izbore

U Turskoj se 31. marta održavaju redovni lokalni izbori, prvi nakon izmena ustava kojima je predsednik države dobio šira ovlašćenja. Bira se vlast u provincijama, okruzima, gradovima, "metropolama" (najmnogoljudnijim gradovima sa posebnim statusom) i selima.

U centru pažnje su Istanbul, Ankara i Izmir. Istanbul ima najveći značaj na svim izborima, jer ima najviše stanovnika. U Turskoj se smatra da partija koja dobije lokalne izbore u Istanbulu sa njegovih 15 miliona stanovnika pobeđuje na parlamentarnim izborima. To su potvrdili rezultati lokalnih izbora 2009. i 2014. i parlamentarnih 2015. i 2018. godine. U Izmiru je godinama na vlasti opoziciona Republikanska narodna partija (CHP) i bilo bi iznenađenje ako se to promeni. Istraživači javnog mnjenja izbore u Istanbulu smatraju neizvesnim. Prema renomiranoj agenciji Metropol, u februaru je opozicioni kandidat za gradonačelnika imao blagu prednost u odnosu na kandidata vladajuće partije, ali se na osnovu toga ne može tvrditi da će i pobediti.

BITKA ZA ANKARU

Posle Istanbula, najveći značaj imaće Ankara, drugi grad po broju stanovnika i čvrsto uporište Partije napretka i razvoja (AKP) predsednika Tajipa Redžepa Erdogana još od parlamentarnih izbora 2002. godine. Međutim, AKP bi sada mogao da izgubi vlast i u Ankari. Za mesto gradonačelnika bore se Mehmet Ozhaseki i Mansur Javaš.

Ozhaseki je ministar u Vladi Turske i kandidat koalicije Erdoganovog AKP i Partije nacionalističkog pokreta (MHP), poreklom je iz Kajserija i nije šire poznat u Ankari. Javaš je kandidat opozicione koalicije CHP i Dobre partije (*İyi Parti*) i poznati je advokat u glavnom gradu.

Direktor Metropola Ozer Sendžar smatra da je Javaš "već pobedio". On je za portal Al Monitor 18. marta rekao da Javaš ima preveliko vođstvo. "Ozhaseki ga ne može stići. Siguran sam da i Tajip Erdogan i Mehmet Ozhaseki to znaju", kaže Sendžar. Javašova pobeda imala bi i simbolički značaj, pošto je Ataturk, osim iz strateških razloga, bio premestio prestonicu iz Istanbula u Ankaru kao simbol raskida sa Osmanlijskim carstvom. Gubitak vlasti u

ANA

TURSKI PARK IZ DOBA JURE:
Erdogan u izbornoj kampanji
Foto: Tanjug AP Photo

Ankari značajno bi uzdrmao AKP na nivou cele zemlje.

PREDSEDNIKOVA KAMPANJA

Lokalni izbori se održavaju u atmosferi ekonomske nestabilnosti, koja traje od prošle godine. Još u januaru 2018. više bonitetnih agencija, poput agencije Fič, napustilo je Tursku. Prema dnevnom listu "Hurijet", u finansijskim krugovima se govorilo da je Fič otišao jer su "regulatorna tela u Turskoj izgubila nezavisnost, a sudovi ostali pod političkom kontrolom".

Sada je inflacija dostigla 19 do 20 odsto. To priznaje i Erdogan, i u kampanji za lokalne izbore obećava smanjenje na 6 do 7 odsto. Stanje nacionalne ekonomije postalo je važna tema u kampanji za lokalne izbore.

KONTROLA PRODAJE POVRĆA

O tome koliko ekonomska situacija pogađa stanovništvo svedoči i to što je uvedena kontrola prodaje povrća. Optužujući trgovce da veštački podižu cene, država je postavila posebna prodajna mesta na kojima direktno prodaje povrće građanima po nižim cenama, uz ograničenje koliko hrane ljudi mogu da kupe. Erdogan je na jednom od predizbornih mitinga rekao da su visoke cene "pokušaj da se teroriše društvo". Umesto partijskih kandidata, on je postao glavno lice AKP u kampanji i nameće nacionalne teme umesto lokalnih.

Stanje medija nije se popravilo. Međunarodni institut za štampu (IPI) objavio je u februaru da država nije obnovila medijske slobode posle vanrednog stanja i da je kontrola medija pojačana.

Opozicija ima mali manevarski prostor i sklapa neobične saveze. Jednu kolonu čine Republikanska narodna partija (levi centar) i umereno nacionalistička i proevropska Dobra partija (nastala izdvajanjem iz ultranacionalističkog i evroskeptičnog MHP, koji je već duže vreme jak Erdoganov saveznik).

Drugu, manje neobičnu opozicionu kolonu čini tradicionalni savez dve glavne kurdske partije leve orijentacije – Demokratske partije narodâ (HDP) i Demokratske partije regija (DBP). Najistaknutiji kurdski političar Selahatin Demirtaš nalazi se u zatvoru od 2016. godine. ¶

PEĐA ANĐELKOVIĆ

Sve se vrti oko Erdogana

Dok čitate izveštaje o Erdoganovoj kampanji za lokalne izbore u Turskoj, kao da čitate štivo o aktivnostima predsednika Srbije Aleksandra Vučića.

Vučićev turski kolega se očigledno nada da će njegova lična popularnost doneti presudne glasove na lokalnim izborima, piše "Dojče vele" (DW). On je od početka godine gotovo bez pauze u izbornoj kampanji, putuje po čitavoj zemlji. Svakog dana Erdogan govori na više mitinga u više gradova, njegove govore prenose gotovo sve TV stanice. Stiče se utisak da se 31. marta ne biraju gradonačelnici, gradske vlade i predsednici opština, već predsednik države.

MNOGO RADA, MALO SNA

Nedelju dana pred izbore Erdogan je održao jedan od najvećih predizbornih mitinga u Istanbulu, izveštava DW. Na ogromnim monitorima predstavljeni su uspesi predsednika i veliki projekti za koje on sebi pripisuje zasluge: izgradnja bolnica, metro-linija, stambenih objekata, biblioteka, sportskih hala, škola, mostova, novog aerodroma u Istanbulu. "Mi mnogo radimo i malo spavamo", uzviknuo je Erdogan svojim pristalicama.

Sagovornici DW u Turskoj kažu da je Erdogan čitavu kampanju natovario na svoja pleća, da on jeste impozantan govornik, ali da se primećuje da postaje nervozan. Jer, "ovo nisu obični lokalni izbori". Erdogan ih je sam pretvorio u "pitanje opstanka". U suštini se radi o tome da li će birači potvrditi ili odbaciti predsednički sistem sa ogromnim ovlašćenjima predsednika koji je on uveo.

Od osnivanja 2001. Erdoganov AKP je osvajao sve izbore, piše DW. Pored ostalog i zbog uverljivih obećanja o boljoj budućnosti koja su potvrđivala privredni rast i porast životnog standarda. Erdogan se tako od gradonačelnika Istanbula uzdigao na mesto predsednika vlade i konačno šefa države.

Ali, Turska se sada prvi put otkako je Erdogan došao na vlast nalazi u recesiji. Turska lira je dramatično izgubila na vrednosti. Inflacija, nezaposlenost i cene su naglo porasli. Sve više firmi prijavljuje bankrot.

Ukoliko bi opozicija pobedila u Istanbulu i Ankari, to bi moglo da dovede do prevremenih parlamentarnih izbora, tvrde sagovornici DW. Mesecima kolaju glasine da bi neki bivši Erdoganovi saradnici, kao što je bivši ministar spoljnih poslova Ahmet Davutoglu, mogli da osnuju sopstvene partije. A. I.

Težina atlantskog zagrljaja

Sedam od deset Amerikanaca smatra da su odnosi SAD sa Nemačkom dobri, ali 73 odsto Nemaca izjavljuje da su međusobni odnosi loši. Za 39 odsto Nemaca glavna potencijalna pretnja su Sjedinjene Američke Države, 20 odsto se pribojava Turske, a Rusije tek 15 odsto

Ambasadora Sjedinjenih Američkih Država u Nemačkoj Ričarda Grenela trebalo bi proglasiti personom non grata, izjavio je nedavno funkcioner nemačkih opozicionih liberala Volfgang Kubicki. Političar poznat po tome što pompezno voli da kaže ono što glasači žele da čuju i ovog puta je pogodio u crno, jer se Nemcima izaslanik Donalda Trampa popeo na glavu.

Grenel ne samo da javno podržava desno-populističku Alternativu za Nemačku i nacionalno orijentisane ili nacionalističke pokrete i partije širom Evrope, već se redovno meša u unutrašnja pitanja zemlje domaćina. Neki nemački mediji Grenela zovu i "ličnim Trampovim ambasadorom za Evropu, zaduženim da formira desno populističku internacionalu".

"Grenelov nastup kao da je guverner male Nemačke, njegovo popovanje sa pozicije predstavnika velike sile, grubi pokušaji da pritiska nemačka preduzeća i natera Saveznu vladu da se lepo ponaša u skladu sa njegovim shvatanjima – sve je to nepodnošljivo", piše nemački nedeljnik "Špigel" i dodaje: "To pokazuje koliko su loši postali nemačko-američki odnosi sa ovom američkom administracijom". A nesuglasica ima na pretek.

Pošto su SAD izašle iz Atomskog sporazuma sa Teheranom i uvele mu sankcije, Grenel je pretio nemačkim preduzećima da će snositi posledice ukoliko budu nastavila da posluju sa Iranom.

Sankcijama je američki ambasador pretio i preduzećima koja rade na gasovodu "Severni tok 2", jer to, navodno, jača poziciju Vladimira Putina, a Evropu čini zavisnom od ruskog gasa, i autoritativno sugerisao da Evropa treba da se preorijentiše na američki, doduše skuplji, ali zato savezнички gas.

U pisanoj formi Grenel je zapretio i nemačkom ministru privrede Peteru Altmajeru da će američke tajne službe prekinuti saradnju sa nemačkim službama ukoliko Nemačka bude sarađivala sa kineskom kompanijom Huavej na izgradnji 5G mreže za mobinu telefoniju.

Naravno da je ovako ustrojen američki ambasador u Berlinu kritikovao i budžet nemačke vlade koji, po njegovom mišljenju, nije predvideo dovoljna izdvajanja za vojsku, to jest, kupovinu američkog naoružanja.

"Špigel" piše da Grenel svojim ispadima nije postigao ništa. U opisu njegovog radnog mesta stoji da treba da zastupa američke interese u Nemačkoj, a u tom pogledu je "potpuno bezuspešan ambasador". Njegovo bahato mešanje u nemačka unutrašnja pitanja je kontraproduktivno, jer što više i glasnije vrši pritisak, to nemački političari mogu sebi manje da dozvole da popuste kako ne bi ispalo da su se povinovali Trampovom diktatu, čak i kada je u pravu, piše nemački nedeljnik.

Ipak, ideja o proterivanju Grenela je besmislena, zaključuje "Špigel". Jer, šta posle toga? Nemačka mora da pronađe

Najvažniji partner

Najvažniji ili drugi po važnosti partner za spoljnu politiku SAD /Nemačke

SAD	Nemačka
Vel.Britanija – 37	Francuska – 61
Kina – 26	SAD – 35
Kanada – 25	Rusija – 17
Izrael –12	Kina –12
Rusija – 10	Austrija – 7
Meksiko – 10	Vel.Britanija – 7
Nemačka – 9	Italija – 5

u %

PEW RESEARCH CENTER, KÖRBER-STIFTUNG

GRAĐANI NEMAČKE VIŠE SE PLAŠE SAD NEGO RUSIJE: Angela Merkel i Donald Tramp
Foto: AP

O bliskosti i nezavisnosti

Mislite li da odnosi između SAD i Evrope /SAD i Nemačke treba da ostanu onako bliski kakvi su bili do sada ili mislite da SAD/Nemačka treba da imaju nezavisniji pristup spoljnoj politici nego u prošlosti?

	Da ostanu bliski kao do sada	Više nezavisnosti
SAD	65%	30%
Nemačka	24%	72%

PEW RESEARCH CENTER, KÖRBER-STIFTUNG

način da izađe na kraj sa Donaldom Trampom, a Evropa mora da bude svesna toga da su se transatlantski odnosi promenili i da se neće sve vratiti na staro ni kada za dve ili šest godina Tramp više ne bude bio u Beloj kući.

DVA SVETA

Kakvo je dubinsko raspoloženje javnog mnjenja dok nemački političari govore o globalizaciji, a američki predsednik Tramp vodi politiku *America first*?

Dok su rasle političke tenzije između Berlina i Vašingtona, dok su političari ispoljavali razlike koje se tiču trgovine, ulaganja u bezbednost, naoružanja, obnavljanja hladnog rata, važnosti NATO i evropskih bezbednosnih snaga, spoljne politike, merkantilizma i multilateralizma, populizma i liberalizma, istraživanje američkog Istraživačkog centra Pju (*Pew Research Center*) i nemačke Fondacije "Kerber" (*Körber-Stiftung*) sprovedeno prošle jeseni pokazuje da su Amerikanci i Nemci odvojeni svetovi u pogledu na odnose svojih zemalja: sedam od deset Amerikanaca smatra da su odnosi SAD »

SIMBOLI DVE DRŽAVE: Bela kuća i Rajhstasg
Fotografije: AP; Bojan Stekić

s Nemačkom dobri, ali 73 odsto Nemaca izjavljuje da su ti odnosi loši.

To je znatno negativniji rezultat od onog koji je registrovan u sličnim istraživanjima 2017. kada je 56 odsto Nemaca odnose sa Vašingtonom ocenjivalo kao loše. Doduše, samo jedan od deset Nemaca te odnose sada ocenjuje kao veoma loše.

Ni Amerikanci ne pokazuju čvrstu odlučnost u iskazivanju pozitivnih ocena – 58 odsto kaže da su odnosi sa Nemačkom u neku ruku dobri, a samo 12 odsto ocenjuje da su ti odnosi veoma dobri.

IZA MEKSIKA

Prednosti slobodne trgovine, inače, hvali 68 odsto Amerikanaca i 53 odsto Nemaca. Više Amerikanaca se suprotstavlja nego što podržava carine koje je Trampova administracija zavela na nemačke proizvode (51 odsto vs. 44 odsto). S druge strane, 78 odsto Nemaca odobrava takozvane "carine odmazde" na uvozne američke proizvode.

Međutim, četiri od desetoro Nemaca (37 odsto) Ameriku i dalje stavlja na prva dva mesta liste svojih glavnih spoljnopolitičkih partnera. To je manje od onih 43 odsto 2017.

SAD su na drugom mestu sa dvostruko manje glasova nego za Francusku, koju 61 odsto Nemaca identifikuje kao najvažnijeg, ili bar drugog po značaju spoljnopolitičkog partnera.

S druge strane Atlantika, samo 9 odsto Amerikanaca pominje Nemačku kao svog najvažnijeg (ili odmah iza njega) partnera u spoljnoj politici. Štaviše, Nemačka nije ni u prvih pet američkih sopljnopolitičkih favorita, sa 9 odsto glasova ona je na listi najvažnijih spoljnopolitičkih partnera, prema američkom javnom mnjenju, iza Britanije, Kine, Kanade, Izraela, Rusije i Meksika (videti tabelu Najvažniji partner).

Razlike su vidljive i kad su u pitanju budući odnosi: dok sedam od deset Amerikanaca kaže da SAD treba više da sarađuju sa Nemačkom, samo 41 odsto Nemaca kaže da njihova zemlja treba više da sarađuje s Amerikancima, što je negativnije mišljenje u odnosu na raspoloženje iskazano u istraživanju 2017. kada je 56 odsto Nemaca plediralo za veću saradnju s Vašingtonom.

Upitani o saradnji sa drugim velikim državama, Nemci i Amerikanci se manje-više slažu u želji za povećanjem saradnje sa Francuskom, Velikom Britanijom i Kinom, ali se kreću u suprotnim smerovima kad je u pitanju Rusija.

Većina Amerikanaca (58 odsto) želi manje da sarađuje sa Rusijom, a skoro sedam od deset (69 odsto) Nemaca sa Rusijom želi veću saradnju.

Trampova ofanziva da se pošto-poto prekine izgradnja novog gasovoda između Rusije i Nemačke najčešće se tumači merkatilističkim motivima (nametanje trgovinskih uslova vojnom silom). Međutim, u nekim komentarima u američkom magazinu "Forin afers" vidi se i nastojanje da se sahrane ostaci Brantove "istočne politike", koja je, uzgred budi rečeno, torpedovana nakon izbijanja konflikta u Ukrajini i ruske aneksije Krima, kako Nemci i ostali zapadnjaci složno nazivaju priključenje tog sedišta Crnomorske flote Rusiji nakon prozapadnog prevrata na kijevskom Majdanu 2014. Valjda se u tom kontekstu može čitati i rečenica Angele Merkel u Minhenu 2019. da nije dobro lišavati se ruskog gasa i Rusiju gurati u zagrljaj sa Kinom.

SAD VEĆA PRETNJA NEGO RUSIJA

Izgleda da se i na barometru javnog mnjenja odslikavaju konsekvence šoka koji je na Nemce ostavio izbor Donalda Trampa. On je opisao Nemačku kao vodećeg rivala, slobodnog jahača na račun Amerike, a o EU i NATO davao je podrivačke izjave. Početkom 2017. rekao je da je Evropska unija "u suštini alatka Nemačke" i pretio da će, ako Evropljani ne plate, sa neba ukloniti svoj atomski kišobran, dok, uzgred budi rečeno, obnavljanjem hladnoratovskog natezanja evropske zemlje stavlja u poziciju nuklearne mete.

Prema istraživanju Pju centra i nemačkog fondacije Kerber štiftunga, većina (72 odsto) Nemaca želi da njihova zemlja bude nezavisnija od američke spoljne politike, dok samo 24 odsto njih kaže da ti odnosi treba da ostanu onakvi kakvi su sada.

Sa druge strane, dve trećine Amerikanaca (65 odsto) želi da ostane u bliskim odnosima sa Evropom, dok 30 odsto daje prednost nezavisnoj spoljnoj politici. Takvi stavovi zabeleženi su u SAD i pre deset godina.

Da li su to indicije da ono što Amerikanci definišu kao bliskost, Nemci smatraju dominacijom?

Hamburški "Cajt" i magazin "Špigel" upozoravaju na podatak iz istraživanja Fondacije "Fridrih Ebert" (*Security Radar 2019 – Wake-up-call for Europe*) sprovedenog u deset evropskih zemalja za potre-

be Minhenske konferencije o bezbednosti 2019, koji ukazuje na to da Nemci smatraju kako je za njih veća pretnja Amerika nego Rusija.

Detaljnije gledano, SAD kao aktuelnu pretnju vidi manje od petine Nemaca (19 odsto), a Rusiju kao pretnju pominje manje od sedmine (15 odsto) – i pored toga što više od 60 odsto Nemaca smatra da je Rusija ilegalno anektirala Krim i što više od 70 odsto Rusiju opisuje kao glavnog krivca za rusko-ukrajinsku krizu, ali ne jedinog (62 odsto njih za tu krizu optužuje i separatiste, a 47 odsto i Ukrajinu).

Međutim, kada je postavljeno pitanje o potencijalnim pretnjama, za 39 odsto Nemaca glavna potencijalna pretnja su, sudeći po tom istraživanju, Sjedinjene Američke Države, NATO partner koji je, kako ističu eksperti, decenijama garantovao nemačku bezbednost, a koga Nemci u Trampovoj eri ne smatraju pouzdanim.

Zanimljivo je da nešto više Nemaca smatra kako je za njih Turska (20 odsto) pretnja, što je više od 15 odsto onih koji se pribojavaju Rusije. Eksperti to tumače kao refleks unutrašnjih etničkih tenzija u nemačkom društvu.

Nemci, inače, više nego drugi u tom istraživanju ističu da su ugroženi nacionalizmom (74 odsto), kampanjama dezinformacija (77 odsto, drugi posle Poljaka), dok se strah od imigracija u Nemačkoj manje ispoljava nego drugde.

To istraživanje, sprovedeno na uzorku od 7000 ispitanika, uz paralelno anketiranje određenog broja eksperata sprovedeno je u sedam zemalja – u Nemačkoj i Francuskoj, zemljama osnivačicama EU; Litvaniji i Poljskoj, koje su se pridružile EU 2004; u Srbiji, koja je stekla status kandidata 2013; u Ukrajini, koja je potpisala Sporazum o asocijaciji i pridruživanju sa EU 2014. i u Rusiji, sa kojom zapadne zemlje trenutno vode propagandni rat.

Zanimljivo je u toj sociološkoj rendgen slici strahova poređenje Srbije i Nemačke. Većina (69 odsto) ispitanika u Srbiji se pribojava da može izbiti rat, a 49 odsto misli da je rat u Evropi moguć zbog povećane zapadno-ruske tenzije.

I iz perspektive srpskog javnog mnjenja najveća pretnja po evropsku sigurnost su Sjedinjene Američke Države (71 odsto), proširenje na istok NATO (71 odsto) i EU (47 odsto). Samo ruska populacija u većem procentu ukazuje na te pretnje.

PRETEĆA KONFRONTACIJA

To istraživanje Fondacije "Fridrih Ebert" pokazuje da 21 odsto Francuza, 19 odsto Nemaca i 15 odsto Rusa veruje kako će se u narednih pet godina međunarodna politička situacija pogoršati. Gledano na sve zemlje zbirno, da se bezbednosna situacija u Evropi pogoršava zbog proširenja NATO na istok, smatra polovina ispitanika (50 odsto), a i proširenje EU na istok je uzrok potencijalnog pogoršanja za 41 odsto ispitanika.

Američka kritika nedovoljnih vojnih izdataka Nemačke zaoštrila se prekidom Sporazuma o nuklearnim snagama srednjeg dometa (INF), koji su još 1987. potpisale SAD i SSSR, a za šta Vašington optužuje Rusiju. Zapad optužuje Moskvu da je "u tajnosti" instalirala 64 rakete 9 729, koje mogu da nose nuklearne bojeve glave na razdaljini od 2350 kilometara, dok INF-sporazum predviđa domet projektila od 480 kilometara. Vašington insistira da bi NATO morao da reaguje na to instaliranjem odgovarajućih raketnih, naravno američkih, sistema u Evropi, pa i u Nemačkoj.

Rusi pokazuju spornu raketu i tvrde da je njen domet manji od propisanog limita, a zatim probno lansiraju neku superso-ničnu raketu i iz Putinovih usta ponavljaju da će na instaliranje američkih bojevih glava u Evropi, ili nečeg sličnog raketama peršing koje su za 12 minuta mogle da stignu do Moskve, odgovoriti brzo i proporcionalno, to jest da će ciljati ne samo mesta sa kojih se rakete lansiraju, već i komandna mesta. Ponavljaju ljutito prigovore zbog razmeštanja lansirne rampe K41 za raketnu odbranu u Rumuniji i Poljskoj, i postrojenja za lansiranje krstarećih raketa tomahavk u poljskom selu Rezinkovo, samo 200 km od granica Kalinjingradske oblasti, oko koje se očito gomila oružje.

Ruska agencija TASS podseća da je u Evropi i Turskoj razmešteno 150 do 200 američkih atomskih bombi, a u Nemačkoj 20 u mestu Bihel, a u Tiringiji su u septembru 2015. SAD navodno razmestile nove bombe tipa B61-12, modifikaciju koja ima povišenu tačnost padanja, a čija masovna proizvodnja, prema ruskim izvorima, treba da počne 2020.

Ruska agencija registruje proteste nevladinih organizacija i lokalnog stanovništva protiv tog nuklearnog arsenala u Nemačkoj. Prema raspoloživim izveštajima, u nemačkom javnom mnjenju ne primećuje se onaj aktivni otpor protiv atomskog oružja kakav je bio u doba hladnog rata, ali nemački političari su pokazivali uznemirenost zbog toga što se njihova zemlja može naći između čekića i nakovnja tokom puzajuće novoratovske »

pretnje nuklearnom konfrontacijom. Pre dve godine nemački "Cajt" je upozoravao da evropski političari zaduženi za bezbednost previđaju trku u naoružavanju koja se ponovo razbuktala između SAD i Rusije, te da bi to moglo da dovede do "veoma riskantnog" razmeštanja dodatnog nuklearnog arsenala na teritoriji Nemačke, a sve to u okviru "modernizacije" postojećeg, zastarelog naoružanja. List je još tada strahovao da bi moglo da dođe do poništavanja svih ugovora o razoružavanju između Istoka i Zapada, u koje spada i B61, atomsko oružje koje se nalazi u nemačkoj pokrajini Rajna-Palatinat. Njihova razornost je fleksibilna i dostiže i dvadeset puta veću snagu od atomske bombe koja je bačena na Hirošimu. U slučaju rata, te bombe bi nosili nemački tornadosi. I B61 bi trebalo da se zamene preciznijom verzijom.

Kao odgovor Rusiji, Vašington se zalaže da se u Evropi stacioniraju dodatne, moderne krstareće rakete dugog dometa sa nuklearnom bojevom glavom LRSO.

Sadašnji predsednik Nemačke Frank-Valter Štajnmajer se kao ministar spoljnih poslova 2009. zalagao da se preostale američke nuklearne bombe povuku iz Nemačke. Štajnmajer se tada nadovezao na inicijativu predsednika SAD Baraka Obame da se smanji nuklearni arsenal u svetu. Od tada se sve promenilo.

Nemački ministar spoljnih poslova Hajko Mas je nedavno leteo između Vašingtona, Berlina i Moskve u bezuspešnom pokušaju da se izbegne napuštanje pomenutog raketnog sporazuma iz 1987.

NATO JE IPAK NATO

Javno mnjenje u SAD i u Nemačkoj i dalje deli slične stavove o privrženosti zapadnoj vojnoj alijansi i potrošnji za odbranu i to mnjenje se razlikuje od onoga što govore političari.

Dok Tramp lomi kičmu Angele Merkel oko decimala povećanja vojnih budžeta, prema istraživanju Centra Pju i Kerber štifunga, Nemci češće nego Amerikanci kažu da njihova zemlja treba da poveća odbrambene troškove (43 odsto je ispoljilo takav stav, što je više od 32 odsto u 2017). Isti procenat Amerikanaca (64 odsto) i Nemaca (63 odsto) favorizuje NATO i takve odgovore istraživači dobijaju od 2009.

Doduše, valjda zbog otpora prema Trampu, procenat Amerikanaca (39 odsto) koji izjavljuju da Evropljani treba više da izdvajaju za odbranu je manji nego 2017. kada je takav stav iskazivalo 45 odsto ispitanika.

Istraživači, međutim, nisu ispitivali šta javnost misli o francuskoj inicijativi o evropskim bezbednosnim snagama, pa ni o nagoveštajima nemačke kancelarke Angele Merkel da Evropljani možda više ne mogu računati na to da ih drugi štite, već da će morati da se sami brinu o svojoj bezbednosti.

DESNIČARSKI IZAZOV

U vreme kada se iz evrofilne perspektive gleda na osovinu Berlin-Pariz kao na spasioca Brisela i EU nakon Bregzita, zanimljive su indicije o tome kako "evropska stvar" stoji na kardiogramu javnog mnjenja: 74 odsto ispitanika ocenjuje da Evropska unija obećava mir, a većina takođe misli da EU promoviše i demokratske vrednosti i prosperitet. Međutim, mnogi Evropljani opisuju Brisel kao neefikasan i nametljiv, a 62 odsto njih smatra kako briselska administracija nema osećaj za razumevanje potreba svojih građana.

Oko 58 odsto ispitanika predviđa da će u njihovoj zemlji sadašnja deca, kada odrastu, živeti lošije od svojih roditelja.

Ukupno gledano, odnos prema EU i briselskim institucijama je 2018. bio pozitivan, sedam od deset Poljaka i Španaca deli takvo mišljenje, a manje od polovine Grka i Britanaca. Pogled na EU varira zavisno od ideoloških i demografskih linija podele.

Negativna mišljenja su posebno rašireni među simpatizerima desničarskih populističkih partija. U kontekstu američko-nemačkih odnosa, tu treba podsetiti na aktivnost Trampovog bivšeg stratega Stiva Banona, koji je zvanično objavio da će raditi na jačanju desnice u Evropi.

Kada je u pitanju Nemačka, 62 odsto onih koji imaju pozitivno mišljenje o Alternativi za Nemačku ispoljava negativno mišljenje o EU, a 29 odsto onih koji o Alternativi imaju negativno mišljenje.

To je vidljivo i u Nemačkoj gde pozitivno mišljenje o EU ima 37 odsto onih koji simpatišu Alternativu za Nemačku, a 70 odsto onih koji je ne simpatišu. Alternativa za Nemačku, kao i Švedska demokratska partija predlaže referendum o članstvu u EU. Sličan odnos prema EU imaju pripadnici holandske Partije slobode i Foruma za demokratiju, francuskog Nacionalnog fronta, italijanske Severne lige i Pokreta pet zvezdica.

Sudeći po istraživanju Centra Pju, mladi u proseku imaju pozitivnije mišljenje o EU od starijih – u Holandiji pozitivno mišljenje o EU ima 83 odsto mladih, a 52 odsto starijih. Ljudi sa leve strane političkog spektra imaju pozitivnije mišljenje od onih sa desnog pola, osim u Španiji, gde je obrnuto – tamo među levičarima preovlađuju negativne ocene EU. Najveće populističke partije u Evropi su na desnoj strani i ističu se kritikom evropskih integracija.

USPON NEMAČKE

Događanja u okviru EU u nemačkom javnom mnjenju posmatraju se sa velikom zabrinutošću i vide se kao važno polje za akciju. Što se Nemačke spoljne politike tiče, dve trećine ispitanika odobrava stavljanje u prvi plan nacionalnih interesa, ali dve trećine takođe smatra da spoljna politika treba da ističe neke vrednosti, na primer multilateralizam. Većina Nemaca ne vidi konflikt između vrednosti i interesa, primećuju istraživači Fondacije "Fridrih Ebert".

U jednom drugom istraživanju Pju centra, sprovedenog od maja do jula 2018, u deset evropskih nacija 47 odsto ispitanika kaže da Nemačka igra važniju ulogu nego pre deset godina, a 36 odsto veruje da je taj uticaj isti kao ranije, dok samo 15 odsto misli da je ta uloga manje važna. Samo 25 odsto ispitanika misli da Francuska igra veću ulogu nego ranije, a 21 odsto da je uloga Britanije povećana, međutim, procenat onih koji kažu da je uticaj Britanije opao znatno je veći (38 odsto).

Javnost u Holandiji, Francuskoj, Švedskoj i Britaniji je podeljena oko ocene nemačke pozicije u svetu: polovina smatra da je ona ojačana, polovina da je ista kao ranije. Polovina Nemaca (51 odsto) ocenjuje da je uloga njihove zemlje ojačana, ali taj procenat je 2018. bio znatno manji nego 2016. kada je takvu samouverenost delilo 62 odsto Nemaca. Mlađi Nemci su skloniji nego stariji da veruju kako je nemačka globalna moć uvećana. ¶

MILAN MILOŠEVIĆ
ANDREJ IVANJI

Ne gubite vreme,

čitajte ono što je bitno.

Svakog dana.

KOMENTAR DANA
urednika i novinara
nedeljnika "Vreme"
samo na www.vreme.com

nedeljnik
VREME

Intervju: Srđan Gojković Gile, frontmen Električnog orgazma

Rokenrol uprkos

Pesma *Igra rokenrol cela Jugoslavija* govori o tome kako konačno možemo da sviramo rokenrol po celom prostoru te države, što ranije nikad nije bio slučaj. Nije bilo nikakvog patriotizma vezanog za tu pesmu, niti smo mi predosećali šta se sprema i da će doći do raspada države. Ta pesma je dakle bila komentar na taj naš novi status pravih "rok zvezda", što smo uvek priželjkivali. Doduše, nismo ni slutili da će nas ta nova situacija istovremeno dovesti u najveću krizu u postojanju benda

Ovo proleće izgleda veoma uzbudljivo za Električni orgazam, kao zaokruženje karijere – najpre Croatia Records početkom aprila objavljuje CD box sa prvih šest remasterizovanih albuma benda iz zaostavštine nekadašnjeg Jugotona, a zatim sledi i posebno intrigantna, alternativna verzija njihove najpopularnije ploče *Letim, sanjam, dišem* za izdavačku kuću Mascom, da bi se sredinom maja pojavio prvi dokumentarni film o bendu *Električni orgazam za ljude budućnosti*, autorke Marije Vukić.

Legenda kaže da je, posle trideset jedne godine, Srđan Gojković Gile negde u svojoj sobi pronašao snimak sa originalnim varijantama pesama koje su prethodile finalnom miksu izdanja *Letim, sanjam, dišem* iz 1988. Magiju tog specifičnog zabeleženog trenutka, po rečima izdavača, Električni orgazam podeliće sa slušaocima na Svetski dan prodavnica ploča, 13. aprila 2019. Setimo li se još da ovaj album otvara amblematska pesma Igra rokenrol cela Jugoslavija, eto razloga da frontmena Električnog orgazma Srđana Gojkovića Gileta upitamo o mnogo čemu u vezi sa ovom pesmom i obnovljenim, drugačijim varijetetom pomenute ploče.

"VREME": Hoćemo li prvo od ovog aktuelnog Mascomovog izdanja *Letim, sanjam, dišem*? Šta se krije iza pomenutog opisa *alternativna verzija*?

SRĐAN GOJKOVIĆ GILE: Radi se o verziji albuma koja je snimljena nekoliko meseci pre oficijelne. U Studiju 6 Radio Beograda u jednom danu snimili smo ono što je trebalo da bude *Letim, sanjam, dišem*. Sve je praktično uživo odsvirano i samo su vokali nasnimljeni. Namena snimaka bila je da ih slušamo i vidimo šta još treba promeniti kad krenemo sa snimanjem glavne verzije albuma. Sačuvao sam kasetu sa tim demo snimcima i nedavno je preslušao posle toliko godina – iznenadilo me je koliko su dobri, koliko su siroviji u odnosu na zvaničnu verziju i koliko su realniji prikaz kako je bend tada zvučao. Oficijelna verzija je za mene uvek bila produkcijski suviše ispolirana, ali imali smo veliki pritisak od menadžmenta benda i od diskografske kuće da to mora biti komercijalan album, i mi smo podlegli tim pritiscima. Tako, kad sad slušam ovu alternativnu verziju, mnogo mi se više dopada. Takođe, dve veoma dobre pesme *Zagreb i Princeza*, na kraju su ispale sa zvanične verzije, što je bila pogrešna odluka, verovatno moja. Pesma *Sve ste vi naše devojke* nije snimljena na tom sešnu u Radio Beogradu – ovde sam stavio živu verziju sa jednog od koncerata iz 1988. – nažalost, na traci nije pisalo gde je on održan, to je misterija i za mene.

Kako se danas sećaš vremena snimanja ovog albuma te 1988? Tamni oblaci su već počeli da se navlače nad nekadašnju SFRJ. Da li je još tada u vazduhu bila u opticaju pomisao da bi rokeri eventualno mogli da spasu od sigurne propasti našu najbolju od svih država?

Ono čega se ja sećam jeste da smo mi bili u totalnoj euforiji, što bi rekli "na krilima slave". Bend je posle *Distorzije* uzleteo kao nikad dotad, u svakom smislu. Počeli smo da sviramo stotine koncerata godišnje – zapravo pesma *Igra rokenrol cela Jugoslavija* govori o tome kako konačno možemo da sviramo rokenrol po celom prostoru te države, što ranije nikad nije bio slučaj. Nije bilo nikakvog patriotizma vezanog za tu pesmu, niti smo mi predosećali šta se sprema i da će doći do raspada države.

Ta pesma je dakle bila komentar na taj naš novi status pravih "rok zvezda", što smo uvek priželjkivali. Doduše, nismo ni slutili da će nas ta nova situacija istovremeno dovesti u najveću krizu u postojanju benda, kad smo svi bili na maksimalnom ego tripu i kad je skoro svaki član benda u svojoj glavi mislio da je baš on zaslužan za tu promenu. Sve to, kao i uspeh koji je usledio posle albuma *Letim, sanjam, dišem* – a on je najprodavaniji u istoriji Orgazma – doveo nas je na kraju te turneje do ivice raspada. Međuljudski odnosi u grupi su postali nepodnošljivi, svi su bili prezasićeni svime. Ja sam tad doneo jedinu razumnu odluku da bend zamrzne svoje aktivnosti na neko vreme.

svemu

Foto: Marija Janković

Iskoristio sam i to što je Čavke izjavio da hoće da ide u Australiju na najmanje godinu dana (ostao je oko dve godine). Tako sam ja otpočeo saradnju sa Vladom Divljanom, a Banana i Švaba su imali grupu Trans.

Usput, nakon uspešnih godina u Jugotonu, ovaj album je prvi koji je Električni orgazam snimio za PGP RTS. Kako je do toga došlo?

Koliko se sećam, glavni razlog je bio što je u to vreme u PGP došao Peca Popović, koji nam je ponudio bolje uslove za rad i obećao maksimalnu podršku kad album izađe, a tako je i bilo. Jugoton nas je još uvek tretirao kao mali, andergraund band koji se obraća uskom krugu ljudi. A naši apetiti su posle *Distorzije* i *Braća i sestre* naglo porasli.

I zašto se onda na zvaničnom albumu pojavila ta mekša, doteranija verzija kakvu do ovog časa znamo? Na ovim "novootkrivenim" snimcima svedočimo jednoj mnogo "garažnijoj" varijanti ploče, britkijoj u izrazu, srodnijoj u zvuku vašim sirovim muzičkim inspiracijama iz protopanka, glam roka, i svakako bliskoj Rolingstonsima. Ko je insistirao na metamorfozi prvobitne "alternativne" u standardnu produkcijsku viziju albuma *Letim, sanjam, dišem*?

Najviše je insistirao Peca Popović, kao i Nebojša Grgić, naš tadašnji menadžer. U stvari, iako smo kao producenti potpisani Piko Stančić i ja, produkciju je zapravo gotovo sam uradio Teodor Jani. Do toga je došlo na sledeći način: mi smo jako dugo radili miksovanje u Studiju 5 i kad smo završili, otišli smo da uradimo mastering za vinil. Tada smo shvatili da postoje određene greške, pre svega čulo se krčanje kanala iz petice (Studio 5). Pošto su regleri na mikseti bili prljavi, kad bi nešto pojačavali ili stišavali u miksu, to se čulo. Došlo je do totalne panike, jer je već postojao rok kad album treba da izađe. Peca Popović nas je hitno poslao u Studio Radio Novog Sada koji je imao bolju miksetu i monitore i tu smo za dva dana smiksali ceo album – to jest smiksao je Ted, jer nije bilo vremena »

da sva trojica radimo u isto vreme... Piko i ja bismo samo na kraju miksa ušli i rekli okej. Takođe, gotovo ceo jedan dan je Ted miksao samo *Igra rokenrol cela Jugoslavija*, jer je Peca provalio da će to biti megahit i rekao mu da je ta pesma najvažnija. Drugi dan smo smiksali ostatak albuma.

Da li je zbog te odluke došlo do bilo kakvog konflikta sa izdavačem?

Ne, nije bilo konflikta zbog toga. Mi smo u tom trenutku prihvatili sugestije tipa "ako hoćete da budete veliki bend, onda mora tako". I bili su u pravu, stvarno smo posle toga postali veliki i komercijalan bend. Ali to je naravno imalo i svoju cenu, koju smo kasnije platili.

Ja jako volim taj album, to vidim kao neku svoju Mark Bolan / T Rex fazu, jer sam u to vreme bio opsednut Bolanom, a on je snimao visoko komercijalne albume, bar u zlatnim godinama. Mislim da su pesme na tom albumu veoma dobre, ali takođe mislim da produkcija zvanične verzije nije bila adekvatna, naročito sad mi to izgleda kao potpuno prevaziđena produkcija osamdesetih, sa onim naglašenim dobošem i previše prostora – jeke, na svemu. Ova alternativna verzija mi je, gledajući danas, mnogo bolja prezentacija onoga kako je to stvarno zvučalo. Jer to i jeste uživo u studiju, bez previše pretenzija i tripovanja. Ali, jebiga, hteli smo da budemo veliki i popularan bend, i to smo i postali (smeh). Sve ima svoje, tako i svaka od ove dve verzije ima neku draž. Dobro je da sam sačuvao tu kasetu, pa sad ljudi imaju mogućnost izbora.

"To da smo mi bili za nadnacionalni model, svakako je bilo istina i onda, a i sad. Meni je to nacionalno kurčenje uvek bilo totalno dno, najveći mogući primitivizam"

Šta je sa omotom za ploču? I on konačno dobija onaj svoj originalno željeni izgled? U čemu je bila neprihvatljivost tog tvog crteža na naslovnoj strani? Bio je previše psihodeličan, "lud", zastrašujući?

Pa nije bio zastrašujući, možda samo previše psihodeličan. Takođe je bilo sugestija da bend treba da ima dobru fotku na albumu, da bi sve to bilo prihvatljivije. Bilo je komentara od Grge da omoti kao što ih je Radovan Hiršl radio za *Distorziju* i *Braćo i sestre*, takođe ograničavaju komercijalni potencijal benda. Takav je bio marketing, sve u cilju da se Električni orgazam popne na viši tržišni nivo, što se svakako i desilo. Jednostavno, mene je intrigiralo pitanje da li mi stvarno možemo da budemo bend koji privlači veliki broj ljudi... Kad smo to postigli, odjednom sam shvatio da mi se ne sviđa takva situacija. Privukli smo ljude za koje nismo smatrali da suštinski razumeju to što mi radimo, kao kad neko zaluta negde, kao neki slučajni prolaznici. Zato sam na sledećem, solo albumu *Evo sada vidiš da može* potpuno svesno napravio nagli zaokret ka nekomercijalnijem pristupu, ali bližem onome što me je kreativno ispunjavalo.

Kako ti se danas čini *Letim, sanjam, dišem* u bilo kojoj od dve verzije? U čemu je njihova suštinska razlika?

A kako ti izgleda prvih šest albuma Električnog orgazma, sa kojima će se u novom milenijumu suočiti današnji slušaoci? Skoro 40 godina je prošlo od onog prvog, strepiš li od nečega što se na njima nalazi, a možda se više ne može razumeti?

Ne, ni najmanje, Croatia Records je uradila jako dobar remastering za sve ove albume i ja sam ih posle mnogo godina ponovo preslušao. Zaključak je da smo mi bili jebeno dobar bend, svaki od ovih albuma je malo remek-delo. Naročito me je iznenadio album *Kako bubanj kaže*, jer sam strepeo da nije baš ispao kako sam želeo. Nisam bio zadovoljan produkcijom, taj studio Akvarijus je imao neku čudnu boju, sve je bilo suviše 'denfovano' u prostoru gde se snimalo, a ja to baš ne volim. Ali kad sam čuo remaster, pao sam na dupe, kakav moćan album. O prvom albumu, *Distorziji* ili *Lišće prekriva Lisabon* ne treba ni da govorim, kao ni o *Braćo i sestre*. Ti albumi su apsolutni vrh jugoslovenskog rokenrola osamdesetih, toliko su bili ispred svog vremena da su i danas i te kako aktuelni.

E sad, postoji teza da je svojevremeno novom talasu nekako bilo dozvoljeno da se razmaše i da uz podršku izdavača uspostavi novi, nadnacionalni jugoslovenski kulturni model. Da li ti se iz današnje perspektive čini da je stvarno postojala bilo kakva podrška od strane institucija tadašnjeg sistema?

Ma kakvi, to je totalna nebuloza. Mi jesmo bili tolerisani, ali to da se neko iz tadašnjeg vrha države aktivno bavio nama, nema veze sa mozgom. Imali su oni puno ozbiljnijih problema nego što su bili rok bendovi našeg tipa. To se ispostavilo kao tako početkom devedesetih, kad je krenuo raspad države, koji je očigledno godinama pripreman. A to da smo mi bili za nadnacionalni model, to je svakako bilo istina i onda, a i sad. Meni je to nacionalno kurčenje uvek bilo totalno dno, najveći mogući primitivizam.

Koje je onda mesto Električnog orgazma na beogradskoj, srpskoj i nekadašnjoj jugoslovenskoj rok sceni, po tvom mišljenju? Čini li se ono jasnijim danas ili su mnoge stvari u međuvremenu učinile taj uvid komplikovanijim?

Iskreno, teško mi je da to realno procenim, a i ne vidim smisao da se baš ja time bavim. Stalno su to neke faze, gore-dole, levo-desno. Ali, sama činjenica da jedan ovakav bend postoji već 39 godina na ovim prostorima govori da on ipak ima nekakav značaj i da ga neki ljudi smatraju vrednim i vole. Mi svih tih 39 godina živimo isključivo od muzike, uglavnom od koncerata. Niko nema neki svoj biznis sa strane, niko nije zaposlen, niko nigde ne prima platu. Rokenrol uprkos svemu i po svaku cenu.

Konačno, da li rokeri mogu išta da urade u jednom ovako – i doslovno – porušenom i preplašenom društvu? Koja je danas njihova svrha?

Po meni, glavna uloga umetnika je da ljudima olakša život svojim delima, nekim duhovnim sadržajem. Nečim što izlazi iz same dubine umetnika, njegove intime. A koja onda postaje nešto što i drugi prepoznaju, sa čim mogu da se identifikuju. Da se na neki način osete manje usamljeni i otuđeni u ovom naopakom svetu u kome živimo. ¶

ZORICA KOJIĆ i DRAGAN AMBROZIĆ

Jabuke u grlu

"Šta ću ja u 6 i 15 ujutru u Sarajevu", to je glavna fora vica o Muji kojem objašnjavaju koliko brže će stizati iz Tuzle ako kupi novi golf. Vic je iz osamdesetih, čini mi se, ali današnjim menadžerima i influenserima uopšte nije smešan. Njihov posao nije više da Muji prodaju golfa hvaleći karakteristike automobila, već da smisle šta će on da radi u Sarajevu u koje je stigao 45 minuta ranije nego starim autom.

Takav zadatak imali su stratezi Epla smišljajući šta će novo da ponude tržištu, samo nekoliko nedelja pošto su glavni konkurenti predstavili spektakularne nove telefone, spremne za 5G mrežu i sa ekranima na preklop.

Umesto da predstave neki novi, fantastični uređaj, oni su ponudili četiri nove usluge koje ćemo koristiti prvenstveno na ajfonu, mada su otvorene i za druge platforme.

Najveća novost je revolucionarna platna kartica povezana sa već postojećim Epl pej servisom za plaćanje. Kartica ima dve verzije – digitalnu, koja se nalazi u telefonu i fizičku, napravljenu od titanijuma za one koji radije karticu drže u ruci. Nema broj, nema potpis, nema CCV (onaj trocifreni broj na poleđini kojim garantujete da vam je kartica u ruci). Ne samo da je sistem plaćanja i provere unapređen u odnosu na sve što trenutno postoji, već je Epl, zahvaljujući činjenici da je najveća kompanija na svetu, omogućio da vam se posle svakog plaćanja njihovom karticom u novčanik vrati dva odsto. Ne sumnjajte da će se trgovci otimati da daju taj za njih poveliki popust kako bi se uhvatili u kolo sa najvernijim klijentima na svetu, vlasnicima ajfona.

Od ponedeljka je Epl ušao u bankarstvo i taj svet više neće biti isti, kao što se promenila i muzička industrija nastankom ajtjunsa. Ali, to nije kraj revolucijama. Epl je najavio još tri servisa: Arkadu za igrice, Njuz plus za vesti i TV plus za sve vrste video-programa, filmove, serije, dokumentarce i šou programe.

Njuz plus je okupio na stotine štampanih magazina i novina čija je sudbina bila sve neizvesnija upravo zbog digitalizacije i mobilnih telefona. Sada pretplatnik za deset dolara mesečno dobija mogućnost da neograničeno čita sve od "Tajma" preko "Njujorkera" i "Vol strit žurnala" do specijalizovanih magazina za kuvanje i pletenje. Nešto poput Netfliks kioska i samo je pitanje da li će se i kako ovaj servis širiti po celom svetu.

Arkada vam po istom principu (jedna pretplata za šest ukućana) nudi na stotine najboljih video-igrica za Eplove platforme koje možete igrati na svim njihovim uređajima. TV plus bi trebalo da bude servis koji okuplja najkreativnija i najveća imena od Opre Vinfri i Stivena Spilberga do zvezda Sandensa. Kreće na jesen, može se koristiti i na drugim uređajima, ali se nekako očekuje da to bude ajfon. Koji je i dalje ključni proizvod kompanije iz Kupertina u Kaliforniji.

Jedna stvar predstavljena u ponedeljak naročito je interesantna. Epl kartica ponaša se kao one aplikacije u telefonu koje vam broje korake i potrošene kalorije, samo što to radi sa vašim parama. Pravi vam preciznu analizu potrošnje i u perspektivi daje vam savete kako da štedite ili gde da kupujete. Ti podaci slažu se samo na vašem telefonu, ne vidi ih ni Epl, ni banka, ni neko treće lice i to je ključna stvar. Između nas i našeg telefona neće biti tajni. Nijedan servis koji plaćate neće vas gnjaviti reklamama.

Eto objašnjenja kritičarima kojima je Eplov performans u ponedeljak više ličio na verski obred nego na marketinški događaj. To jeste bio verski obred, jer se danas ne traže klijenti već vernici. Koji redovno plaćaju mesečne pretplate. ¶

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	5800 RSD	5500 RSD	110 EUR	170 EUR
12 meseci / 52 broja	11.600 RSD	11.000 RSD	210 EUR	325 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	3250 RSD	29,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	4500 RSD	38,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	5375 RSD	46,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	7250 RSD	63,00 EUR

Opcija **PDF** podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 10 do 14h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

budući buntovnici

ALEKSANDAR ZOGRAF.

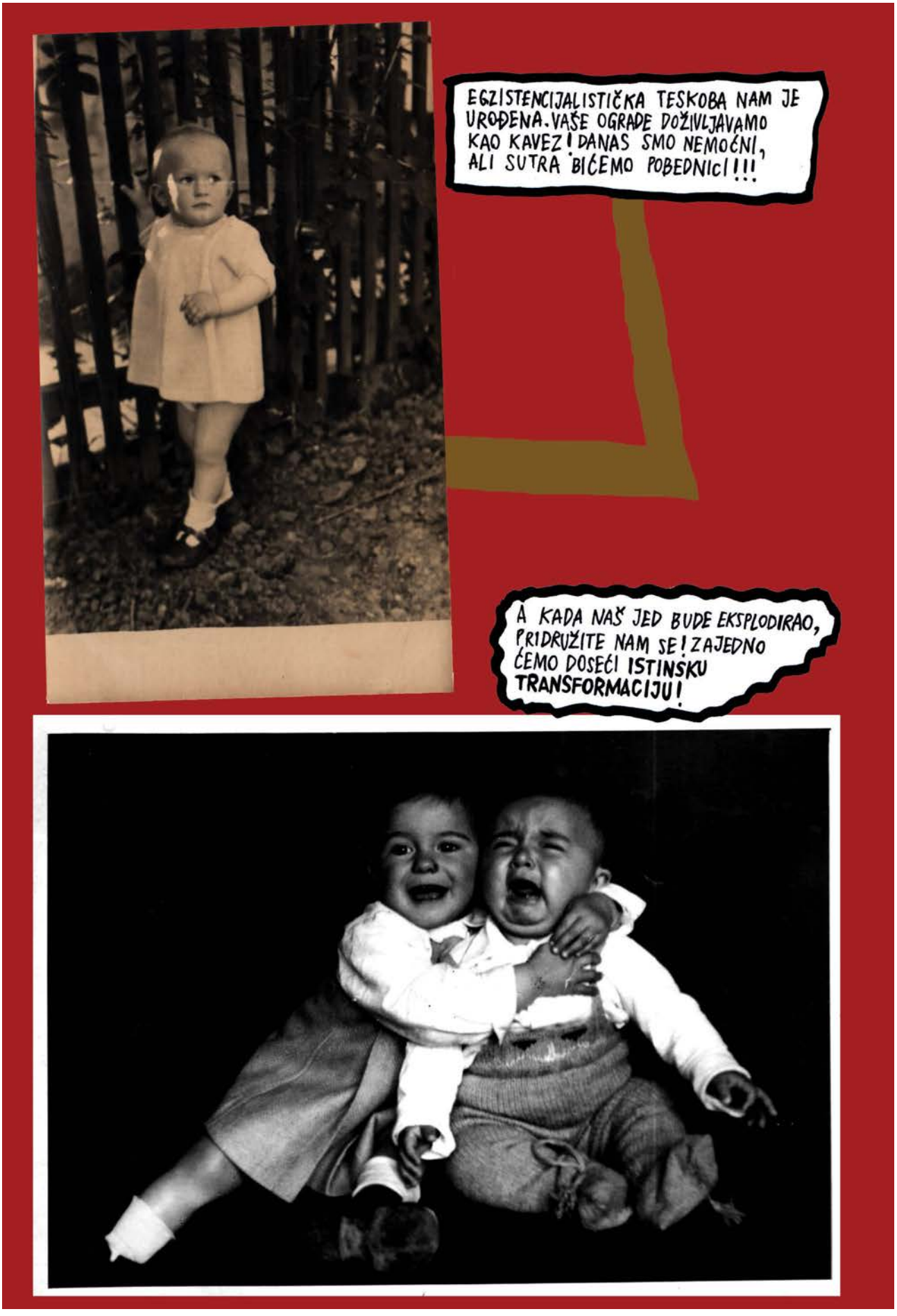
ODMAH NAKON ŠTO SAM DOŠAO DO FOTOGRAFIJE NASTALE U **KOTORU** 1928, BIO SAM UBEĐEN DA SU TROJICA MLADACA, KOJI SE PORED MORA KUPAJU U KADI, ROĐENI BUNTOVNICI...

DOBRO STE ČULI, BUNTOVNIK SE NE POSTAJE, BUNTOVNIK SE RAĐA. SVI TI ODLUČNI IZRAZI LICA KAO DA ODRAŽAVAJU USREDSREĐENOST NA POBUNU, KOJA SAMO ČEKA DA JEDNOG DANA IZBIJE NA POVRŠINU I EKSPLODIRA...

EGZISTENCIJALISTIČKA TESKOBA NAM JE URODENA. VAŠE OGRADE DOŽIVLJAVAMO KAO KAVEZ! DANAS SMO NEMOĆNI, ALI SUTRA BIĆEMO POBEDNICI!!!
A KADA NAŠ JED BUDE EKSPLODIRAO, PRIDRUŽITE NAM SE! ZAJEDNO ĆEMO DOSEĆI ISTINSKU TRANSFORMACIJU!

Apsurd u kamenu

Šetala sam Kalemegdanom toliko puta, a da nisam primetila. Tvrđava mi se počela činiti kompletno istraženom teritorijom. Hodate parkom za koji imate osećaj da vam je toliko dobro poznat, bili ste u svakom kutku, tačno znate gde je koji spomenik, gde je koje drvo, možete da se prisetite na kojoj ste tačno klupici vodili koji važan razgovor i mislite da ste isprobali svako skriveno mesto za ljubljenje... Zašto biste uopšte obraćali pažnju na detalje? Sigurno ničeg novog nema. Baš zato mi se otkriće velikog belog uveta u kamenu koje ničim ne štrči i jedva se da primetiti jednog prolećnog popodneva učinilo toliko važnim i velikim. Pošto sam posve slučajno spazila tu uklesotinu u zidiću kod kapije Mehmed-paše Sokolovića, zaustavila sam se na nekoliko koraka udaljenosti, otreptala u čudu i polako prišla. Iz ružnjikavog obličja u stilu vinčanskih skulptura ljudi-riba štrčalo je to jedno veliko uvo, sa natpisom "Ušati Đoka" na ćirilici.

Foto: Lenka Pavlović

Podsetio me na Simu Gluvaća iz Nušićevih *Hajduka* – kameno uvo, ogrubelo i nereceptivo na zvuk, večito naćuljeno. Bacila sam se u istraživanje, da vidim može li se štogod saznati o Đoki. Kako je moguće da do sada nisam primetila? Toliko sam puta tuda prošla. Ispostavilo se da je poneki novinar posvetio pokoji red Ušatom Đoki, a malobrojni su se dopisivali na forumima, tražeći informaciju više. Ne zna se od kada je Đoka među nama, ali pretpostavlja se da se pojavio pre Drugog svetskog rata. Iz taloga interneta isplivale su razne teorije: te da je bio poznati ulični svirač (o kome, izgleda, više niko ništa ne zna da ispriča), te da se radi o spomeniku prvom beogradskom vampiru (postoji čak i jedna horor priča o noćnoj poseti Đokinom spomeniku, u kojoj se vampir javlja iz kalemegdanskog mraka). Jedan od izvora čak tvrdi da je autora Ušatog Đoke nekad devedesetih godina u sitnim satima zatekao neimenovani novinar "Vremena", i kad ga je pitao: "Šta radiš?", ovaj je odgovorio: "Klešem autoportret, je l' ti liči ovo na mene?" Drugi izvori pominju novinara Dragana Jakovljevića – i po nima je navodno Jakovljević, a ne novinar "Vremena", zatekao Đokinog autora kako kleše zid i postavio mu isto pitanje, nekad 1996. Kad sam u jednom od svojih besmislenih istraživačkih pokušaja o tome pitala pretpostavljenog novinara Dragana Jakovljevića, on je rekao: "Stvarno nemam pojma o tome, nisam ja u pitanju."

Pojavljivale su se nove nepoznate, ali nikako da se pojavi neka poznata. Iako sve te priče zvuče potpuno izmišljeno i lako je zaključiti da je istina teško dostupna, a pritom i nebitna, nastavila sam da tražim razumu unatoč, jer gajim veliku ljubav za marginalne informacije i sve besmisleno i nevažno. Na Ušatom Đoki učila sam se strpljenju: prihvatanju činjenice da ne možeš baš svaku stvar uvek da iščačkaš do kraja, da je mnogo teorija, a malo istina, da je put u neke priče ponekad ništa drugo do slepa ulica, da ti u vezi s određenim temama ne preostaje ništa drugo nego da otrpiš frustraciju života u neznanju i pomiriš se s tim da verovatno nikad nećeš saznati. Međutim, bez obzira na tu frustraciju (i možda baš zbog frustracije), klupica kod Ušatog Đoke postala mi je omiljeno mesto na Kalemegdanu. Šetnje kroz poznato ponovo su dobile smisao – vodila sam prijatelje da ih upoznam sa Ušatim Đokom, izmišljali smo sopstvene teorije Đokinog postanja, mazili ga po uvetu, šaptali mu i tepali mu, dopuštali mu ulogu trećeg sagovornika u dosadnim razgovorima. Jednom sam čak na tu klupicu otišla da raskinem, nekako mi je bilo lakše da to uradim dok mi Ušati Đoka pruža tihu podršku. Kad sam posle raskida dolazila sama, odlično je slušao.

Prošlo je nekoliko godina od mog prvog susreta sa Ušatim Đokom. Posetila me je drugarica iz Francuske, pa sam je povela da je upoznam svojim kamenim prijateljem. Pošto je jedna od dve klupice – ona bliža Đoki, na kojoj obično sedim, bila zauzeta, sele smo na susednu. A onda je ona rekla: "Vidi, evo ga još jedan!" U neverici sam se zapiljila u identičan kamen, na suprotnoj strani istog zidića, koji nikad do tada nisam primetila. A bio je tu sve vreme: još jedan kalemegdanski "čovek-riba", identičnog duguljastog lica, pomalo hipik, sa cvetićem umesto uveta i ćiriličnim natpisom "Čika Gliša". Sve vreme sam sedela pored, a da nikad nisam obratila pažnju. I, nisam jedina – za razliku od Ušatog Đoke, o Čika Gliši na internetu takoreći ničeg nema. Tu je Gliša nepravedno zapostavljen, ne zato što je manje interesantan, nego samo zato što je gore pozicioniran – Đoka gleda na šetalište, a Gliša gleda na stepenište i još pod nezgodnim je uglom da bi ga bilo ko primetio, osim ako sedne na klupu i zagleda kamen. A zašto bi iko zagledao kamen, za koji se očekuje da je kao i svaki drugi kamen? Sve je tu apsurdno: i Gliša i Đoka, i činjenica da ih je neko uklesao, kao i to da toliko nas nijednog ni drugog nije primetilo, a apsurdna je i moja fascinacija obojicom. Ali, u svoju odbranu još moram da kažem: ne znam ni za jedan simpatičniji apsurd beogradske geografije.¶

IVA HERC

FOCUS FEATURES I INDIGO FILM PREDSTAVLJAJU

DOBITNIK NAGRADE OSKAR ZA FILM VELIKA LEPOTA

ZAVOĐENJE
HEDONIZAM
MOĆ
SKANDAL

LORO

REŽIJA PAOLO SORRENTINO

SAMO U BIOSKOPIMA

TONI **SERVINO** ELENA **SOFIA RICCI** RICCARDO **SCAMARICIO** KASIA **SMUTNIAK** FABRIZIO **BENTIVOGLIO**

FOCUS FEATURES AND INDIGO FILM PRESENT "LORO" A FILM BY PAOLO SORRENTINO TONI SERVILLO ELENA SOFIA RICCI RICCARDO SCAMARCIO KASIA SMUTNIAK EURIDICE AXEN FABRIZIO BENTIVOGLIO ROBERTO DE FRANCESCO DARIO CANTARELLI ANNA BONAIUTO GIOVANNI ESPOSITO UGO PAGLIAI RICKY MEMPHIS DUCCIO CAMERINI YARIN GAEL LORENZO GIOVENZANA ALICE PAGANI CAROLINE TILLETTE MATTIA SORRASA MAX TORTORA MILVIA MARIGLIANO WITH ROBERTO HERLITZKA

indigo film · 2 cinéma · france tv · OCS · MCF

Od petka, 29. marta, posetite Vugl.rs!

Vugl je medijski portal namenjen razvoju političke pismenosti i kritičkog mišljenja.

Podstičemo dijalog, promišljanje i zdravu kritiku aktuelnih društvenih procesa.

Ne nudimo gotove odgovore već postavljamo pitanja: gde živimo, kako živimo, za šta živimo.

VUGL.RS

GDE ŽIVIŠ // KAKO ŽIVIŠ // ZA ŠTA ŽIVIŠ

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec